

TÜRKİYE'DE

MÜLTECİ OLMAK

Uydu Kentler İzleme ve
Raporlama Projesi
Kapanış Toplantısı Notları





TÜRKİYE'DE MÜLTECİ OLMAK

**Uydu Kentler İzleme ve
Raporlama Projesi
Kapanış Toplantısı Notları**

20 Haziran 2014

Bu yayın, Mültecilerle Dayanışma Derneği tarafından yürütülen ve Türkiye'ye sığınan, mülteci ve sığınmacıların yaşam koşullarını, haklarına ve hizmetlere erişimlerini inceleyen “Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi”nin 20.06.2014 tarihinde gerçekleşen kapanış toplantısında yapılan sunumları içermektedir. Türkiye’de bireysel sığınma prosedüründe kayıtlı olan mülteci ve sığınmacıların İçişleri Bakanlığı’nın belirlediği illerde ikamet zorunluluğu vardır. Bu iller “uydu kent” olarak anılmaktadır. 01.03.2013-31.08.2014 tarihleri arasında yürütülen bu projede Çorum, Erzurum, Gaziantep, Adana, Manisa ve Çanakkale proje faaliyetlerinin gerçekleştirileceği hedef uydu kentler olarak belirlenmiştir. Dünya Mülteciler Günü’nde Ankara’da yapılan kapanış toplantısında, Mülteci-Der’in bu uydu kentlerde gerçekleştirdiği alan çalışmalarında Türkiye’ye bireysel olarak veya kitlesel akın sonucu sığınan kişilerin yaşam koşulları , haklara ve hizmetlere erişimleri, sosyal ilişkileri hakkında elde edilen bulgular sunulmuş; Türkiye genelinde veya bu uydu kentlerde mülteci ve sığınmacılara yönelik çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de bilgi ve deneyimlerini paylaşmışlardır. Mülteci-Der ekibi olarak bu projenin ve toplantının gerçekleşmesinde emeği geçen, davetimizi geri çevirmeyip kapanış toplantısına ve bu kitapçığa sunumları ile katkı sunan, toplantıya katılan herkese teşekkür ediyoruz. Bu proje, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu’nun mali katkısı ile gerçekleşmiştir; bu destek için Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu’na teşekkür ediyoruz. Ayrıca, deşifre edilen sunumları yazı diline uyarlayan, düzeltme okuması yapan Emine Akyol ve Sabiha Rana Dayıoğlu Oyman’a teşekkürü bir borç biliyoruz. Ve son olarak, alan çalışmaları sırasında bizimle görüşmeyi kabul eden, evlerini, yaşamlarını, duygularını bize açan mülteci ve sığınmacı dostlarımıza çok teşekkür ediyoruz. Onların desteği olmadan bu çalışmayı gerçekleştirmemiz mümkün olmazdı.

Teşekkürler,

Mültecilerle Dayanışma Derneği ekibi

UYDU KENTLER: İZLEME VE RAPORLAMA PROJESİ KAPANIŞ TOPLANTISI

Tarih: 20 Haziran 2014

Yer: Demora Otel

Kavaklıdere Mah. Esat Cad. No:51 Çankaya, Ankara

Açılış Konuşmaları

Av. Eda BEKÇİ, Mültecilerle Dayanışma Derneği Yönetim Kurulu Başkanı.....	1
Erwan MARTEIL, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Birinci Müsteşar, Malî İşbirliği, Kurum Oluşturma ve Sivil Toplum Bölüm Başkanı.....	3

SC-MORE Projesi Tanıtımı

Simge MEMİŞOĞLU, Mültecilerle Dayanışma Derneği.....	7
--	---

I.OTURUM: SC-MORE Projesi Araştırma Bulguları

Sağlık, Eğitim ve Barınma

Pırıl ERÇOBAN, Mültecilerle Dayanışma Derneği.....	15
Metin KAYBAKİ, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.....	35

Uyum, Çalışma ve Geleceğe Dair Kaygılar

Simge MEMİŞOĞLU, Mültecilerle Dayanışma Derneği.....	39
Av. Taner KILIÇ, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi.....	45

II.OTURUM: Deneyim Paylaşımı

Afgan Mültecilerin Deneyimleri

Zakira Frotan Afgan Mülteci Hakları Koordinasyonu.....	63
--	----

Erzurum ve Manisa Deneyimler

Erdal GÜZEL, Erzurum Kalkınma Vakfı (ER-VAK).....	69
Halil UYSAL, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı Manisa Gönüllüsü.....	72

Çanakkale ve Adana Deneyimleri

Veysel TEPELİ, Adana İnsani Yardım Derneği (ADYAR).....	75
Leyla YAVUZ, Çanakkale Kent Konseyi.....	79

Video Gösterimi: "Türkiye'de Mülteci Olmak"

Fatih PINAR

III. OTURUM: Suriyeli Mülteciler

Suriyeli Mültecilerin Genel Durumu: Hukuki Bakış

Ceren ÖZTÜRK, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Mülteci Destek Programı.....	83
---	----

Sınır İllerinde Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Durumu: Hatay ve Şanlıurfa Örneği

Burçak ARIKAN, Hayata Destek Derneği	92
--	----

Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Mültecilerin Durumu

Mehtap TORUNTAY, Mazlum Der	96
-----------------------------------	----



Basım Tarihi: Ocak 2015

Yediveren Matbaacılık

MÜLTECİLERLE DAYANIŞMA DERNEĞİ

Anafartalar Cad. Salepçioğlu İşhanı No:96/511 Konak - İZMİR

Tel&Faks: +90 232 483 54 21

www.multeci.org.tr bilgi@multeci.org.tr

Bu kitapçık, "Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı" hibe programı altında yürütülen "Satellite Cities- Monitoring and Reporting" projesi kapsamında Avrupa Birliği'nin mali katkısıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmanın içeriğinden sadece Mültecilerle Dayanışma Derneği sorumludur ve bu içerik hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüş ve tutumunu yansıtmaz.

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Av. Eda Bekçi (Mültecilerle Dayanışma Derneği, Yönetim Kurulu Başkanı)

Günaydın, Derneğimiz adına davetimizi kabul ederek, bugün bizlerle birlikte olduğunuz için hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Bugün burada 1 Mart 2013 tarihinde başlayan ve yaklaşık 15 aydır yürüttüğümüz "Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi"nin kapanış toplantısı için bir araya gelmiş bulunuyoruz. Bu bizim için oldukça anlamlı ve önemli bir gün; çünkü proje bulgularımızı sizinle paylaşıp, tartışma imkânı bulabileceğiz, bu bizim için sevindirici bir durum. Ancak bugünü bizim için daha da anlamlı kılan bir durum var, o da bugünün 20 Haziran olması. Biliyorsunuz ki, 20 Haziran Dünya Mülteciler Günü. Mülteciler Günü, BM tarafından 2001 yılında ilan edildi. Ve o günden bu yana dünyada ve bizim tarafımızda iltica hakkını anma, hatırlama için ayırt edici bir gün olarak hayatımızda yer aldı. Maalesef dünyada gün geçtikçe artan rakamlarla daha fazla insan evini, ailesini, köklerini terk etmek zorunda kalıyor. Türkiye, tarihinde gerek iltica nedenleri yaratarak, gerekse ilticaya konu olarak dünyadaki bu büyük nüfus hareketinin önemli bir parçası olup, halen de küçük bir ülke nüfusuna yakın 1.5 milyon civarında Suriyeli ve 110 bine yaklaşan Afganistan, İran, Irak ve Afrika ülkelerinden gelen mültecilere sığınacak bir ülke durumuna geldi. Aslında Türkiye, dünyanın yakın tarihinde yaşanan büyük toplumsal travmalar, savaş ve iç çatışmalarla kitlesel rakamlarda mültecilere çok da yabancı değil. Hatırlamak gerekirse, 1988-1991 yılları arasında, Halepçe katliamı sonrasında Türkiye'ye sığınan Iraklı Kürtlerin, 1989'da Bulgaris-

tan Türklerinin, 1992’de Bosnalıların, 1999’da da Kosovalıların kitlesel göç hareketlerine tanık olmuştuk, son 3-4 yıldır yoğun bir şekilde ülkesinden, yerinden edilmiş Suriyelilerin hareketini görüyoruz. Bu proje hazırlandığında henüz Suriye’de bir savaş ve kitlesel göç hareketi vuku bulmamıştı. Bu projenin konusu, Türkiye’ye iltica eden ağırlıklı olarak Afganistan, Irak, İran, Afrika ülkelerinden gelen ve sayıları 110 bine yaklaşan mültecilerdi. İşte bu mültecilerin İçişleri Bakanlığı tarafından yerleştirildiği “uydu kent” denilen, bizim aralarından araştırma konusu olarak seçtiğimiz 6 ilde bu kişilerin durumlarının izlenmesi, gözlemlenmesi ve raporlanmasıydı. Örnek olarak aldığımız pilot iller, Erzurum, Gaziantep, Çorum, Manisa, Çanakkale ve Adana. Yaptığımız saha çalışmalarında ve fiiliyatta çok ciddi rakamlarla Suriyelilerle yolumuz kesişti. Özellikle sınır ilimiz Gaziantep ve yine sınıra yakın olan Adana illerinde 200 bini aşan il nüfusuyla orantılandığında, çok yüksek rakamlara varan Suriyelilerle karşılaştık. Suriyeliler’in bildiğimiz kadarıyla 220 bin kadarı kamplarda, geri kalan 1 milyonu aşkın kısmıysa Türkiye’nin değişik coğrafyalarına yayılmış durumda. Bu da somut gerçeklik, somut ihtiyaç ve çözümleri doğurdu. Kimi durumlarda diğer mültecilerin de görünür ve Suriyeliler vasıtasıyla sosyal yardımlardan ve diğer kamusal düzenlemelerden yararlanmasını sağladı. Özellikle sağlıkta bunu net bir şekilde gördük. Ama başka bir yönüyle de Suriyelilere yönelik toplumda oluşan nefret ve karşıt politik duruşun hedefine diğer mültecileri de aldı. Birazdan proje koordinatörümüz bize ayrıntılı olarak projenin detaylarını verecek. Ancak somut olarak söyleyebileceğimiz şu var ki, “Uydu kent izleme ve raporlama” projemizin elimize verdiği en görünür veri, Türkiye’nin halen yürüyen somut bir iltica politikasının olmadığıdır. Sağlık, eğitim, sosyal yardımlara erişimde illerdeki uygulamalara göre farklılıkları net bir şekilde bu raporumuzla ortaya çıkarmış bulunuyoruz. Kimi illerde kamu yetkilileri ve sivil toplum, adeta insanüstü gayretler göstererek imrenilecek işler yapmakta. Kimi illerdeyse yerel yönetimler, valilik ve hatta sivil toplum, ilinde yaşayan mültecilerden bihaber yaşamakta. Projemiz devam ederken, Suriye Savaşı başladı ve hala sürmekte. Türkiye, hukuk tarihinde ilk defa bir göç ve iltica yasasına kavuştu. 11 Nisan 2014 tarihiyle tam olarak yürürlüğe giren bu yasayla daha evvel enteresan bir hukuki durumla, daha doğrusu hukuksuz bir durumla yasası olmayan yönetmelik, genelgeler ve yabancılar polisi tarafından yürütülmekte olan iltica ve göç hukuku, yeni yasayla bir sivil örgütlenme olan

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne devredildi. Ancak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, tam olarak örgütlenmesini tamamlayabilmiş durumda değil. Uzun yıllar iltica hukukundaki boşluk nedeniyle Türkiye, büyük bedeller ödemek zorunda kaldı. Özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği aleyhimizdeki kararlar hatta tazminat kararlarıyla, dünya gündeminde oluşturduğu prestij kaybıyla, çok büyük kayıplar verdik. Dileriz, yeni yasayla umut edilen hak temelli bir anlayış hâkim olur ve güvenlik odaklı hak ihlalleri son bulur. Yine değişik bir hukuki idari durumla, Türkiye'de rastlamadığımız bir durumla karşı karşıyayız. Emniyet mensubu polis memurları idari olarak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, yani bir sivil örgütlenmenin emrinde hala faaliyetlerine devam edebilmekte. Taşra teşkilatının tamamında yabancılar polisi faaliyet yürütmekte. İzah etmeye çalıştığım bu idari, hukuki sıkıntılar, keyfi ve tutarsız politikalara dönüştü. Sivil toplum ve kamu erki bürokratlarının tutumları, davranışları, ilden ile, kişilerin duyarlılıklarına göre farklılıklar gösterdi. Bunu projemiz bazında somutlaştırsak, Çorum ve Erzurum'da Valilik, ilgili bakanlıkların taşra teşkilatı, yerel yönetimler, toplantı, görüşme taleplerimize ilgi ve yüksek oranda katılımı icabet ettiler. Ancak sivil toplum temsilcisi kimliğimizin yanı sıra, avukat, akademisyen gibi profesyonel kimliklerimizi de kullanmamıza rağmen valilik kalemine bile ulaşamadığımız iller oldu. Özellikle Gaziantep, Adana ve Çanakkale illerinde. Buradan şunu görüyoruz, kamu bürokrasisi sırça köşklerini hala sivil topluma ve bizlere açmış durumda değil. Bu durumu kişilerin vicdanına, bakış açısına ve anlayışına bırakmadan, somut gerçeklere dayandırmak gerektiğini düşünüyoruz. Dünyada olumlu örneklerini gördüğümüz somut çözümler, kamu ve sivil toplum ortaklığının denetimi, gözetimiyle bu işin yapılacağı yönündedir. İktidar tekeline elinde bulundurmakta ısrarcı üniter devlet yapısını değiştirebilen, yolunu sivilleşme ve halk desteğine dayandıran ülkeler modernleşebilmektedir. Daha modern, sivil bir toplum olmamız dileğiyle. Çok teşekkür ediyorum. Toplantımıza başlıyoruz. Şimdi açılış konuşmasını yapmak üzere Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Birinci Müsteşarı Sayın Erwan Marteil'i davet etmek istiyorum.

Erwan Marteil (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Malı İşbirliği, Kurum Oluşturma ve Sivil Toplum Bölüm Başkanı, Birinci Müsteşar)

Sevgili arkadaşlar, günaydın. Bu sabah sizlerle birlikte olmaktan son de-

rece mutluyum ve ayrıca burada bulananlar arasında oldukça fazla sayıda aşına yüz olduğunu görüyorum. Bunun sebebi Türkiye’de bulunduğum son 5 yıl boyunca sizlerden pek çok kişiyle tanıştım, beraber çalışma imkânımız oldu. Birlikte son derece önemli, ancak bir o kadar da zorlu olan mülteci konusu, mülteci hakları, göçmen hakları konusunda çalıştık. Önemli bir konu başlığı için burada bulunuyoruz demiştim. Evet, zaten önemli olduğu için biz, Mülteci-Der’e destek ve bu proje için finansman sağladık. Sadece bu proje için değil, Türkiye’de başka sivil toplum örgütlerine de bildiğiniz üzere bu alanda destek verdik. Ben, öncelikle konuşmama teşekkür ederek, başlamak istiyorum. Mülteci-Der’deki dostlarımıza yaptıkları mükemmel işlerden dolayı teşekkür ediyorum. Onların çalışma ortamlarının, çalışma koşullarının her zaman kolay olmadığının da farkındayız. Biraz önce Eda’yı dinledik. Antep’teki durumdan bahsetti. Antep’teki durumun biz de farkındayız zaten. Bu sadece bir tane örnek teşkil ediyor aslında, kamu makamlarıyla iyi bir işbirliği tesis edilmesi sürecinde karşılaşılan zorluklar da sayabileceğimiz örneklerden bir tanesi. Başta Simge’ye büyük bir teşekkür ederek başlamak istiyorum. Taner’e de teşekkür ediyorum. Gerçi başka alana, başka göreve geçti ama yine de teşekkür ediyorum. Tabii ki Pırıl’a da... Onunla da çok sıkı bir işbirliği içerisinde çalıştık. Ayrıca tüm diğer Mülteci-Der dostlarımıza ve diğer buradaki arkadaşlarımıza güzel çalışmalarından dolayı teşekkür ediyorum. Mülteci konusu sadece istatistikten ibaret değildir. Bu tabii ki sizin için son derece bariz bir gerçek olabilir ama bir kamu görevlisi için, benim gibi bir bürokrat için her zaman bariz olmayabiliyor. Bu durumun benim Türk idaresinde görev yapan meslektaşlarım açısından da böyle olduğunu söyleyebilirim. Ve tekrar mülteci konusu, sadece istatistikten ibaret değildir, demek istiyorum. Belki bugün 20 Haziran Dünya Mülteci Günü, bu hususu hatırlatmak için iyi bir vesile teşkil edebilir. Medya aracılığıyla kamuoyuna seslenerek, “bu insanlar, sadece istatistiklerden ibaret değil, onlar, bizim dostlarımız, kardeşlerimiz” diyebiliriz. Şunu da belirtmek istiyorum; biz de mülteci durumuna düşebiliriz. Sivil toplum örgütlerinin rolünden bahsedecek olursak, belki de onların en temel rolü, kamuoyunu, halkı bu konuda bilinçlendirmek olabilir. Çünkü burada insani bir durum söz konusu... Bu konu sadece gazetelerde okuduğumuz ya da televizyonda izlediğimiz kötü haberlerden ibaret değil. Burada bir realite var, bir insani durum var. Tabii ki ben, bunu ifade ederken, sivil toplum ör-

gütlerinin, hükümet dışı kuruluşlarının diğer rollerini de göz ardı etmiyorum. Çünkü burada pek çoğunuz başka rolleri de yerine getiriyoruz. Özellikle de mültecilere somut olarak yardım sunma anlamında son derece mühim çalışmalar gerçekleştiriyorsunuz. Çünkü kamu makamlarının, kamu yetkililerinin şu ya da bu nedenden dolayı belli durumlarda bu konuda yetersiz kaldığını görüyoruz. Sivil toplum örgütlerinin yerine getirdiği diğer bir önemli rol ise savunuculuk görevidir. Zaten net olarak bu görevi siz icra ediyorsunuz. Ben de bunu aynı şekilde yürütmeniz konusunda sizi teşvik etmek isterim. Mesela bugün bir basın açıklamanız oldu yine savunuculuk faaliyetleriniz kapsamında. Savunuculuk faaliyetlerinizi yabancılar kanununun çıkarılması sırasında yürüttünüz. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü nezdinde, İçişleri Bakanlığı nezdinde savunuculuk faaliyetlerinde bulundunuz. Bu açıdan platformun rolü son derece önemli, ben de sizi bu savunuculuk faaliyetlerinizi yürütmek konusunda teşvik etmek isterim. Sivil toplum örgütleri, hakları savunmalıdır, mülteci haklarını, gerektiğinde gerçeği söylemeli ve eleştirmelidir. Sadece Türk makamları için söylemiyorum, gerekirse Avrupa yetkililerini de yeri geldiğinde eleştirmelidir. Ve eleştirel bir toplumu gerçekleştirmek konusunda önemli bir rol yerine getirmelidir. Ben, sizi bu alandaki faaliyetlerinizi yürütmeye teşvik etmek isterim, demiştim. Teşvik ederken, şunu kastediyorum; biz, bu alanda size verdiğimiz desteği sürdüreceğiz. Yani hem kamu makamlarını, hem de bizi eleştirmeniz için size aslında mali destek vermeye devam edeceğiz, diyorum. Bu bizim açıımızdan gerçekten çok önemli. Lütfen yeri geldiğinde bizi de eleştirin. Eğer olası bir çözüm yolu görüyorsanız, bunu bizimle paylaşın, biz, buna açığız. Ve Türkiye’de de bu sürdürdüğümüz destek faaliyetlerini de bu şekilde devam ettirmeyi düşünüyoruz. Sivil toplum örgütleri, Türkiye’de baktığımızda, özellikle mülteci ve göçmenler alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin büyüyerek, geliştiğini görüyoruz. Aslında yeni çıkmıyor ama giderek daha büyüyor diyebiliriz. Biz, aynı zamanda Türk yetkilileriyle de son derece aktif bir şekilde birlikte çalışıyoruz, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’yle de beraber çalışıyoruz. Zaten Avrupa Birliği, işbirliğini bu perspektifle ele alınıyor. Yani bir yandan Türkiye’deki yetkili makamlarla çalışırken, öteki yandan da sivil toplumla ve sivil toplum örgütleriyle birlikte alışıyoruz. Çünkü biz, bu işin iki ayağı olması gerektiğini düşünüyoruz. Sadece tek bir ayakla, kamu makamlarıyla çalışırsanız, eksik kalırsınız. O sebepten dolayı da sizin katılımınız

bizim için çok önemli. Sizin katkılarınızı almak istiyoruz ve tekrar altını çiziyorum, sizinle işbirliğimiz, size yönelik desteklerimiz de devam edecek. Ayrıca şunu da söylemek istiyorum. Mülteci meselesi, aslında küresel ölçekteki bir meseledir. Son derece kapsamlı, büyük ölçekli bir meseledir. Bunu özellikle de Suriye krizinde gördük. Yani küçük sığınaklarda seyretmiyoruz ve adeta bir deniz söz konusu burada, büyük bir mülteci hareketi var. Aslında Suriye krizi, bu küresel ölçekte meselesine baktığımızda, onun tek bir unsurunu, tek bir elementini oluşturuyoruz. Bunu da bu şekilde tekrar görmüş olduk. İşin bir de siyaset boyutu var. Siyasi boyutuna baktığınız zaman Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri bağlamında, geri kabul anlaşmasıyla ilgili tartışmaları görüyoruz, göç konusunu ve vize serbestleştirme sürecini görüyoruz. Bu konuda siz, biz, hep beraber çalışıyoruz. O sebepten dolayı sizin sesinizi duyurmanız çok önemli, hem Türkiye nezdinde, hem de Avrupa Birliği nezdinde sesinizi duyurmanız önemli. Biz, sizin sesinizi duyurabilmeniz için sizin katılımınızı sağlamaya çalışacağız, sizleri davet edeceğiz. Ama aynı zamanda siz de yine sesinizi duyurmak için çaba sarf etmeye devam edin. Hem kanunla ilgili konularda, hem de kanunun uygulamasında, bunun yanı sıra mali olanaklar konusunda da, Ankara’da olsun, uydu kentlerde mültecilere sağlanan mali imkânlarla ilgili olsun, tüm bu konularda lütfen sesinizi duyurmaya devam edin. Aksi takdirde biz, sorunların göz ardı edilmesi ya da örtbas edilmesini istemiyoruz. Bildiğiniz üzere bir slogan vardır, sivil toplum örgütlerinin özellikle kullandığı, “global düşün, yerel hareket et, yerel düzeyde eyleme geç” diye. Bu çerçevede ben, size bireylere sağladığınız, münferit olarak sağlanan yardımlar konusunda, somut adımlar konusunda lokal düzeyde eyleme geçin, hareket edin, demek istiyorum. Ama iş, bunları düşünmeye geldiği zaman global düşünün, geniş bir çerçevede düşünün. O sebepten ötürü bu toplantı, çok faydalı olabilir, platformun bir araya gelmesi önemli olabilir. Çünkü kendi illerinizde lokal düzeyde yaptığınız faaliyetleri burada global perspektifle geniş bir çerçevede ele alabilirsiniz, izole kalmadan. Şahsi bir gözlemi ifade ederek, sözlerime son vermek istiyorum. Türkiye’ye gelmeden önce Afganistan’da görev yapıyordum. İşte bu sırada mülteci olarak adlandırılan kişilerin ya da önceden mülteci olup, ülkesine geri dönme niyetinde olan kişilerin zorlu durumuyla tanıştım, onların durumuna orada birebir tanık oldum. Ondan sonra Türkiye’de bulunduğum son 5 yıllık süre zarfında hem mesleki hayatımda,

hem de özel hayatımda mülteci ve göçmen meselesinin giderek önem kazandığına tanık oldum. Giderek önem kazanıyor, hassasiyet de bu konuda artıyor ama aynı zamanda ölçek olarak da meselenin büyüdüğünü gördüm. Ve sizlerle burada bazı meslektaşlarımla birlikte çalıştığım süre zarfında da konunun önemini daha da iyi idrak ettim, ne kadar önemli olduğunun farkına vardım. Buradaki görevimden sonra BM nezdindeki AB delegasyonunda Cenevre’de görev yapacağımı belirtmek istiyorum. Orada göç ve koruma konusunda çalışacağım. O sebepten dolayı memnuniyetle sizlerle ortak yürüttüğümüz çalışmaları ileride de sürdürebileceğimizi belirtmek istiyorum. Sadece şu an ortak çalışma yürüttüğümüz değil, diğer ilgilenen kişilerle de çalışmaya hazırım. Teşekkür ediyorum, Mülteci-Der’deki dostlarıma yaptıkları güzel çalışmalardan dolayı ve özellikle de son ayda gerçekleştirdikleri önemli çalışmaları için. Sizlerle birlikte çalışmaya devam edeceğiz. Ve umarım günün geri kalan kısmı da son derece verimli bir şekilde geçer.

SC-MORE Projesi Tanıtımı

Simge Memişoğlu (Mültecilerle Dayanışma Derneği, Sc-More Projesi koordinatörü)

Hepiniz tekrar hoş geldiniz. Şimdi ben, normalde sunumum bitirmem gereken saatte sunumuma başlıyorum. Çok hızlı yapmaya çalışacağım. Atlatacağım şeyler olursa, sorularla tamamlayabiliriz. Şimdi öncelikle projemizin adı “Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi.” 1 Mart 2013 ve 31 Ağustos 2014 tarihlerini kapsıyor. Toplamda 18 aylık bir projeydi. Projenin amaçları, uluslararası korumaya muhtaç kişilerin alanda sahip oldukları yaşam koşullarını araştırmak; savunuculuk, lobicilik ve farkındalık oluşturma ve bu bağlamda raporlama faaliyetleri yürütmek; bu bağlamda hedef şehirlerde çeşitli çalışmalar yapmak ve oradaki genel durumlarını tespit etmek. Onun dışında böyle bir pilot araştırma, raporlama sistemi kurabilir miyiz; bunun için bir şeyler yapmak amaçlarımız arasında. İhtiyaç duydukları hizmetlere daha etkin erişimlerini nasıl sağlayabiliriz; bunları geliştirmeyi amaçladık. Bu hedeflere bağlı olarak sivil toplumun müdahale ve hizmet kapasitesini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmayı hedefledik. Proje aktivitelerimiz bu bağlamda gördüğünüz alan çalışmaları, mülteci hakları seminerleri, lobi ziyaretleri, sivil toplum örgütleri ağı, internet sitemiz, videomuz var. Hedef şehirlerimize gelince Eda Hanım da belirtmişti; Erzurum, Gaziantep, Adana,

Çorum, Çanakkale ve Manisa. Hedef kitlemiz, direkt olarak mülteciler ve sığınmacılar değil; hedef şehirlerdeki sivil toplum örgütleri, aktivistler, avukatlar ve akademisyenlerdi. Mülteci ve sığınmacılar ise projemizde temel yararlanıcılardı, yani bu proje sonlandığında onlar yararlanacaktı. Hedef şehirlerimize coğrafi açıdan bakarsak, haritadaki gibi coğrafi bölgeler oldukça yaygın gözüküyor. Bu şehirleri neden seçtik; çünkü biz İzmir’de olduğumuz için de çok duyuyoruz. ‘İzmir’de neden kuruldunuz, İzmir’de mülteci mi var?’ gibi sorular. Aynı şekilde Çanakkale, Manisa, Çorum gibi de bu tarz soruları çok duymuştuk. Şimdi biliyorsunuz, 63 şehirde mülteci ve sığınmacılar yaşıyor. Çanakkale ve Manisa’yı biz şunun için seçtik. O dönemde daha yeni uydu kent olarak belirlenmişlerdi ve sayılar burada diğer şehirlere göre görece azdı. Yeni uydu kent olduğu için mülteci ve sığınmacılara sağlanan hizmetlerin oturmasında, şekillenmesinde bir rol alabilir miyiz diye özellikle bu şehirleri seçmiştik. Onun dışında Erzurum ve Gaziantep var; çünkü her iki il de kabul ve barınma merkezlerinin yapılacağı uydu kentlerdendi. Gaziantep, aynı şekilde Suriyeli mültecileri ve diğer mültecileri de barındıran uydu kentlerden biriydi. Adana ise hâlihazırda çok sayıda telefon aldığımız ve ihlal araştırması yaptığımız geri gönderme merkezlerinden biriydi, bunun için ve aynı şekilde yüksek sayıda mülteci nüfusu Adana’da mevcuttu. Ve aynı şekilde Gaziantep gibi Adana da Suriyeli mültecilerin barındığı illerden biri... Çorum’u neden seçtik; Çorum’da ise ilginç bir şekilde, biz de gitmeden önce çok bildiğimiz bir şehir değildi açıkçası. Fakat baktığımızda, yüksek sayıda mülteci ve sığınmacının barındığını gördük. Hak temelli örgütlerin görece diğer şehirlere göre daha az olduğunu gördük, uygulamalar hakkında orada ne tür hizmetler sağlandığı konusunda, bizim de yeterince bilgimiz yoktu. Ve alanda çalışan insanların da olmadığını düşündüğümüz için oraya da bir gidip, raporlama faaliyeti yapmak istedik. O yüzden Çorum’u seçmiştik. Hedef şehirlerdeki sayılara şöyle bir bakarsak, az, çok diyorum, bu az, çok ne demek oluyor? Adana, hedef iller arasında en fazla mülteci-sığınmacının olduğu il. Adana’da 2071 mülteci/sığınmacı var. Yalnız bu sayılar, BM Mülteciler Yüksek Komiserliğine ve İçişleri Bakanlığıma kayıtlı mülteciler. Yani daha çok Afganistanlı, İranlı ve Somalili grubu temsil ediyor. Suriyeliler, bu sayılar arasında tabii ki yok. Biz, bu verileri 6 Mart 2014’te Emniyet Genel Müdürlüğü’nden aldık. Manisa, en az mülteci nüfusa sahip gözüküyor o tarih itibarıyla, eminim şu an artmıştır, Manisa’da kayıtlı mül-

teci/sığınmacı sayısı, 731. Sonra Çanakkale, Erzurum, Gaziantep ve Çorum şeklinde yükseliyor sayılar. Alan çalışmalarımızda neler yaptık; bunun detaylarına biraz daha ineceğim ama genelde dört kişilik ekip olarak gittik her zaman ve aramızda mutlaka bir avukat vardı. Onun dışında psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının katılımını da sağladık bazı alan çalışmalarında. Bu alan çalışmalarında birebir mültecilerle görüştük. Onlarla birebir derinlemesine mülakatlar, yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirdik. Onun dışında alanda çalışan sivil toplum örgütleriyle konuştuk. Kamu kurumlarıyla görüşmeler yaptık. Kamu kurumları da mülteci ve sığınmacılara dokunan veya dokunabilecek kamu kurumları, yani Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, Halk Sağlığı Müdürlüğü gibi onların genel hayatlarına dokunabilecek kurumları seçtik. Ve valilik kurumları, özellikle ilgili vali yardımcısı düzeyinde görüşmeler yapmaya çalıştık. Onun haricinde yerel yönetimlerle görüşmeler yaptık. Belediyeler veya belediyelerin kadın, gençlik çalışma merkezleri varsa, mülteciler yararlanıyorsa, şehir bazında değişiklik göstermek üzere onlarla da görüşmeler yaptık. Bu alan çalışmasından sonra Erzurum, Çorum ve Gaziantep'e, ikinci kere gittik. Orada mülteci hakları seminerleri düzenledik. Toplamda altı şehirde mülteci hakları seminerleri düzenledik. Fakat kimi şehirlere iki kere gittik, kimi şehirlere sadece bir kere gidip, bu ikisini birleştirmiştik. Bu seminerlerdeyse amacımız, ilgili kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirerek, mülteci ve sığınmacılara sağlanan hizmetler nedir, bu hizmetleri geliştirmek için neler yapabiliriz, bunları biraz tartışmaya açmaktı. Fakat bunun öncesinde biz, mülteci hakları nedir, Türkiye'deki mültecilerin genel durumu nedir, bunun hakkında da bilgilendirmeler yaptık. Ve sonrasında da gelecek için neler yapabiliriz birlikte, bunları tartışmaya açmıştık.

Şimdi alan çalışması detaylarına geri dönüyorum, burada biraz alan çalışması bulgularımıza da değineceğim. Bu altı şehirde toplamda 93 mülakat yaptık. Bu mülakatlarda her zaman için bir kişi olmuyordu, birden fazla kalabalık aileler veya akrabalar olduğu için yaklaşık olarak 370 kişiye ulaştık. Görüştüğümüz mülteciler, Irak, İran, Afganistan, Suriye, Filistin, Sudan ve Mısır'dan gelenler. Bu gruplarda özellikle yalnız kadın, yalnız anne, Müslüman olmayan, engelli, LGBTİ, cinsel taciz mağduru, yaşlı gibi hassas gruplara öncelik verdik. Şimdi bu ülkelere bakınca, şöyle bir şey yaptık. Her ilde hangi mülteci grubu daha fazlaysa, mesela Erzurum'da Afganlı-

lar ise, Afganlılarla daha çok görüşme yaptık. Ama Çanakkale’de Sudanlılar daha fazlaysa, ona göre Sudanlılarla daha fazla görüşme yaptık. Ve her ilde bu sağ tarafta belirttiğim hassas grupları bulmaya çalıştık. Fakat mesela LGBTİ bir mülteciyle yalnızca Çorum’da karşılaştık, bize kendisini açan sadece Çorum’da oldu. Aynı şekilde cinsel taciz mağduru da sadece Çorum’da karşımıza çıkmıştı. Görüştüğümüz kişileri illere göre şekillendirdik, onu demek istiyorum. Şimdi alan çalışma bulgularımız, temel olarak şöyle. Kurumsal yapı ve hassasiyet her ilde çok farklı... Bundan kastım, hem sivil toplum örgütleriyle ilişkiler, hem de mülteci ve sığınmacılara sağlanan hizmetler bağlamında. Örneğin burada Çorum, en iyi örnek olarak karşımıza çıkıyor. Çorum’a gittiğimizde Çorum Vali Yardımcısının yoğun bir ilgisiyle karşılaştık. Bizim için bütün kamu kurumlarını bir araya getirerek bir toplantı organize etti ve bize yazılı bilgiler sundu. Hem bu şeffaflık ve işbirliğine açıklık bağlamında, hem de mülteci ve sığınmacılara sağlanan hizmetler konusunda Çorum’un iyi örnek olduğunu gördük. Örnek vermek gerekirse, Çorum’da bir protokolle ve tamamıyla Çorum Valisinin inisiyatifiyle bu yeni yasadan önceki dönemde de sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim sağlanmıştı. Aynı şekilde sosyal yardım mekanizmalarına erişimleri de çok güçlendirilmişti. Diğer illerde duymadığımız ölçüde sosyal yardımlar alabiliyorlardı valilik kurumlarından. Onun sonrasında Erzurum’u görece iyi olarak gördük. Erzurum’da da sosyal yardım mekanizmalarının, yani Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfının iyi yardımları olduğunu gördük. Ve onun haricinde Erzurum’da gene yeni yasa öncesinde sağlık karnesi uygulaması vardı, bu çok ender bir uygulamaydı Türkiye genelinde. Onun dışında Çanakkale, Manisa, Gaziantep ve Adana’da Valilik Kurumlarına erişimde ciddi sıkıntılar yaşadık. Ve bu valilik kurumlarından, yani vali yardımcılarının toplantımıza katılması veya toplantıya desteklemesi konusunda bazı problemler yaşadık. Öyle ki Adana’da Vali Yardımcısıyla görüşemedik. Çanakkale’de görüştük, fakat mülakatımızı yapamadık, sorularımızı soramadık.

Diğer bir bulgumuz ise şöyle: sosyal yardım mekanizmaları tarafından sağlanan yardımlar farklı, hatta erişim kriterleri dahi farklılık gösterebiliyor. Mesela bazı şehirlerde ikamet tezkeresi olmadan, ikamet tezkeresi edinmek için gereken o 200 TL’yi ödemek için dahi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları yardım yapabiliyor, bu tarz istisnai durumların bazı şehirlerde mümkün olduğunu gördük. Fakat bazı şehirlerde ise “ikamet tezkeresi

yoksa kesinlikle yardım yok” şeklinde uygulandığını gördük. Çorum’da aynı şekilde kişi başına nakdi yardım yapıldığını gördük. Çocuklar dahil olmak üzere kişi başına 132 TL gibi bir yardım yapılıyor; bu diğer şehirlerde gene olmayan bir uygulama. Erzurum, yine bahsettiğim gibi sağlık karnesi uygulaması, bu da yine diğer şehirlerde olmayan bir uygulamaydı.

Genel olarak iş piyasasına erişim sorununu mülteci ve sığınmacılar yaşıyorlar; düşük ücretle v gündelik işlerde çalışıyorlar. Çanakkale’ye gittiğimizde, mülteci ve sığınmacıların yoğun bir işsizlikten şikâyet ettiğini gördük. “Çanakkale, çok güzel bir şehir, çok turistik, fakat iş yok” diye yakınıyorlardı. Gaziantep ve Adana’daysa bizim özellikle daha çok görüşmelerde bulunduğumuz Afganistanlı, İranlı mülteciler, özellikle Suriyelilerin gelmesiyle birlikte piyasanın paylaşılması, Suriyelilerin daha çok işe alınması, tercih edilmesi, dolayısıyla onların daha çok işsiz kaldığı yönünde sıkıntıları olduğunu söylediler. Bunu iki şehirde, Gaziantep ve Adana’da gördük. Onun dışında Çorum’da mesela ciddi anlamda ceza kesilecek yönünde endişe olduğunu fark ettik. Daha önce kayıt dışı çalışan bir kişiye ceza kesilmiş, aynı şekilde işverene de ceza kesilmiş ve mülteci ve sığınmacılar arasında bu durum çok büyük bir korku salmış olup, mülakatlar sırasında çoğu kişi çalıştığını dile getirmeyerek, “çalışmak yasak”, “çalışamayız” gibi bu tarz bir korkuyla bize yaklaştı. Görüşme gerçekleştirdiğimiz mülteci ve sığınmacılar arasında yoksulluk oranının yüksek olduğunu, belli bir ekonomik kaynakla gelmiş olsalar dahi çalışma izni olmadığı için bunu devam ettiremediklerini, genel olarak kendi ülkelerinde iyi durumda olsalar dahi burada genellikle yoksulluk içinde olduklarını gördük; tabii ki istisnalar dışında.

Onun dışında bu her ildeki farklı uygulama hassas gruplara sunulan hizmetlerde de kendini gösteriyor. Örneğin Çorum ve Manisa’da çok sayıda engelli ile karşılaştık, Gaziantep’te de karşılaşmıştık. Çorum’da yine engellilerin evde bakım ücreti alma konusunda çok kolaylıklar sağlanmış, neredeyse bütün engelliler bu hizmetten yararlanıyor. Fakat Manisa’da görüştüğümüz engelli bir Afgan mülteci devlet düzeyindeki hiçbir yardımdan yararlanmıyordu; bilgisizdi, nereye başvuracağını, ne yapacağını bilmiyordu. Ama Çorum’da sosyal yardımların çok iyi oturduğunu gördük, özellikle Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’nün katkısıyla. Ev içi şiddet mağduru bir kadınla görüştüğümüzde bu kişiyle de Çorum’da karşılaştık eşinden şiddet

gören bu kadının polis tarafından sığınma evlerine yönlendirilmediğini, sığınma evinden haberi olmadığını ve birkaç gün sokakta kaldığını öğrendik. LGBTİ mültecilerle sadece Çorum'da karşılaştık. Bu da hizmet bağlamında bir karşılaşma değildi; bize gerçekleştirdiğimiz ev görüşmesi sırasında cinsel yönelimini gizlice açıklamıştı, beraber yaşadığı ev arkadaşı dahi onun LGBTİ olduğunu bilmiyordu. Bize bir yardımı dokunur, aynı şekilde biz de ona yardımcı olabiliriz diye bize gizlice açıklamıştı. Özellikle burada SGDD'nin yaptığı ön kayıt sırasında da LGBTİ olduğunu söyleyecek imkânı bulamadığı için, görüşme tarihi çok sonraki zamanlara verilmişti. Çorum gibi sadece bir LGBTİ'nin olduğu Hayriye, çok daha iyi bilir bir ile gönderilmişti. Bu açıdan çok sıkıntısı olduğunu söylemişti; kapalı yaşamak zorundaydı.

Sağlığa erişim konusunda da bahsettiğim gibi farklı uygulamalar mevcut. Eğitime erişim, bizim gördüğümüz diğer alanlardan daha sorunsuz. Bu gene Suriyeli mülteciler için değil, geleneksel mülteciler diyeyim, onlar için geçerli. Kayıta bir sorun çok fazla yok, fakat kaynaşma ve seviye belirleme, önceki okuldan diploma, karne getirme gibi sıkıntılara bağlı olarak yaşanan zorluklar mevcut. Barınma koşulları genellikle kötüydü. Özellikle soğuk ilerde, mesela Erzurum'da soğuktan yakınan çok fazla mülteci olduğunu gördük. Yani Afganistan ya da Burma gibi bir ülkeden gelenlerin orada çok büyük zorluklar yaşadıklarını gördük.

Sosyal ilişkiler ise ilden ilde çeşitlilik gösteriyor. Fakat genelde sorduğumuzda Türk halkının çok iyi, çok yardımsever olduğunu ilk başta söylüyorlar. Fakat birazcık daha konuşmaya devam edince, "kimilerinin daha içlerine kapanık yaşamayı tercih ettiğini" ve farklı sorunlar yaşadığını gördük. Bu sosyal ilişkilerde özellikle dil bariyeri, işsizlik, yani yoksulluk, geleceğe yönelik kaygılar gibi faktörlerin çok belirleyici olduğunu gördük. Ve aynı şekilde Müslüman olmayan veya farklı bir mezhebe mensup olanlar, siyahi mülteciler Türkiye halkıyla kaynaşmada daha farklı deneyimler yaşayabiliyor, bunları da söyleyebiliriz. Geleceğe yönelik kaygılar, özellikle Afgan mültecilerde çok belirgin, Zakire Hanım, zaten anlatacak öğleden sonra. Ciddi anlamda bu bekleme sürecinin ne kadar süreceği ve Türkiye'de ne kadar kalacakları, ileride başka bir ülkeye yerleştirilip yerleştirilmeyeceklerine dair çok ciddi kaygılar var. Hatta öyle ki bu belirsiz bekleme çok ciddi psikolojik sorunlar doğuruyor. Ve Erzurum'da intihar vakalarıyla karşılaştık; bir baba-kızın in-

tiharı söz konusuydu. Bu Afganistanlıları çok ciddi yoruyor, üzüyor. Onun dışında haklar hakkında ciddi bir bilgi eksikliği gördük. Mülakatlarımızda “geldiğinizde size haklarınız hakkında bilgi verildi mi” diye sorduğumuzda, “hayır” diyorlar. Fakat Yabancılar Şubeyle görüştüğümüzde, bir tebligat yapıldığı, imza karşılığında haklarını anlatan bir yazı verildiği söyleniyor bize. Mültecilerle konuştuğumuzda ise görüyoruz ki bu da yetersiz, demek ki söz konusu bilgilendirme farklı bir şekilde yapılmalı, daha farklı şekilde anlatılmalı. Onun dışında yabancılar şube müdürlüklerinde bazı illerde Çorum’da, Erzurum’da da sanırım, Yabancılar Şubede tercüman sorununun ciddi anlamda iletişimi olumsuz etkilediğini bize aktarmışlardı. İkamet tezkeresinde yaşanan güçlükler mevcuttu sorduğumuzda. Fakat harç muafiyetinin genelde yaygın olarak uygulandığını fark ettik. Tezkere edinme prosedüründe dahi iller arasında farklılık olduğunu gördük. bu iller arasındaki farklılık artık buraya kadar varabilecek ölçüde. Mesela Çanakkale’de noter onaylı kira sözleşmesi isteniyordu; oysa İzmir’de otelde kalıyorsa, otelin adresi dahi ikamet tezkeresi almak için yeterken, Çanakkale’de noter onaylı kira sözleşmesi isteniyor gibi.

Biz mülakatımızın en sonunda “Şimdi karşınızda bizim yerimize Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olsa, ondan neyi değiştirmesini istersiniz” diye sorduk: Bu soru şu anlamda çok önemli. Burada tam olarak gerçekten ne istediklerini, onlar için en önemli olan şeyi görebiliyoruz bu soruya verdikleri cevap doğrultusunda. Birkaç alıntıda görebiliriz bunu;

“İstediğimiz şehirde yaşayabilelim, neden Çorum’da yaşamak zorundayız, neden biz seçemiyoruz yaşayacağımız şehri?”

Çorum, İranlı bir mülteci

“Çalışma hakkımız olsun, biz yardım istemiyoruz” diyor. **Çorum, İranlı bir mülteci** Benim yaşamımı görse, bizim bir şey söylememize gerek kalmaz zaten, o anlar ne yapılacağını” diyor Başbakan için. “Başbakan, BMMYK mülakatımızı öne alabilir mi?” “Başbakan, neyi değiştirebilir ki? Asıl BMMYK’nın değiştirmesi lazım” diyor. Onun dışında, “Başbakan, bizim için BMMYK ile görüşün. Bizi buradan göndersinler”.

Manisa’da görüştüğümüz Afganistanlı engelli bir mülteci

Burada da bu BMMYK sürecinin onlar için ne kadar önemli ve ne kadar acı

dolu bir bekleyiş olduğunu görüyoruz. Başbakan karşısında olsa dahi bunu istiyor. Bu son üç alıntıda anlıyoruz ki; bu kişilerin direkt olarak Türkiye’den istedikleri bir şey yok, buradaki şartları biliyorlar, değişmeyeceğini de az çok biliyorlar ve bir an önce gitmek, üçüncü ülkeye yerleştirilmek istiyorlar. Ve bu sürecin de ancak BMMYK tarafından hızlandırılabileceğini biliyorlar. Fakat önceki slaytta “istediğimiz şehirde yaşayabilelim”, “çalışma hakkımız olsun”, “ben, engelliyim ama bu koşullarda yaşıyorum” derken, burada çok ciddi anlamda Türkiye’deki bu sosyal durumdan ne kadar mağdur olduklarını görüyoruz. Belki bunlar biraz düzelse, bu slayta gelmez miyiz diye şeyler canlanıyor benim aklımda. Benim sunumum bu kadar. Şimdi araştırmamızın bulgularının detaylarına ineceğiz. Sağlık, eğitim ve barınma başlığında Pırıl Erçoban ve Metin Kaybaki’yi kürsüye davet ediyorum. Teşekkür ediyorum dinlediğiniz için, çok sağolun.

I. OTURUM: SC-MORE PROJESİ ARAŞTIRMA BULGULARI

SAĞLIK, EĞİTİM VE BARINMA

Pırl Erçoban (Mültecilerle Dayanışma Derneği, İdari Koordinatör)

Barınma Koşulları, Sağlık Ve Eğitim Hakkına Erişim

Bu sunumda proje kapsamında yer alan illerde görüşülen Mülteci ve sığınmacıların barınma koşulları, sağlık ve eğitim hakkına erişimleri konuları ele alınacaktır. Barınma, sağlık ve eğitim haklarına erişimde yeri geldiğinde mevcut mevzuatta atıf yapılmakla beraber, asıl olarak hedef uydu illerde yapılan alan çalışmalarından elde edilen veriler, görüşmelerde mülteci ve sığınmacıların verdiği ifadelerden yola çıkarak, mevcut durumun bir fotoğrafı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Hedef iller arasında olan Gaziantep ve Adana'da Suriyeli mülteciler için kamplar bulunmaktadır. Adana'da 2013 başında kurulan Sarıçam Çadırkenti 13 bin kişi kapasiteye sahipken, Nizip'teki bir konteynırkent ve yine Nizip, Islahiye ve Karkamış'ta bulunan üç çadırkent ile Gaziantep'teki kampların toplam kapasitesi 33 bin civarındadır. Ancak her iki ilde de kamplar dışında önemli sayıda Suriyeli mülteci vardır. Türkiye genelinde olduğu gibi kamplar dışında yaşayan Suriyeli mülteciler ve bireysel iltica prosedüründeki mülteci ve sığınmacılar, kendi imkanları ile kiraladıkları evlerde kalmaktadırlar. Ancak bir ev kiralamadan önce, özellikle bulundukları şehire ilk geldikleri dönemde otogarda, parklarda kaldıklarını ifade edenler olmuştur. Örneğin Manisa'da ikamet eden Iraklı bir mülteci ilk geldiklerinde iki hafta

otogarda kaldıklarını söylemişti.

Alan çalışmalarının yapıldığı dönemde özellikle Adana’da naylon, kilim gibi malzeme ile kurdukları derme çatma çadırlarda kalan Suriyelilere rastlanmıştır. Keza, Gaziantep’te görüşülen mülteciler, parklarda, dışarıda yaşayan mültecilerin olduğunu ifade etmişlerdir.

“Zaten parkta bile yatıyor Suriyeliler. Hala bu soğukta Yüzüncü Yıl Parkında çok Suriyeli var. Zaten birkaç gün önce de bir haber duyduk. Bir bebek ölmüş soğuktan, parkta, 40 günlük bebek...”

Gaziantep, Iraklı bir mülteci

Devlet hastanesinin otoparkında çok yatan var. Bu soğukta orada yatıyorlar. Çünkü yer bulamıyorlar.” **Gaziantep, Iraklı bir mülteci**

Görüştüğümüz pek çok mülteci genellikle ev ararken çok zorlandıklarını, yabancı ve/veya mülteci oldukları için ev sahiplerinin kendilerine ev kiralamak istemediklerini, çok defa “yabancıya ev vermeyiz” gibi sözlerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Ev bulana kadar daha önce tanışmasalar bile aynı ülkeden olan bir başka mültecinin evinde kalan kişiler var. Genellikle uzun aramalardan sonra bulunan evlerin yabancı/mülteci oldukları için normalden fazla kira bedeli ödediklerini ifade edenler var.

‘Bir ay sürdü ev bulmak. ‘Nerelisin?’ ‘Afgan’, ‘Yok ev!’ Ev boş ama yok! Ev sahibi ‘yabancıya, Afganlılara ev vermem’ dedi”

Adana, Afganistanlı bir mülteci

‘Iraklılara ev vermiyorlar. Normalde 350 TL., bizden 500 TL. alıyorlar. Çünkü biz dil bilmiyoruz. Iraklıya ev yok diyorlar... Emlakçıya para verdik, araya girdi, kefil oldu... Ev bulmak bir ay sürdü. Otelde kaldık. Yalnız kadın da olmak zor.” **Manisa, Iraklı bir mülteci**

‘Suriyeli olduğumuz için vermiyorlar. Burada bir sürü daire var boş. Ben, kaç eve sordum. ‘Suriyeliysen, sana yok’ diyor, vermiyorlar. Suriyelisin, Arap’sın vermiyoruz! Bir ev buluyorsun, bir-iki ay oturuyorsun, geliyor, senden zam istiyor. Zam yapıyor. Ya daireden çıkarsın, ya zam yaparım. Kimi insan, böyle parkta yatıyor. Parkta... tutuyorlar, kampa götürüyorlar.” **Gaziantep, Suriyeli bir mülteci**

Mülteci-Der alan çalışmaları sırasında mülteci ve sığınmacılarla yapılan görüşmelerin büyük çoğunluğu görüşülen kişilerin yaşadıkları mekanda gerçekleşmiştir. Evlerin çok büyük bir çoğunluğu rutubetli, genellikle hijyen şartlarına uygun olmayan, bazen kapı ve pencereleri derme çatma olan, yalıtımsız, bakımsız ve güneş almayan meskenlerdir. Özellikle Suriyeli mültecilerin yaşadığı Gaziantep ve Adana'da tuvalet-banyo ve mutfak kısımları dışarıda olan evlerde yaşayanlara rastlanmıştır. Bu durumda avluda bulunan ve tuvalet, banyo ve mutfak olarak kullanılan yer aynıdır.



"Eski ev ki tahtaların altında fare var, çok ses çıkıyor. Gece sestem uyuyamıyoruz... Öbür odada var rutubet".

Erzurum, İranlı bir mülteci

"Evde üç musluk var, üçü de bozuk, ev sahibi idare edin dedi, üç aydır böyle" **Adana, Afganistanlı bir mülteci**

Özellikle Suriyeli mülteciler arasında tek bir odada 6-7 ve hatta daha fazla sayıda bireyin bir arada yaşadığı gözlenmiştir. Tek bir oda olmasa da küçük denilebilecek evlerde çok sayıda bireyin bir arada yaşaması yaygın olarak izlenmiştir.

"On iki kişi aynı evde kalıyoruz". **Adana, Suriyeli bir mülteci**

"Beş kişi iki odada yaşıyoruz, Soba, diğer odada yok. Bazen burada altı yedi kişi beraber yatıyoruz mecburen." **Adana, İranlı bir mülteci**

Isınma problemi genellikle kömür sobaları veya elektrikli sobalar ile giderilmeye çalışılmaktadır. Çorum'da doğal gazlı evlerde oturanlar, yüksek masrafı yüzünden hiç kullanmadıklarını veya çok sınırlı olarak kullandıklarını ifade etmişlerdir. İl veya ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları veya belediyeler tarafından dağıtılan kömür yardımından pek çok mülteci-sığınmacının da yararlandığı görülmüştür. Ancak bu kömür yardımı kişi adına değil hane adresine göre yapıldığında, yardımı alamadığını belirten de olmuştur:

"Kömür geldi, kömürü kim aldı; daire sahibi aldı. Niye alıyor bunu? Ben, bu evin kirasını veriyorum... 'ben aldım, kendi evimde yaka-çağım. Ama isterseniz, parasıyla satayım' dedi ev sahibi, resmen böyle söyledi. 'Misal kömürün fiyatı ne burada 15 lira mı, ben sana 10 liraya satayım' diyor". **Gaziantep, Suriyeli bir mülteci**

Evlerde genellikle en temel ihtiyaçları giderecek şekilde ikinci el, eski, yüzleri yıpranmış, bazen kırık dökük eşyalar kullanılmaktadır. Yer minderleri ve yatağı, bazen karyola, çek-yat tipi kanepeler, yerlerde halı, kilim ve naylon bulunmaktadır.

Bazı illerde belediyeler veya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının da çok sınırlı da olsa eşya yardımı yaptığı ifade edilmiştir. BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilen mültecilerden kalan eşyaları kullandıklarını ifade edenler de olmuştur. Gaziantep alan çalışmasına rastlayan günlerde Suriye'den binek bir arabaya yükleyebildikleri döşek, kap kacakları ile Türkiye'ye henüz giriş yapmış yaşlı bir çiftte de rastlanmıştır. Ancak eşyaların genellikle komşular veya insani yardım kuruluşları tarafından temin edildiği gözlenmiştir. Genellikle ekonomik açıdan dar gelir gruplarına mensup ailelerin yaşadığı mahallelerde kendileri de yoksul olan komşuların evlerinde kullandıkları eşyaları vermeleri, altı çizilmesi gereken bir dayanışma duygusunun varlığını ortaya koymaktadır.

"Eşya yoktu. Üst komşu verdi. Bazılarını aldık. İkinci el ocak ve buzdolabı aldık. Televizyonu komşular verdi. Kömür sobası ile ısınıyoruz, onu da komşular aldı." **Manisa, Iraklı bir mülteci**

Bununla birlikte sözü edilen bu yardımlaşma ve dayanışmanın, özellikle dilden kaynaklanan iletişim güçlüğü yüzünden genellikle günlük hayatta yakın komşuluk ilişkisine dönüşmediği de gözlemlenmiştir.

Genellikle buzdolabı, ocak, televizyon gibi eşyaları ise, ikinci el satış yapan dükkanlardan kendileri aldıklarını ifade etmişlerdir. En çok gereksinim duyulan eşya sorulduğunda, çamaşır makinesi, ocak, buzdolabı, eşya dolabını sayılmıştır.

Barınma koşulları hakkında alan çalışmaları esnasında çekilen bazı fotoğraflar aslında pek çok sözden daha fazla şey anlatabilecek nitelikte, o yüzden sizlere bu fotoğrafları göstermek istiyorum.



(Bu sunumda barınma mekanlarına dair gösterilen fotoğrafların bir kısmı, bu kitapçığın sonuna eklenmiştir. Fotoğraflar, bu proje kapsamında Çorum, Erzurum, Adana ve Gaziantep'te yapılan alan çalışmaları sırasında görüşülen sığınmacı ve mültecilerin yaşadıkları mekanlara aittir.)

Barınma, ev kirası hususunda eklenmesi gereken bir diğer nokta özellikle çok sayıda Suriyeli mültecinin yaşadığı Gaziantep ve Adana'da kira fiyatlarında normalden fazla artışın olması ve kiralık ev bulmanın zorlaşma-

sıdır. Suriyeli mültecilerin gelişiyile, fırsatçı bir yaklaşımla bazı ev sahiplerinin yüksek kira bedelleri istemesi, yerel halkın da uygun kiralık ev bulmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Haksız bir şekilde bu durumun sorumlusu olarak görülen mültecilere karşı tepki oluştuğu gözlemlenmiştir.

“Bazıları Afganlar yüzünden ev bulamıyoruz diyorlar”

Adana, Afganistanlı bir mülteci



Dikkat çeken bir nokta da, Çanakkale’de Yabancılar Şube Müdürlüğü’nün bireysel iltica prosedüründe olan mülteci ve sığınmacılardan kayıt işlemlerinde noter onaylı kira sözleşmesi talep edilmesine dair uygulamadır. Başka hiçbir ilde karşılaşılmayan tamamen keyfi nitelikteki bu uygulama, mültecilere notere verilmesi gereken ücret yüzünden ciddi ve gereksiz bir mali külfet getirmektedir. Bunun yanı sıra, çoğu sığınmacının noter işlemleri için gerekli pasaport, kimlik kartı gibi kimliği belirleyici bir belgesinin olmaması ve İçişleri Bakanlığı tarafından verilen ikamet tezkeresinin bu aşamada elerinde olmaması nedeniyle bu keyfi işlemin yol açtığı sıkıntılar büyümektedir.

Sağlık Hakkına Erişim

Sağlık hakkına erişimde Türkiye genelinde bir uygulama birliği olmaması

ve sağlık hizmetlerine erişimin en önemli sıkıntıların başında gelişi, 2014 başına kadar bu konuyu belirleyen resim oldu. Çeşitli illerde mülki amirlerin konuya gösterdiği duyarlılığa göre farklı uygulamalar gerçekleşmekteydi. Bazı illerde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları sağlık yardımı konusunda hiçbir katkıda bulunmazken, bazı illerde belli bir alt veya üst sınır koyarak sağlık yardımı yapılmakta, yine bazı illerde mülteciler ve sığınmacılar hastaneye başvuru, tahlil ve tetkik için ücret öderken, az sayıda ilde ise sağlık masraflarının tamamı SYDV tarafından ödenmekteydi.

Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları sıkıntılar ölümlere bile neden olacak boyuta ulaşmıştı. Örneğin Mülteci-Der'in ilgilendiği Gaziantep'teki bir vakada böbreklerindeki rahatsızlık nedeniyle haftada 2-3 gün diyalize girmesi gereken 63 yaşındaki Afganistanlı bir kadın mülteci, diyaliz masrafları ödenemediği için hayatını kaybetti. O dönemde biz SYDV, Kamu Hastaneleri Kurumu, hastane yönetimleri, Gaziantep'tin milletvekilleri, bakanlar, BMMYK dahil pek çok kuruma, kişiye ulaşip sorunu gündemlerine taşımaya çalıştık, parasızlık yüzünden diyaliz tedavisine kabul edilmeyen hasta ancak durumu ağırlaşınca hastaneye kabul edildi ama maalesef bu yeterli olmadı. Başka illerde yine hastaneye kabul edilmeyip hastane kapısında ölen, bebeğini kaybeden mülteci ve sığınmacılar oldu.

'Sosyal (SYDV) annem için, diyaliz parası vermedi. Bir kere 200 lira, bir kere 150 lira verdi, ama yetmedi, haftada 2 kere gitmesi gerekiyordu, almadılar hastaneye. Anam, kötü oldu akşam. Akşam, mecburen hastaneye götürdüm. Doktor 10-15 kişiye telefon açtı. Pazartesi Valiliğe gittim yardım için, o sırada telefon ettiler. Anamı yoğun bakıma kaldırmışlar... Anamın cenazesini bile bize vermediler. Dedi 'parasını ver, ondan sonra götür al ananı.' Çok sıkıntıya kaldım. Bir Afgan arkadaş senet imzaladı...Şikayet etmek için mezardan çıkarıp, incelemek gerekiyormuş. Zaten çok azap çekti anam, çok sıkıntıya kaldı. Mezarlıktan çıkarırsan...Biz Müslümanız, inancımız gereği istemedik".

Gaziantep, Afganistanlı bir mülteci,

'Hasta olduğumda hastaneye gitmiyorum, çünkü paralı, bizden para alıyorlar O kadar zor zaman geçiyor ki moralim bozuluyor. Ortopediye gittik, dedi ki, 50 lira para lazım. Bıraktım, gitmedim.. Babam, onun için bıraktı Afganistan'a döndü." **Adana, Afganistanlı bir mülteci,**

‘Çok defa hastalandım. Belim de sakat. Hep sigorta istiyorlar. Hiç hastaneye gitmedim. Param yoktu. Eczaneden ilaç alıyordum.”

Manisa, İranlı bir mülteci

‘Şu hastane için çok zor bir durumda, mülteciler için bir sigorta yok, bir de muayene parası çok pahalı. Zaten 25 TL, bir de ilaç alırsam! Ben, düştüm. 85 TL ilaç fiyatı, o yüzden bir şey yapmadım. Mülteciler, bunlardan sıkıntı yaşıyor. Antep’te kar oldu, o yüzden çok adamlar hasta olmuş ya da çok insanlar ama gidemiyorlar, muayene parası çok oluyor onlar için. Hastaneye gitmişler, onlar, demişler, sen Iraklısın, o yüzden sigortan yok. Suriyeli olursan, zaten her şey bedava... Biliyorsunuz herhalde... Bazen adamlar, diyorlar ki, biz Suriyeliyiz. Ama onlar, yalan atıyorlar. Aslında Iraklı ama parası yok, o yüzden öyle bir zor durumdayız yani. Suriyelilere her şey veriyorlar ama Iraklılara yardım edemiyorlar. Bu sigorta zaten olursa, çok iyi bir şey olacak.”

Manisa, Iraklı bir mülteci

Bu projenin hedef şehirlerinde yapılan alan çalışması da, daha önceki çalışmalarda tanık olduğumuz farklı uygulamaları önümüze serdi. 2014 başında genel sağlık sigortası uygulamasının başlamadan önce de Çorum ve Erzurum’daki örnek uygulamaların özellikle vurgulanması gerekiyor. Bu uygulamalar ildeki mülki amirlerin inisiyatif kullanması halinde sorunun tamamen çözülmesinin de mümkün olduğunu bizlere gösterdi.

Erzurum’da Valilik, Yabancılar Şube ve SYDV’nin ortak bir çalışması olarak ilde kayıtlı tüm sığınmacı ve mültecilere verilen sağlık karneleri vasıtasıyla hastanelere kayıt, tahlil, tetkik, tedavi dahil her türlü sağlık hizmetine ücretsiz erişim sağlanmıştı. Ancak SYDV’larına gönderilen ve SYDV bütçesinden sağlık yardımlarının yapılmayacağını bildiren talimattan sonra Erzurum’daki sağlık karnesi uygulaması da sona ermiştir. Mülteci-Der alan çalışmasının yapıldığı 2013 Aralık ayında daha önce verilmiş olan sağlık karnelerinin geri toplanmaya başlanması, ildeki mülteciler ve sığınmacılar arasında endişeye neden olmuştu. Sağlık karnelerinin toplanması ile genel sağlık sigortası uygulamasının başlaması arasında geçen dönemde Erzurum’daki mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine ancak ücret ödeyerek erişebildikleri anlaşılmaktadır.

'Şimdi daha önce biz, gidiyorduk, polis bize belge veriyordu. Gidip, sosyalde imzalatıyorduk. Ondan sonra sağlık müdürlüğü filan orada da imzalatıyorduk, ondan sonra hastaneye gidebiliyorduk. Yani hastaneye gitmek için iki üç gün sürüyordu. Ama şimdi o da olmuyor. Şimdi parayla gitmen lazım". **Erzurum, İranlı bir mülteci**

Erzurum'da sağlık karnesi uygulamasının olduğu dönemde SYDV'nın anlaşmalı eczanesinden alınan ilaçların ücreti SYVD tarafından ödenmekteyken, genel sağlık sigortası uygulaması ile artık reçete bedelinin %10'u mülteci ve sığınmacılar tarafından ödenmektedir.

Yine çok dikkat çekici ve övülmesi gereken bir başka uygulama Çorum'da karşımıza çıkmıştır. Çorum'u pek çok bakımdan olduğu gibi sağlık hakkına erişim konusunda da ilde kayıtlı mülteci ve sığınmacılara sağlanan hizmetlerle örnek il olarak nitelendirmek gerekmektedir. Çorum Valiliği, Hitit Üniversitesi Çorum Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Yabancılar Şube Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu, İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı arasında imzalanan bir protokol ile Hitit Üniversitesi Eğitim Araştırma Hastanesine başvuran mülteci sığınmacı hastaların herhangi bir ücret ödemedi sağlık hizmetlerine erişimleri sağlanmıştır. Bu beşli protokol kapsamında hastane yönetimi tarafından gönderilen faturalar SYDV tarafından ödenmektedir. Çorum'da reçetede verilen ilaçları sığınmacılar, mültecilerin kendilerinin alarak faturaları ile SYDV'na başvurmalarına yönelik bir uygulama geliştirilmişti. Parası olmadığı için ilacı alma imkanı olmadığını ileten kişiler oldu bize. Genel sağlık sigortası uygulamasına geçildikten sonra ise Çorum'da reçete bedelinin %10'unu ödeyerek ilaçların anlaşmalı eczanelerden alınması uygulamasına geçildiği bilgisi bize verildi.

Diğer hedef iller olan Çanakkale, Manisa, Adana ve Gaziantep'te ise genel sağlık sigortası uygulaması öncesinde mülteci/sığınmacıların sağlık hakkından yararlanmalarında çok ciddi sıkıntılar yaşanmakta olduğu anlaşıyor. Gaziantep'te yukarıda da ifade edildiği gibi ölümcül hastalıklarda dahi parasızlık yüzünden hastanelere kabul edilmemeye varana kadar çok ciddi vakaların yaşandığı bir uygulama ve kayıta ve tahlil ve tetkiklerde ödeme yapmak söz konusuydu, 2014 başında genel sağlık sigortası uygulamasına kadar. Çanakkale ve Manisa'da mülteci ve sığınmacıların kayıta katılım payı ödemeleri gerekirken, Adana'da da hastaneye kayıt ve tahlil ücretliydi. Bu

nedenle mülteci ve sığınmacıların birçoğu acilden girişi yeğlemekteydi. Ancak acilde tedavi yetersiz olduğu da ifade edilmekteydi. Adana'da Suriyeli mültecilerin gelişiyile Numune Hastanesi'nde üç Arapça tercüman bulunduğ ve bunun da Arapça konuşanlar için kolaylık sağladığı ifade edildi. Bu illerde sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluğun, özellikle bedensel ve zihinsel engelli mülteci ve sığınmacılar için ciddi bir sorun teşkil ettiğinin de altını çizmek gerekmektedir. Ağır engelli kişilere bakanlara sunulan evde bakım yardımı uygulamasına, hedef iller arasında sadece Çorum'da rastlanmıştır. Çorum Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, ildeki engelli mülteci sığınmacıların ailelerine evde bakım yardımı yapmaktadır.

Çorum ve Erzurum dışındaki dört ilde bir şekilde hastanede muayene olan kişilerin ilaç temininde büyük sıkıntı çektikleri ve ekonomik sorunlar nedeniyle doktorun verdiği ilaç tedavisinin çoğu zaman gerçekleşmediği ifade edilmelidir. Gaziantep ve Adana'da özellikle Suriyeli mülteciler arasında kullanmak zorunda oldukları ilacı ülkesinden getirtenlere de rastlanmıştır.

"Sancılanarak işiyorum, doktora gidemiyorum. İlaçları sürekli almamız gerekiyor, şeker ilaçları. Paramız olunca alıyoruz, olmayınca almıyoruz" **Manisa, İranlı bir mülteci**

"Sosyal yardıma gittim, yardım talep ettim, öyle kötü cevap verdiler ki, hasta olsam daha iyiydi. Bir sorumlu kadın var, Hitler gibi, Mussolini gibi faşistti. Öyle konuştu ki bedenimi titretti"

Çanakkale, İranlı bir mülteci

"Ben, kötü hastalandım, Numune Hastanesine, devlet hastanesine gittim. Benim midemde sorun vardı. 'Suriyeliysen bedava ama sen parasını ödeyeceksin. 180 liraya tahlil yapacağız', dedi. Param yok idi, boş verdim. şimdi de hastayım, mide hastası. Polis sigorta yapmıyor"

Adana, İranlı bir mülteci

Bilindiği gibi daha önce sınıra yakın ve kampların bulunduğu 11 ilde yaşayan Suriyeli mültecilerin kamuya bağlı sağlık kurumlarına ücretsiz erişimine dair genelge yayınlanmıştı; bu hizmetin Suriyeli mültecilerin sağlık kurumlarına erişimleri ve aynı zamanda kayıtlarının yapılması için 81 ile yayılması Eylül 2013 tarihli AFAD genelgesi ile gerçekleşti ve böylece

mevzuatta çok önemli, olumlu bir adım atılmış oldu. Bu genelge öncesi, bazı illerde başta Suriyeli mülteciler olmak üzere mülteciler "Sağlık Turizmi" kapsamında değerlendirilen ve normalin 3-5 katına varan fatura ödemesiyle karşılaşanlara, ikamet tezkeresi olsa bile hastanelere ücretsiz kabul edilmeyen hastalara, doğum sonrası hastanede rehin kalan anne ve bebek gibi örneklerle sık sık rastlanmaktaydı. AFAD Genelgesi, sağlık kurumlarına



başvuran Suriyeli mültecilerin eş zamanlı olarak polise de kayıtlarının yapılmasını öngörmekteydi. Suriyeli mültecilerin sağlık kurumlarına başvurduklarında kayıt, tahlil, tetik, yatış, hastanede gerçekleşecek müdahale ve tedavi işlemleri için herhangi bir masraf alınmamasını, masrafların AFAD'a faturalandırılmasını belirleyen bu genelgenin uygulanmasında farklı illerde farklı süreçler yaşandı. Genelge ile gelen çok olumlu gelişmeye karşın, bazı illerde uygulamaya geçişte yaşanan gecikmeler, örneğin Hatay'da Suriyeli mültecilerin kayıtlarının yapılmaması, Genelgenin çıkmasından beri geçen süreçte AFAD'ın fatura ödemelerinde yaşanan gecikmeler nedeniyle bazı hastanelerin Suriyeli mültecileri kabul etmediğine dair gelen duyumlar, pratikte yaşanan sorunlar olarak karşımızda durmaktadır.

"İşteyken gözüme demir girdi. Hastaneye gittim. Orada tercümana dedim, benim durumum Suriyeli misin diye sordu. Suriyeli dediğim zaman, 'yasak' dedi. Bakmadılar. İkinci gün ustayla gittik. Usta kendi adıyla götürdü. Bu sefer muayene ettiler. Demiri çıkardılar. Kardeşim hasta oldu. Numune hastanesine götürdük, 'nerede kalıyorsun' diye sordular,' bu hastaneye sadece kamplardan gelenler girebiliyor, dediler. Bir insan ölüyorsa ama dışarıda kalıyorsa, ona bakmaz mısınız? dedim. Cevap vermediler." **Adana, Suriyeli bir mülteci**

Suriyeli mültecilerin sağlık hakkına erişimi konusundaki AFAD Genelgesi sağlık kurumlarına başvuru ve hastanelerde yatan hasta tedavisinde uygu-



lamanın önünü açsa da ilaç temini sorunu Suriyeli mülteciler için de ciddi bir sorun olarak durmaktadır. Kronik hastalarinki de dahil reçete masraflarının karşılanması konusunda şehirden şehre farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Bazı illerde reçete masrafının bir kısmı, bazı illerde tümü karşılanırken bazı illerde ise ilaçlarını tümüyle kendileri ödemektedir. Kronik hastalarda heyet raporu ile kronik hastaların ilaçlarını temin etmeleri bazı illerde mümkün olurken, diğerlerinde ilaçlarını kendileri temin etmek durumunda kaldıklarını belirtenler de olmuştur.

Gerek Suriyeli gerekse bireysel sığınma prosedüründe olan Suriyeli olmayan mülteci ve sığınmacıların hastanelerde karşılaştıkları ortak sorunların bir sağlık personeli ile iletişim kurmakla ilgilidir. Dilden kaynaklanan bu iletişim sorunu bazen Türkçe bilen başka bir sığınmacı veya ailenin çocuğunun tercümanlığı vasıtasıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Çorum'da tercümanlık yapanlara ücret ödemek durumda kaldıkları ifade edilmiştir. Tercüman olmadığı zamanlarda ise iletişim sorunu ağırlaşmakta ve bir doktorun ifadesi ile 'başı ağrıyorsa başını, karnı ağrıyorsa karnını gösterir' şeklinde hasta-doktor iletişimi "sağlamaya" çalışılmaktadır.

Bunun dışında bazı kişiler tarafından ifade edilen bir başka sorun da yabancı, mülteci olduklarından dolayı sağlık personeli tarafından önyargı ile karşılandıkları, dışlayıcı muamele olduğu yönündedir. Bu yüzden muayenelerinin yapılmadığını veya gerekli özenin gösterilmediğini söyleyenler vardır.

'Adamın başı ağrıyor, o ilacı veriyor, ayağı ağrıyor aynı ilacı veriyor, gerçekten aynı ilacı veriyor!' **Erzurum, Afganistanlı bir mülteci**

Hedef illerde gözlemlenen bir başka nokta ise, aile hekimi uygulamasına dair ciddi bir eksiklik olduğu ve çoğu mülteci/sığınmacının aile hekimi gibi birinci basamak sağlık kurumları hakkında bilgisi olmadığıdır. Ayrıca, özellikle kayıt ve tahlil/tetkik ücreti ödenen illerde acil servisten girişlerin tercih edildiği görülmüştür.

Eğitim Hakkına Erişim

Türkiye'de temel eğitim tüm çocuklar için bir hak ve zorunluluk olmasına rağmen mülteciler için bir zorunluluk olarak görülmediği ve aile isterse kullanabileceği bir hak olarak algılandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle özellikle Suriyeli mülteci çocukların önemli bir oranı eğitim hakkına erişemezken, bireysel sığınma prosedüründe olan çocuklar da okula kayıta sorun yaşamakta, kayıt yaptırdıktan sonra da okula devamlılık konusunda öğretmen ve idarecilerin hassasiyetine göre ciddi bir takipten uzak kalabilmektedirler. Türkiye'de daha önceki yıllarda zorunlu eğitim yaşının üst sınırı 14 yaş iken eğitimde 4+4+4 sistemine geçişle birlikte zorunlu eğitim 12 yıla çıkmış ve üst sınır 18 yaş olarak belirlenmiştir. Bu çok genel olarak şu anlama gelmektedir, 18 yaşına kadar mülteci ve sığınmacı çocuklar da dahil tüm çocuklar örgün eğitim kurumlarına kayıt yaptıрма hakkına sahiptirler ve

örgün eğitim kurumlarında veya belli bir yaştan itibaren açık öğretim kurumlarında 18 yaşına kadar olan çocukların eğitimlerine devam etmesi bir zorunluluktur.

Eğitim hakkına erişim konusunda mevcut duruma biraz daha yakından bakacak olursak, Türkiye’deki mülteci/sığınmacı çocukların Milli Eğitim sistemindeki okullara kayıt yaptırabilmesi için öncelikle “yabancı kimlik numarasına” ihtiyaç duyulmaktadır. Sizlerin de bildiği gibi, yabancı kimlik numarası,



rası, geçici ikamet tezkeresi olanlara verilen bir numaradır ve bu numara olmadan e-okul sistemine girişleri yapılamamaktadır. YUKK’da uluslararası kloruma başvurusu olan kişilere verilecek kimlik belgelerinin harçtan muaf olacağı belirtilse de şimdiye kadar Türkiye’de olan uygulama gereği ikamet tezkeresi kıymetli evrak olarak değerlendirildiğinden belli bir meblağ ödemesi yolundaydı. 2013’de 207 TL olan bu ücreti ödeme gücü bulunmadığı için ikamet tezkeresi, dolayısıyla yabancı kimlik numarası alamamış mülteci ve sığınmacıların çocukları da okula kayıtlarını yaptıramamakta ve eğitim hakkından mahrum kalmaktaydı. Çalışmalarımız sırasında sıklıkla karşılaştığımız bir sıkıntı olan ikamet tezkeresi/yabancı kimlik numarası sorununun YUKK ile bu sorunun önümüzdeki eğitim yılında çözüleceğini umuyoruz.

İkamet sorunu/yabancı kimlik sorunu bir şekilde çözülmüş olsa bile ve mevzuatta zorunlu eğitim yaşında yapılan değişikliğe rağmen bazı illerde ve okullarda özellikle 14 ve daha yukarı yaşlardaki çocukların okula kayıtlarında halen sorunların yaşanabildiği izlenmiştir. Türkçe bilmemek, daha önceki eğitim seviyesini ispat edecek belgelere sahip olunmaması gibi mevzuatta olmayan ve keyfi olarak üretilen bazı bahanelerle 14 yaş üzeri çocukların okula kayıtlarında sorunlar yaşandığı görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2010/48 Sayılı Genelgesi uyarınca mülteci ve sığınmacı çocuklar daha önceki eğitim seviyesini belirleyen belge sunamadıkları takdirde beyan esas alınır ve gerektiğinde seviye tespiti için yazılı ve sözlü sınav yapılır; seviye tespitini Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde kurulan, üyeleri arasında çocuğun ana dilinde mülakat yapacak öğretmen veya tercümanın bulunması gerekmektedir. Pratikte ise, çocuğun seviyesini belirlemede yine farklı illerde farklı uygulamalar olduğu, kimi illerde seviye belirlemede mevzuata yakın bir uygulama söz konusu iken, kimi illerde ise belgesi olmayanın kabul edilmemesi; Türkiye'ye yeni gelmiş, Türkçe bilmeyen çocuğun seviye tespit sınavının Türkçe yapılması; kimi okul müdürleri tarafından da Türkçe bilmediği gerekçesi ile okula kaydının yapılmaması, Türkçe öğrenmesi için de herhangi bir imkan sunulması gibi çeşitli ve çocuğun eğitim hakkını kısıtlayan bazen tamamen engelleyen uygulamalara da çalışmalarımız esnasında rastlanmıştır. Seviye tespit sınavı ile ilgili dikkat çekici bir nokta da örneğin daha önce hiç okula gitmemiş 10-11 yaşında bir çocuğun yaşına bakılarak üst bir sınıfa yerleştirilmesi ya da Türkçesi temel alınarak aslında 6. sınıfa gitmesi gereken bir çocuğun kaydının 4. sınıfa yapılması gibi durumlarla da sık sık karşılaşılmaktadır.

"Irak'ta dördüncü ve birinci sınıfa kadar okudular. Burada ikisi de ikinci sınıf. Özellikle istedik biz ikinci sınıfa gitsinler diye, yoksa kendi sınıflarına koyacaklardı. Okul ve öğretmen iyi. Veli toplantısına gittik. Çat pat, çocukların tercümanlığı ile anlaştık. Hiç para istemediler."

Manisa, Iraklı bir mülteci

Sığınmacı/mülteci çocukların okullaşmasında dikkate alınması gereken bir diğer nokta ise, Türkiye'de geçici olduklarını düşünerek veya kültürel nedenlerle bazı velilerin çocuklarının okula kayıt ve devamları konusunda isteksiz davranmalarıdır. Böyle bir durumda da, başta ifade edilen 'eğitimin

mülteciler için bir “zorunluluk” olarak algılanmaması’ nedeniyle yetkililerce genel olarak bir takip yapılmadığı da söylenebilir.

Her ne kadar çocuklar, özellikle de yaşları küçük olan çocuklar çok çabuk dil öğrenme yeteneğine sahip olsalar da Türkiye’ye henüz gelmiş bir çocuğun Türkçe bilmemesi ve konuşulanları anlamaması, derdini anlatamaması son derece doğaldır. Ancak bu ilk aşamada bile okullarda Türkçe destek programları mevcut değildir. Bu yüzden çocukların okula adaptasyonda ve dersleri izlemekte zorluklar yaşadıklarına da değinmek gerekmektedir. Bu zorluklar bazen duyarlı ve özverili öğretmenlerin kişisel çabaları ile aşılrken bazen de öğretmen ve yöneticilerin oldukça ilgisiz kaldığı, çocuğun derse katılımını sağlamadıkları ve hatta “sen istersen eve gidebilirsin” diyerek çocuğu dersten ve okuldan uzaklaştırdıklarına dair örneklerle de rastlanmış-tır. Bu da zaten dil ve adapte olma sorunu yaşayan çocuğun okuldan iyice soğumasına neden olmaktadır.

İran’da okula gidiyordu, spor yapıyordu. Burada yaptığı bir şey yok; hiç arkadaşı da yok. Ya çalışıyor, ya evde oturuyor.”

Erzurum, İranlı bir mülteci anne

“Dil bilmediğimiz için, mülteci olduğumuz için okulda arkadaşlık kuramıyoruz” **Erzurum, Afganistanlı bir mülteci çocuk**

Dille ilgili iletişim sorunu veli ile öğretmen ve okul yönetimi arasında da yaşanmaktadır. Bu yüzden okulla ilgili bir sorun olduğunda, çocuğunun durumunu takipte veliler zorluk çekmektedir.

Mülteci/sığınmacı çocukların okullaşmasının önündeki en önemli problemlerden biri de ekonomik sıkıntılardır. Pek çok ailede evin geçimini üstlenen veya katkıda bulunmak zorunda kalan çocuklar bu yüzden okula gitmek yerine işe gitmek zorunda kalmaktadırlar. Okul kitapları ücretsiz olsa bile örneğin dergi gibi derslerde kullanılan ek kaynaklar, kırtasiye, forma, beslenme, yol masrafları, çocuğu harçlıksız bırakmamaya çalışmak gibi ilave masraflar yüzünden de çocuklarını okula gönderemeyen çok sayıda aile ile karşılaşmaktadır.

Okula üç ay filan gittim, 19 Mayıs’taydım. Gidemedim, maddi durumum yoktu. Çalışmak zorundaydım. Burada Afganlılar da çok sıkıntılılar, mecburen küçük çocuklar çalışıyor.” **Gaziantep, İranlı bir mülteci**

Mülteci-Der'in çalışmaları esnasında pek çok ailenin SYDV veya BMMYK tarafından verilen eğitim desteğinden haberdar olmadığı da gözlemlenmiştir. SYDV yardımları arasında olan eğitim desteği çalışma yaptığımız illerde ya hiç bilinmemekte ya da çok az sayıda kişi tarafından bulunmaktadır. Oysa örneğin Çorum'da SYDV yetkilileri, ilköğretimde okuyan çocuklar için dönemlik 200 TL, lise öğrencileri için 250 TL, üniversite öğrencileri içinse 700 TL'ye kadar yardım yapılmasının mümkün olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenci belgesi gönderildiği takdirde BMMYK da dönemlik 100 TL eğitim desteği vermektedir. Ancak bu yardımdan haberdar olan sığınmacı/mülteci sayısı da oldukça sınırlıdır.



Okullarda diğer öğrenciler, veliler, öğretmenler ve yöneticilerin mülteci/sığınmacı çocuklara yönelik tutumları konusunda farklı deneyimler yaşanmaktadır. Diğer çocuklar ve velilerin olumlu, yardımsever davranışlarıyla karşılaştıklarını söyleyenler vardır. Fakat aynı zamanda özellikle deri rengi, Müslüman olmayışı, yabancı olması nedeniyle diğerleri tarafından dışlanma, yalnızlaştırma yaşadıklarını ifade eden çocuklar ve veliler vardır.

"Çocuklarımıza yani küfür ediyor, iyi davranmıyorlar; yabancı oldukları için bizim oğlanı öğretmen her gün dövüyor. 'Hocam neden böyle yapıyorsun?' dedim: 'hagit ya'. Valiye şikayet ettim, 'ben ne yapabilirim, sen her hafta geliyorsun şikayet ediyorsun' diyor. Bizim oğlanı dövüyorlar, bizim oğlan hocam bu nasıl olacak dediğinde 's..... git, yabancı pislik'. Bu nasıl olabiliyor ya? Siz hangi insanlıktan bahsediyorsunuz, bu nasıl bir insanlık? Bunlar hukuk-i beşer mi?"

Çorum, Iraklı bir mülteci

Mülteci ve sığınmacı çocukların Türkiye'de yüksek öğretimlerine devam etmeleri konusunda çok ciddi sıkıntılar mevcuttur ve üniversiteye giden mülteci öğrenci sayısı son derece az. Ekonomik sorunlar sıkıntının bir yanını oluştururken yabancı öğrenciler için oluşturulan kontenjanın daha ziyade YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar) kanalıyla dağıtılan bursların verildiği öğrencilere verildiği ve bu bursların dağıtımında Türkiye'de bulunan mülteci/sığınmacılara öncelik tanınmadığı gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra YÖS sınavına girmek isteyenlerden bazı üniversitelerin pasaport istemesi ve bu yüzden sınavı giremeyenler veya İçişleri Bakanlığı'nın sınava girip üniversiteyi kazanan bir kişinin ikamet şehrinin değiştirmemesinden ötürü çocuğun üniversite öğrenimine devam edememesi gibi durumlar da yaşanmaktadır.

Bütün bunlara projenin hedef kentleri açısından bakıldığında pek çok bakımdan iyi örnek olan Çorum'da bile 2013-2014 döneminde 64 öğrencinin okul kaydının bulunduğunu belirtmek gerekiyor. Çorum'da Halk Eğitim Merkezinin 2013-14'de açtığı 3 kursa, toplam 50 kişinin devam ettiği ayrıca Belediyenin Türkçe ve beceri edindirme kurslarının mevcut olduğunu iletebiliriz. Erzurum'da 2013-14 döneminde 140'ın üzerinde öğrencinin okula kayıt yaptırdığı; kayıtların beyana dayalı yapıldığı; seviye belirlenmesinde çocukların kendi dillerini bilen bir eğitimcinin olduğu komisyon tarafından sınav yapıldığı belirtilmiştir. Erzurum'da Halk Eğitim ve Belediyenin kurslarına mültecilerin devam edebildiği ifade edilmiştir. Erzurum'da 2 Afganistanlı üniversite öğrencisinin olduğu öğrenilmiştir.

Çanakkale ve Manisa'da ise okula kayıta önceki eğitim düzeyini belirleyen belge istenilmekte. Bu iki ilde de Halk Eğitim kurslarının çok sık açılmadığı anlaşılmaktadır. Ancak, Çanakkale'de açılan kursun okuma yazma

değil yabancı dil olarak Türkçe şeklinde organize edildiğini de söylemek gerekiyor. Manisa’da haftada 4 gün/2 saat olarak düzenlenen kursun çalışma saatleri içinde olması yüzünden mülteci/sığınmacıların çoğunun gidemediği ifade edilmiştir.

Gaziantep’te örgün eğitimden yararlanmada belge ve sınıf belirleme sorunları dikkati çekmiştir. Bazı mülteci çocuklar “Siz Arap’sınız!” diyerek kendilerinin dışlandığını ifade etmişlerdir. Şehirdeki yoğun Suriyeli mülteci nüfusunun ihtiyacına karşılamak için son derece yetersiz olsa da, Büyükşehir Belediyesi ve sivil toplum kuruluşları tarafından 4 okul açıldığı anlaşılmaktadır.

Adana’da önceki öğrenim belgelerinin istendiği, belgesi olmayanların ise beyana dayalı kaydının yapıldığı ifade edilebilir. Adres kayıt sisteminde ikamet adresi bulunamadığı için okula kaydı yapılmayan çocuklara da rastlanmıştır. Bazı okullarda çocuklar ve veliler için destek okuma yazma kursları açıldığı ifade edilmiştir. Özellikle Halk Eğitim Merkezinin meslek edinme kurslarına ilginin olduğu gözlemlenmiştir. Mültecilerin kendilerinin organize ettiği İngilizce, Türkçe ve bilgisayar kursları da dikkat çekicidir. Adana’da örgün öğretime devam eden 300 Suriyeli çocuk olduğu ifade edilmiştir. Mülteci-Der’ in alan çalışması sırasında ayrıca 50 Suriyeli öğretmenin gönüllü görev yaptığı ve 600 öğrencinin kayıtlı olduğu sivil toplum desteği ile açılan bir eğitim kurumunun mevcut olduğu öğrenilmiştir. Görüştüğümüz veliler özellikle servis parası ile kırtasiye & kitap ücreti yüzünden çok sıkıntı yaşadıklarını ve çocuklarını bu okula göndermekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. ADYAR-Milli Eğitim-Belediye işbirliğiyle bir okul açılması ve servis hizmetinin de sağlanmasına yönelik girişimlerinin de bizim ziyaretimiz sonrası olumlu sonuçlandığını öğrenmiş bulunuyoruz.

Suriyeli mülteci çocukların okullaşmasında genelde daha da büyük sorunlar yaşanmaktadır. AFAD’ın yayınladığı bir raporda ve sonrasındaki resmi açıklamalarda kamplardaki okullaşma oranının %90’lara vardığı belirtilmektedir. Ancak kamp dışındaki Suriyeli çocukların büyük bir bölümünün, krizin dördüncü senesi olmasına rağmen, halen okula gidemedikleri de bir gerçektir ve yine aynı raporda kamp dışı Suriyeli çocukların okullaşma oranının %15’i bile bulmadığı ifade edilmektedir. Kamp dışı Suriyeli çocuklardan ancak pasaportla yasal giriş yapmış olanlara ikamet tezkeresi verilmekte ve

MEB okullarına sadece bu çocuklar kayıt yaptırabilmektedir. Suriyeli çocukların kendi pasaportu yoksa ebeveynlerinin ikamet tezkeresi olsa dahi bu tezkerelerden yararlanamadıkları için okul kayıtları yapılmamaktadır. Bazı illerde belediyeler, sivil toplum kuruluşlarınca veya bireysel bağışlar ile “okullar” kurulmuş olup, bu okullarda gönüllü Suriyeli öğretmenler görev yapmaktadır. Gözden geçirilmiş Suriye müfredatının okutulduğu, ayrıca belli bir saat Türkçe ders verildiği ifade edilmiştir. Bu okulların denetiminin tam olarak yapılamadığı; akreditasyon konusunda bir standardın olmadığı ve ciddi sorunlar olduğu anlaşıyor. Kamplarda ve bu okulların çoğunda diploma meselesi Libya diploması verilerek çözülmeye çalışılmış ancak bu sistemin ileride nasıl devam edeceğine dair bir netlik bulunmamakta. Ayrıca sayıca oldukça yetersiz ve bu illerde bile ihtiyacı karşılamaktan çok uzakta hala. MEB yetkilileri 2014 başında “e-okul Suriye” sistemine yakında geçileceğine dair bilgi vermiş olsalar da henüz bu sistemin başlamadığı anlaşılmaktadır. Sistemin nasıl uygulanacağına dair de bir netlik olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla krizin dördüncü yılında Suriyeli çocukların eğitim hakkına erişimi halen çok ciddi bir mesele ve çok acil bir çözüm bulunmazsa “kayıp bir kuşaktan” söz etmeye başlayacağız.

“Buradaki okula götürdük. Suriyelilere yok, dediler. Adana’da Suriye Okulu var ama yol ücreti, her çocuğa 80 lira istiyorlar. O kadar para veremem. Üç çocuk var, 240 lira vermem lazım toplam. Zor durumda kalacağım, o yüzden benim de gücüm yetmez. Yetse Suriye okulunu isteriz, çünkü umutla yaşıyoruz. Bir, iki ay sonra Suriye’ye geri dönme umuduyla yaşıyoruz.” **Adana, Suriyeli bir mülteci**

Suriyeli gençlere üniversite eğitiminde devletin sağladığı birtakım kolaylıklar bulunmaktadır. Örneğin Suriye’de yüksek öğretimini bırakıp Türkiye’ye gelmek zorunda kalanların, beyana dayalı olarak, belli üniversitelerde misafir öğrenci olarak üniversiteye devam etmeleri mümkün. Ayrıca, YÖS kanalıyla üniversiteye girişlerine dair bazı düzenlemeler yapıldı; bu sınava gireceklerin bakalorya diplomasının denkliği Suriye Eğitim Konseyi tarafından belirleniyor.

Yaygın eğitim alanında kamplarda beceri ve meslek edinme kursları açıldığı ifade edilmiş, bu kurslara yoğun rağbet olduğu söylenmiştir. Ancak bu kurslara devam edip, bitirenlere de herhangi bir sertifika verilmediği

anlaşılmaktadır. Yani edindikleri bu becerileri kamp dışında belgellemeleri mümkün görünmemektedir.

Metin Kaybaki (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı)

Herkese Merhaba. İsmim Metin, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı Ankara ofisinde çalışıyorum. Daha önce Kütahya ve Van'da sosyal çalışmacı olarak çalıştım. Yaklaşık iki yıldır da Ankara'dayım. Öncelikle Vakfımızın tanıtımını yapmak isterim. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 1988 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Vakfımızın amacı, insan kaynağına ilişkin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeyi olumsuz yönde etkileyen sağlık, eğitim ve istihdamla



ilgili sorunların çözümüne katkıda bulunmaktadır. Üreme sağlığı ve haklarını destekleme, toplumsal gelişmeye ve kadının güçlendirilmesine destek, düzensiz göç, insan ticareti ile mücadele ve sivil toplumun geliştirilmesi programlarını yürütmekteyiz. Vakfımız sığınmacı ve mültecilere 2001 yılından itibaren yasal danışmanlık ve 2002 yılından bu yana da psikolojik danışmanlık vermeye başlayan ilk sivil toplum kuruluşudur. 2003 yılından itibaren ise BM Mülteci Yüksek Komiserliğiyle birlikte İstanbul ve Ankara'da başlayıp

2007 yılında Bilecik, Eskişehir, Kütahya, 2010 yılında Van ve Ağrı illerinin de dahil olduğu sığınmacı ve mültecilere yönelik psiko-sosyal destek programını devam ettirmekteyiz. Van ofisimizi, Van depreminden sonra kapattık, ancak periyodik aralıklarla Van iline misyonlar düzenleyerek, Van'daki durumu halen takip etmekteyiz. Programdaki amacımız mültecilerin ve sığınmacıların durumlarının iyileştirilmesi, farkındalık yaratmaya yönelik kamu kurumları ve sivil toplum örgütleriyle işbirliğini geliştirmektir. Bu bağlamda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Göç İdaresi İl Müdürlükleri halen devam eden yabancılar şube müdürlükleri- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri, İl Sağlık Müdürlükleri, Milli Eğitim Bakanlığı İl Müdürlükleri, yerel, ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütleriyle işbirliği içerisinde çalışmalar yapıyoruz. Yaptığımız çalışmalardan bazıları şu şekilde: Uygulama ortağımız olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile sığınmacı ve mülteciler arasında gerekli durumlarda bilgi alışverişini sağlamak. Bu doğrultuda sığınmacı ve mültecilerin BMMYK dosya durumlarıyla ilgili danışmanlık vermek, dosyalarında yer alması gereken belgeleri BMMYK'ya iletmek; kurumlara yönelik sığınmacı ve mültecilerin taleplerini bildiren dilekçeler yazmak, hukuksal destek için barolara yönlendirme yapmak, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru olan kişilerin gerekli işlemlerini takip etmek, refakatsiz çocuklarla ilgili çalışmalar yapmak, gözetli ve geri gönderme durumlarında BMMYK ve hukuksal destek olabilecek sivil toplum örgütleriyle işbirliği, hastane işlemlerinde iş gücümüzün elverdiği ölçüde kişilere tercüman desteği sağlamak, BM Mülteci Yüksek Komiserliği'nin verdiği mali yardımdan yararlanmak isteyen ya da maddi açıdan durumunun kötü olduğu tarafımızca tespit edilen sığınmacı ve mültecilerin evlerini ziyaret edip, sosyo-ekonomik durumlarını raporlamak vb.

Günümüzde mültecilerin ve sığınmacıların durumuna değinmek gerekirse ofislerimizin bulunduğu illerde sağlık alanında yeni yasayla birlikte çok fazla sorun yaşanmadığını gözlemliyoruz. Karşılaştığımız tek sorun polis kayıtlarının geç yapılması. Polis kaydı geç yapılan kişiler, yabancı kimlik numarasına sahip olamayıp, buna bağlı olarak sigorta girişleri yapılamıyor ve sağlık hizmetine erişimleri mümkün olmuyor. Sağlık durumlarından ötürü acil tedavi olması gereken kişiler için yabancı şubelerle görüşerek kayıtlarının erken yapılmasını sağlamaya çalışıyoruz. Bulduğumuz illerde ilaçların karşılanmasına yönelik olarak herhangi bir sıkıntı yok. Sığınmacı ve mülteci-

ler katılım payını ödeyerek ilaçlarını alabiliyorlar. İthal ilaçlarla ilgili bir takım sıkıntılar yaşanabiliyor. Sağlıkta karşımıza çıkan bir başka sorun, cinsel yolla bulaşan veya bulaşıcı hastalığa sahip olan sığınmacı ve mültecilerin bazı sağlık kurumları tarafından hoş karşılanmaması. Bu sorun, aynı durumda olan bir Türk vatandaşının da karşılaşacağı bir sorun.

Gözlemlediğimiz ve karşılaştığımız en temel sorunlardan biri barınma. Barınmayla ilgili Pırl Hanım'ın gösterdiği fotoğraflar, ev ziyaretleri sırasında karşılaştığımız manzaralar. Ve son dönemde de artan bir durum. Kiralık ev bulamama, yüksek kira bedeli, camiler, tren ve otobüs garlarında, parklarda kalma gibi durumlar gözümüze çarpıyor. Çalıştığımız illerde barınma sorunu çok ciddi bir sorun. Son dönemde Irak ve Suriye'deki olaylara bağlı olarak sığınmacıların sayısının artması barınma alanındaki sorunların artmasına ve devam etmesine neden olmaktadır. Özellikle nüfusu küçük uydu illerde sığınmacı ve mülteciler kiralayacak ev bulamamaktalar. Barınma alanında karşımıza çıkan sorunlardan biri ise, bulaşıcı hastalığa sahip olan sığınmacı ve mültecilerin, hastalıkları öğrenildikten sonra ev arkadaşları, barınma yardımı sağlayan kurum ve kuruluşlar tarafından kabul edilmemeleridir.

Eğitim konusunda yabancı kimlik numarasına sahip olan sığınmacı ve mültecilerin çocuklarının eğitimlerinde herhangi bir sorun yaşanmıyor. Yabancı kimlik numarası olmayan çocuklar, yabancı kimlik numaralarına sahip olana kadar misafir öğrenci olarak eğitimlerine devam edebiliyorlar. Bu alanda karşımıza çıkan sorun orta öğretim ve yükseköğretime kayıt ve devamlılık konusunda. Türkiye'ye gelirken eğitim durumlarını belirten hiçbir belgeye sahip olmayan sığınmacı ve mültecilerin eğitimlerine devamıyla ilgili sorun yaşanıyor. Bu konuda yaşanan sorunu Milli Eğitimin Bakanlığı'nın yayınladığı genelgeyle aşmaya çalışıyoruz. Bildiğiniz üzere, Milli Eğitim Bakanlığının 2010/48 sayılı genelgesine istinaden bütün illerde her eğitim-öğretim yılı başında denklik komisyonları kuruluyor. Sığınmacı ve mülteciler il milli eğitim müdürlüklerine başvuru yapıyorlar. Türk eğitim sistemindeki denkliğine bakılarak, kendilerine düzenlenen belge ile eğitimlerine devam edebiliyorlar.

Genel tabloya baktığımızda az önce de belirttiğim üzere artan sayıya bağlı olarak sorunlar da artıyor. Bu noktada Türkiye genelinde olduğu gibi ofislerimizin bulunduğu illerde sığınmacı ve mültecilere sağlanan yardımlar

azalıyor. Çoğu zaman kişileri sorunlarıyla baş başa bırakmak zorunda kalıyoruz. Çünkü kişilere düzenli yardım sağlamak artık birçok ilde maalesef imkansız bir noktaya gelmiş durumda. Çoğu ilde Suriyeliler dışında kalan sığınmacı ve mültecilerin yardım alamadığı görülmektedir. Kişileri yardım alabilecekleri çeşitli kurum ve kuruluşlara yönlendiriyoruz, çoğu zaman olumsuz sonuç alarak tekrar ofislerimize geliyorlar. Bu sorun yakın dönemde çözülemeyecek bir sorun olarak karşımızda durmaya devam edecek gibi gözüküyor.

Konuşmamı bitirmeden önce birkaç noktaya daha değinmek isterim. Bildiğiniz üzere Eskişehir’de ağırlıklı olarak LGBT mülteciler bulunmakta. Bu gruba yönelik çalışmalarda Özlem arkadaşımız uzmanlaştı ve çok yoğun bir çalışma yürütüyor. Eskişehir’de bir LGBT topluluğu oluşmuş durumda. Eskişehir, kendilerini fiziksel ve ruhsal olarak rahat ettikleri bir il. Barınma maalesef Eskişehir’de de bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. SYDV yardımlarına erişim yeterli düzeyde.

Bilecik ilinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından sağlanan ‘evde bakım’ hizmetinden yararlanan sığınmacı ve mülteciler bulunmakta. Ayrıca yalnız ve çocuklu kadınlara yönelik olarak da düzenli nakdi yardım söz konusu.

Kütahya ise birçok açıdan geçmişten bugüne sığınmacı ve mülteciler açısından iyi bir il olmaya devam ediyor. Ancak sayıların artmasına bağlı olarak yardımlarda azalma, bazı yardımların kesilmesi söz konusu. Kütahya’da sığınmacı ve mültecilere yönelik kira, sıcak yemek, kömür yardımı gibi yardımlar yapılmakta.

Ağrı ve Van’da genel durumdan kaynaklanan sorunlar dışında sorunlar yaşanmıyor. Yardımlar kurumların ve sivil toplum örgütlerinin imkanlarına bağlı olarak devam ediyor.

Ankara ve İstanbul’da durum biraz farklı. Hepinizin bildiği üzere Ankara ve İstanbul uydu il değil, sığınmacı ve mültecilerin geçici ikamet ettiği iller. Sığınmacı ve mülteciler iki ya da üç ay sonra başka illere yönlendiriliyor. Ankara’da sağlıkla ilgili herhangi bir sorun yaşamıyoruz. Kayıt süresi için geçen süre karşımıza bir sorun olarak çıkıyor. İstanbul’da yabancı kimlik numarası verilmemesinden ötürü genel sağlık sigortalı olarak sağlık hizmetine

erişim mümkün değil. Her iki ilin büyükşehir olmasından ötürü barınmayla ilgili sorunla çok karşılaşmıyoruz. Karşılaştığımız sorunlardan bir diğeri, hastane sevkiyle Ankara veya İstanbul'a gelen kişilerin tedavi aldığı süre boyunca barınmalarını sağlamaya yönelik sorunlar. Ankara'da belediyelerin sefkat evleri aracılığıyla bu sorunu çözmeye çalışıyoruz.

Özet olarak yasayla birlikte sığınmacı ve mültecilerin durumlarında iyileşme söz konusu, ancak tabi ki yeterli değil. Pırıl Hanım birçok şeye değindi zaten. Aynı şeyleri tekrar söylemenin gereği yok. Benim söyleyeceklerim bu kadar. Mülteci-Der'i bu değerli çalışmadan dolayı tebrik ediyor, başarılı çalışmalarının devamını diliyorum. Ayrıca vakfımıza toplantı gündeminde konuşmacı olarak yer verdiği için şükranlarımı sunuyorum. Sabırla dinlediğiniz için sizlere de teşekkür ediyorum, sağ olun.

UYUM, ÇALIŞMA VE GELECEĞE DAİR KAYGILAR

Simge Memişoğlu (Mültecilerle Dayanışma Derneği, SC-More Projesi Koordinatörü)

Birinci oturumumuzun ikinci kısmında "Uyum, Çalışma Ve Geleceğe Dair Kaygıları" başlığımız var. Şimdi ben, yine sizlere alan çalışması bulgularımızdan bahsedeceğim. Daha sonrasında Avukat Taner Kılıç, mevzuata ve mevcut duruma dair bir sunum yapacak. Bu oturumu biz, yarım saatte bitirmeyi hedefliyoruz. Sonrasında da 10 dakika soru-cevap veya tartışma yapıp, öğle yemeğine çıkacağız.

Öncelikle istihdama erişim konusunda hangi belli başlı sorunlar önümüze çıkıyor? Bir, çalışma iznine erişim. Yeni yasa öncesi biliyorsunuz; çalışma iznine erişim, pratikte imkânsıza yakın ölçüde zordu, hâlâ da zor. Çalışma izni almış veya çalışma izni başvurusu yapmış hiçbir mülteci veya sığınmacıya rastlamadık bu alan çalışmamız sırasında. Çalışmanın yasak olduğuna dair çok yoğun bir inanış ve korku vardı. Sırf bu yüzden hiç çalışmaya girişememiş, iş aramamış insanlar olduğunu görmüştük. Onun dışında çalışma izni nasıl edinilir ve buna dair bir bilgi eksikliğinin çok yaygın olduğunu gördük mülakatlar sırasında. Bazı alıntılar okuyacağım ben. Bu sununun daha çok alıntılar üzerinden gitmesini istedim, çünkü onların ne dediğini anlatmayı daha çok önemsedim. Örneğin;

"Burada çalışmak yasak, bize sigorta yok. Çalışmamız bizim kimliğimizde yasak. Bu ikamet tezkeresinde yazar, işte "bu tezkere çalışma izni vermez" kırmızı kocaman." **Adana, İranlı bir mülteci**

"Fırın açmak istedik. Vatandaş olmadan yasakmış"

Adana, Suriyeli bir mülteci

"İş için izin yok, dükkân için izin yok. Mesela pazarda seyyar satıcılık için de izin yok", **Çorum, Afganistanlı bir mülteci**

Dolayısıyla bu durum çalışma iznine erişimde sıkıntılar, kayıt dışı çalışmayı beraberinde getiriyor. Çoğunlukla mülteci ve sığınmacılar, kayıt dışı piyasada kendilerine yer buluyorlar.

"Bazen kaçak çalışıyoruz. Bazen inşaatta çalışıyorum. Çalışmazsam, nasıl yaşarım?" **Gaziantep, Iraklı bir mülteci**

Gündelik, düzensiz ve riskli işlerde çalışanların sayısı çok yüksek ve aynı zamanda düşük ücretler söz konusu, özellikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına kıyasla. TC vatandaşı bir ustabaşı ya da bir inşaat işçisi 60 lira alırken, bir mülteci 18-20 lira ancak alabiliyordu. Ücretini almada gecikmeler veya ücretini hiç alamayan mülteciler var; bu durum sonucunda da şikâyet mekanizmasını işletemiyorlar. Daha önce polise gitmesine rağmen polisin, "sizin zaten çalışma izniniz yok, neyi şikâyet ediyorsunuz" şeklinde tavrıyla karşılaştıklarını duymuştuk. Onun dışında riskli işlerde çalışanlar, aynı zamanda iş kazası riskini de beraberinde getiriyor. Ve iş kazasına maruz kaldıklarında; ardından yine bir şikâyet mekanizması, yine bir tazminat durumu maalesef doğmuyor. Örneğin;

"Para vermiyorlar. Şikâyet edemiyorum. Çünkü ben, yabancıyım. 'Beğenirsen çalış, beğenmezsen çalışma. Kardeşim bir gün çalıştı, onun da parasını vermediler" **Adana, Filistinli bir mülteci**

"İki senedir bir yerde çalışıyordum. İkinci kattan aşağı düştüm. Şimdi dört aydır rahatsızım, korkumdan patrona bir şey söylemedim. Çünkü işten atıyorlar." **Erzurum, Afganistanlı bir mülteci**

İş kazası geçirmiş, bunu patronuna dahi söyleyemiyor, çünkü işten atılma korkusu var. Bu çok çok daha vahim, bir örnek daha...

"Bir insan olduğumu hissetmek istiyorum. Bazen aç yatıyoruz. Yiyecek yemeğimiz yok. Onun için insan gibi hissetmiyorum. İnsan olmak nasıl bir şey; üstümüzde elbise yok, benim terliğim yok. Kadın terliği buldum, onu giyiyorum. İngilizce öğretmeniyim, şimdi eskicilik yapıyorum. Çöplükten yiyecek topluyorum. Bu olacak iş mi, yakışır mı bir öğretmene! Ateş içinde oturuyoruz, sabrediyoruz, bu ateşten çıkmak istiyoruz" **Çorum, Iraklı bir mülteci,**



Çalışma konusunda iş hayatındaki ilişkiler de önemli bir sorun olarak karşımıza çıktı. Burada özellikle Müslüman olmayan ve siyahi mültecilerin çeşitli sıkıntılar ve farklı deneyimler yaşadığını görmüştük:

"Zorla cumaya götürmek istediler. Sonra gitmeyince de işten attılar."

Manisa, İranlı bir mülteci

"Hristiyan olduğumuzu anladıklarında bizi işten çıkarıyorlar"

Erzurum, İranlı bir mülteci

Genel olarak çalışma izninin olmamasına bağlı olarak sömürü ve kötü davranmalar da çok yaygın.

“Ben, hamileydim, tüm ağır işleri özellikle bana yaptırıyorlardı”

Adana, İranlı bir mülteci

“Çalışma hakkımız yok ama çalışıyoruz. Çalışmaya gittiğimizde küfürlü ve kötü konuşuyorlar. Çünkü biz yabancıyız’.

Adana, Afganistanlı bir mülteci

Araştırmamızda mültecilerin iş bulma sürecinde yaşadığı zorluklar, çok büyük ölçüde karşımıza çıktı. Bunda dil bariyeri çok etken, Türkçe bilmeyenlerin iş bulması daha zor. Çalışma izni olmaması ve genel işsizlik... Çanakkale’de bahsetmişim, genel olarak Türkiye’deki işsizlikten ötürü de iş bulmada yaşanan zorluklar var. Onun dışında Adana ve Gaziantep’te, Suriyeli mültecilerin çok yoğun yaşadığı, sayılarının yüz binlerin üzerinde olduğu şehirlerde, Suriyeli mültecilerin daha ucuza çalışması nedeniyle bazı Afganistanlı ve İranlı mülteciler arasında bir sorun olmuşt.

“Şu an iş yok, Suriyeliler geldi, onlar çok az para alıyor. O yüzden onları çalıştırıyorlar”, “Eskiden haftada 180 TL alırdım. Şimdi Suriyeli gidiyor, benim gibi çalışıyor ve 150 TL alıyor. O zaman bize iş yok, kimse bize iş vermiyor artık” **Gaziantep, Afganistanlı bir mülteci**

Sosyal ilişkilere geçtiğimizde, önceden de bahsetmişim, bu yoksulluk, dil bariyeri, hukuksal statüdeki belirsizlik, gelecek kaygısı veya yaygın din veya mezhepten olmama veya farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine sahip olma gibi etkenler, bir mültecinin nasıl ve ne ölçüde sosyal ilişkiler kurabildiğini belirliyor. Özellikle Erzurum ve Çanakkale’de biz, yaygın din ve mezhepten olmayan mültecilerin sıkıntılarını dinleme şansımız olmuşt. Orada mesela onlar, daha kapalı, daha Türkiye Cumhuriyeti halkıyla kaynaşmayan bir ilişki tarzı kurmuşlardı. Ve aynı şekilde farklı cinsel yönelime sahip Çorum’da gay bir İranlı mülteci, hiçbir şekilde kimliğini açıklamadan herkes uzak bir şekilde yaşamayı tercih etmişti, etmek zorunda kalmıştı.

“Bizi zayıf görüyorlar, fakir görüyorlar. Oysaki İran’da kendi evimiz vardı, kendi hayatımız vardı.” Bu İran’da belli bir statüye sahip, fakat burada yoksulluk içinde yaşamak zorunda kalan bir mültecinin deneyimi.

“Yaşam zor olduğu için kimsenin evine gitmek istemiyorum.” Yine yoksullukla bağlantılı sosyal ilişkiler şekilleniyor. Çanakkale’de İranlı bir mülteci

şunları söylüyor: "Kötüsün, pissin, diyorlar. Çünkü Hristiyan'ım. Bazen zorla kelime-i şahadet getirmemi istiyorlar."

Yaşadıkları zorlukların psikolojilerinde bıraktığı izler, dil bilmeme, diğer insanlarla ilişkilerini, sosyalleşmelerini engelleyen faktörler arasında:

"Hem psikolojik olarak, hem de hayatımdaki zorluklardan dolayı arkadaşlık kurabilecek durumda değilim".

Erzurum, Afganistanlı bir mülteci

"Dillerini bilmiyoruz, nasıl anlaşalım, bu yüzden kimseyle görüşmüyoruz" **Gaziantep, Afganistanlı bir mülteci**



Geleceğe yönelik kaygılar özellikle Afganistanlı mültecilerde bizim çok sık gördüğümüz bir şey. Daha önce de bahsetmiştim, psikolojik sorunlar, hatta intihar teşebbüslerine varan sorunlarla çok yaygın olarak karşılaştık. BMMYK süreciyle ilgili tüm mülteciler, sadece Afganistanlılar değil, herkes şikayetçi, herkes sıkıntılı. Özellikle bekleme süresinin uzunluğu veya hiçbir şekilde Birleşmiş Milletlere erişememe, statüleri hakkında bilgi alamama çok sık karşılaştığımız sorunlar. Üçüncü ülkeye yerleştirilme konusunda

mülteci ve sığınmacıları 3 farklı gruba ayırabiliriz. Amerika veya Kanada'ya yerleştirilmek istiyorlar. Çünkü Türkiye'deki mevcut durum çok kötü, hiçbir sosyal hakka tam olarak erişim sağlayamıyorlar. Ya da yine yerleştirilmek istiyorlar. Çünkü Türkiye'de kendilerini tam olarak güvende hissetmiyorlar, mesela bir İranlı gey veya bir yalnız kadın veya aynı şekilde bir trans mülteci, Türkiye'de kendini tam olarak güvende hissetmiyor. Onun dışında temel hedefi zaten Türkiye'ye gelmeden önce de Türkiye dışındaki ülkelere gitmek amacıyla gelen mülteciler var. Bu konuda alıntılar şöyle:



"Haklarımızı bilmiyoruz. Kaçak olarak geldik diye biz, haksızmışız gibi hissediyoruz", "yaşlılar önemli değil ama çocuklar çok önemli. Büyü-k kızım okula gidemedi diye çok mutsuz, ilaç kullanıyor. Gelecekte ne olacak, ne zamana kadar burada kalacağız?"

Çorum, Afgan bir mülteci

"Hepimizin bir yeteneği var, bu yeteneklerimiz görmezden geliniyor. Hiç hareket edemeyeceğiniz bir yerdesiniz. Amerika'ya gitsem, belki bir işe yarayacağım ama burada Türkiye'de çok işe yaramaz durumda-

yız". **Çorum, İranlı bir mülteci**

Beni çok etkileyen bir alıntı;

"Biz, şu anda bir hapishanedeyiz, demirleri göremiyoruz sadece. Düğün bir işimiz yok, hayatımız yok. İlerisi için çok korkuyoruz. Ne zamana kadar bu ayırmacılık sürecektir?" **Erzurum, Afgan bir mülteci.**



Bu ayırmacılıktan kasıt, Birleşmiş Milletlerin Afganlılara yaptığı ayırmacılık.

"Böyle yaşamaktansa ölmek daha iyi " **Afgan bir mülteci**

Benim sunumum bu kadar. Şimdi Taner Bey'i dinleyeceğiz.

Av. Taner Kılıç (Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi)

Geçtiğimiz günlerde Suriyeli mültecilerin yoğun bulunduğu bazı şehirlerimizde yaşanan tahrik, saldırı ve linç girişimleri hepimizin yüreğini ağzına

getirdi. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geliş süreci üç yılı aştı ve bu zaman diliminde dönem dönem değişik şekil ve yoğunlukta bir stresin geliştiğini, bunun bazı zaman ve mekanlarda patlama noktasına ulaştığını gözlemlemek çok kolay. Pek çok disiplinden araştırmacının araştırmasına ihtiyaç duyulan bu sosyal çatışmaların elbette tek bir nedeni yok.

Dünyanın her coğrafyasında ve zamanında şehir veya ülkeye yeni göç hareketleri ücretlerin düşmesine, kira ve tüketim maddelerinin yükselmesine neden olur. Her toplumda hayırsever ve insani duyarlılığını kaybetmemiş insanlar vardır ve zor durumda oldukları görülen bu yeni gelen nüfusa yardım etmeye çalışırlar. Ancak toplum sadece bu kişilerden müteşekkil değildir. Toplumda bu nüfus hareketini fırsata dönüştürüp kasasını daha çok doldurmak isteyen mülk sahipleri, üretim ve ticaret araçlarını elinde bulunduran sermaye grupları da vardır. Ortada sömürüye, istismara açık geniş bir kitle olduğunu gören bu kesimin daha çok kazanma hırsı ile kira ve mülklerin artması, çalışma ücreti alacaklarının azalması durumu ortaya çıkmaktadır. Hatta bir açıdan görünür alanda yürüyen bu kazanma hırsı, görünmeyen ve daha çok suç alanında kalan başka gayri meşru kazanç ve sömürü alanlarına da çok kolay geçişkenlik sağlayabilir. Bundan ise birinci derecede etkilenen şehir veya ülkedeki orta ve alt gelir düzeyindeki kesimler tepki ve öfkelerini bu krizi fırsata dönüştürmek isteyen -ve asıl sorgulanması gereken- bu kesime değil, bu durumun müsebbibi olarak gördükleri, zaten istismara, sömürüye açık olan göçmen nüfusa yöneltirler.

Bu tepki veya öfke hali genel olarak bir hoşnutsuzluk ve homurdanmaya neden olur belki, ama çoğu zaman fiili saldırı ve linç girişimi aşamasına ulaşmaz. Eğer o şehir veya ülkede bir de bu atmosferi iyi kullanabilecek etnik, dini, siyasi nedenler varsa, bir takım çıkar veya suç şebekeleri de bu durumu harekete geçmek için iyi bir zaman olarak belirlemiş ise, ortada ciddi bir tehlike var demektir. Bu durumda son günlerde izlediğimiz türden haberler artık sürpriz gelişmeler sayılmamalıdır ve etkili tedbirlerin düşünülmesi gerekmektedir. Reaktif ve proaktif olarak yapılması gerekenler herhangi bir gecikmeye neden olmaksızın hemen uygulanmalıdır.

Bu kapsamda bu olayların yaşandığı şehirlerdeki Savcıların her ne kadar nefret suçları ile mücadelede çok tatmin edici düzenlemeler sayılmasa da-13.03.2014 tarihinde nefret suçunu içerecek şekilde değiştirilen ve "nefret

ve ayrımcılık" başlığını taşıyan TCK madde 122 ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama" başlığını taşıyan TCK madde 216 kapsamında soruşturmalar açması, bu kapsamda etkin delil toplaması son derece önemli olacaktır. Özellikle son günlerde yaşanan olayların madde 216'nın maddi unsurlarından olan "açık ve yakın tehlike" oluşturduğu da görüldüğüne göre şimdiye kadar pek işletilmeyen bu maddenin artık etkin kullanılmasının zamanının geldiği değerlendirilecektir. Şu ana kadar kamuoyuna yansıyan genel haberlerden anlaşıldığına göre olayların yaşandığı şehirlerde az sayıda Savcı bu maddeler kapsamında soruşturmalar yürütmektedir. Haberlerin çoğundan saldırıda bulunan kişilere yönelik daha zayıf Ceza Kanunu maddelerinden soruşturmaların yürütüldüğü bilgisi ve belki de buna bağlı olarak olayların fiil ve faillerine yönelik "cezasızlık" durumunun oluşacağına dair kaygı sezinlenmektedir. Başka alanlarda da olduğu gibi, bu alandaki suç içeren fiiller cezasızlık durumu ile "mükafatlandırılırsa" failer kendilerinin idare ve yargı tarafından desteklendiğini, hatta teşvik edildiklerini düşünecek, saldırı dozunu arttıracaklardır. Bu nedenle cezasızlığa karşı CMK kapsamında adil, hızlı ve etkin bir mücadele şarttır. Ancak bu yeterli değildir. Göçmen ve mültecilere yönelik bu tür suçların ürettiği iklim alınması gereken idari, siyasi, hukuki, sosyal ve birçok disiplinden tedbirler ile yok edilmeye, en azından minimum düzeyde tutulmaya çalışılmalıdır.

Türkiye'nin aşağıda etraflıca ele alınmaya çalışılacağı üzere çok uzun yıllardır kendisine sığınan mülteciler ve çalışmak amacıyla gelen göçmenlere yönelik belirli ve düzenli bir strateji ve politikası yoktur. Her ne kadar Türkiye'ye sığınan sığınmacıları değişik şehirlere dağıttığı uydu kent uygulaması var ise de bu şehirlerdeki yaşama dair hemen hiç ciddi bir çalışma ve eylem planı bulunmamaktadır. Suriye Savaşı'na kadar da çok dikkat çekmeyen sayılarda gelen sığınmacılar şehir içinde bir şekilde erimiş, kendileri ve sorunları görünür olmadan bir şekilde yaşam sürmüştür. Suriye Savaşı'ndan kaçan mülteciler için başta oluşturulan çadır ve konteynır kampların dünyadaki benzerlerinden bariz üstün kalitesi ile övünülmüş, ancak belli bir kişi kapasitesinden sonra (takriben iki yüz otuz bin) kamp yapımı durdurulmuştur. Elbette Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kamp oluşturabilecek maddi imkanı vardır, ancak deklare edilmeyen nedenlerle Suriyeli sığınmacıların artık kamplarda toplu kalması değil, şehirlere yayılması istenmiştir. Bu nedenle başta sınır bölgesindeki şehir merkezlerine, sonra da tüm Türkiye'ye

Suriyelilerin dağılması adeta teşvik edilmiştir. Ancak en baştan beri bir türlü oturtulamayan kayıt sistemi ile bu nüfusun nereye, ne kadar dağıldığı bilinmemiştir. Sağlık alanı dışında da hemen hiçbir sosyal alanda öngörü, idari ve hukuki düzenleme olmaksızın bu dağılma işlemine adeta seyirci kalınmıştır. Bu insanlar şehirlerdeki akrabalarına, hayırsever insanların ilgi ve yardımseverliğine teslim edilmişlerdir. Başta, bu konuda en çok ismi anılan, sorumluluk sahibi olan AFAD ve Kızılay olmak üzere hemen hiçbir kamu kuruluşu şehirlerde gelişen bu yeni süreçte rol ve inisiyatif almamaya adeta özen göstermiştir. Burada siyasi ve idari zeminde bir irade boşluğu yok ise, bu yönde bir politika ve strateji oluşturmama yönünde bir irade var demektir. Ancak her ikisinin de mantıklı ve doğru olmadığını son olaylar ispat etmiştir.

Ne durumdayız ?

Türkiye, konu her açıldığında başta kamu bürokrasisi olmak üzere çoğu kişi tarafından peşinen ve gururla söylendiği gibi geçmişinde göç ve iltica hareketleri ile çok iç içe olmuş, çok kültürlü yaşamı büyük oranda hayata geçirmiştir. Gerçekten, genel bir değerlendirme ile olumsuz ve trajik bazı örneklerle karşılık bu alanda görece iyi bir tarihi geçmişe sahip olmuştur. Ancak takriben yüz yıl öncesinden başlayarak uygulanan bazı strateji ve politikalar ile Türkiye aynı çok kültürlü yapısını devam ettirmemiş, hatta çok kültürlü yaşamı oluşturmaya çalıştığı ulus bilincine yönelik bir tehdit olarak algılamıştır. Geline nokta, bugünün Türkiye'sinin dünyada içinde en az gayri Müslim nüfus oranı barındıran Müslüman ülke olduğu gerçeğidir. Aynı uluslaşma sürecinde kendi ekonomik sorunlarına bağlı olarak yurt dışına göçmen göndermekte tereddüt göstermemiştir ve Türkiye bugün Barem Research, WIN/Gallup International araştırmasına göre dünyada kendi nüfusu ile orantılandığında 6,5 milyon ile yurt dışında en çok göçmen vatandaşı bulunan ülkedir. Buna karşılık kendi ülkesine yasal göçmen kabul etmede son derece tutucu ve dışa kapalı bir tavır takınmıştır. Gerçi kısa süre öncesine kadar İmparatorluk hinterlandı alanında bulunan Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu ile öteden beri soydaşlık ilişkisinin bulunduğu Orta Asya ile arasında sınırlı ve akrabalık temelinde bir nüfus hareketi yaşanmıştır. Ancak bu ilişki büyük oranda kendi soyundan, dininden olmayan nüfus ile buluşma ve birlikte yaşama pratiğinin hayata geçmesi şeklinde netice

vermemiştir. Mülteciler için de durum böyledir.

Türkiye en başta 1951 Cenevre Sözleşmesine koymuş olduğu coğrafi sınırlamayı, dünyanın 1967 New York Protokolü ile geçtiği aşamayı geçmemekte inat ederek muhafaza etmiştir. Bunun anlamı, Avrupa'nın siyasi sınırları dışından Türkiye'ye iltica amaçlı gelen kişilere Türkiye'nin "daimi bir ikamet ülkesi" olma taahhüdü içine girmemesidir. Elbette aksi yönde davranmak ülke hükümlerlik alanının inisiyatif alanı içindedir, ancak Türkiye yoğun insan hakları ihlallerinin yaşandığı Asya ve Afrika ülkelerinden kaçarak kendisine sığınan bu nüfusun hemen tamamına sadece uluslararası toplum tarafından BMMYK aracılığıyla statü belirleme işlemleri sonuçlanana kadar "geçici sığınma prosedürü" uygulamaktadır. Prosedür sonunda hakında olumlu karar ile sonuçlananlar ise –bağlayıcı bir hukuki zorunluluk bulunmamakla birlikte kendilerini kabul eden bir üçüncü ülkeye yerleştirilmektedir. Dolayısıyla haklarında özel yasa çıkarılan bazı gerçekten istisnai kişi ve gruplar dışında dünyanın geri kalanında olduğunun aksine Türkiye'de yerleşik yaşama geçen, ikinci ve üçüncü kuşak mülteciler yoktur. Bu haliyle üçüncü ülkeye yerleştirme işlemleri tamamlanana kadar Türkiye'de geçici olarak kalmasına "tahammül edilen" bir nüfusun varlığından söz etmek aslında daha doğru olacaktır. Bu nüfusun ise adeta ülke toplumu ile irtibatını en alt seviyede tutması için tedbir ve çareler düşünülmüştür. Mültecilere yönelik oluşturulan sınırlı strateji ve politikaların birçoğunda gaye "arkadan gelmesi muhtemel olan nüfusa emsal, teşvik edici ve özendirici olmamak" olarak belirlenmiştir. Buna göre bir insan olarak yaşamak için ihtiyaçlarını herhangi bir kişi veya kurumun yardımı ve takdiri olmaksızın karşılayabilmek adına çalışma ve sosyal yaşama dahil olabilmesi en önemli mesele iken bu konuda bir strateji, politika geliştirilmemiş, adeta tam tersi yönde yazılı olmayan gizli bir politika uygulanmıştır.

İltica alanındaki dünyadaki en temel uluslararası hukuki düzenleme olan 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni kabul etmiş olmasına karşılık "coğrafi sınırlama" ile uygulamasını devam ettiren Türkiye, bugün bu ligde maalesef sadece Madagaskar ve Kongo ile birliktedir. Hoş, coğrafi sınırlamanın içinde kalan ve görünüşte "avantajlı grup" olan Avrupa'dan gelen mültecilere başta Çeçenler olmak üzere nasıl bir yaşam standardı layık gördüğümüz konusu da içler acısıdır. Ancak parantezin dışında kalan ve asıl bu kapsam-

daki yekûn nüfusu oluşturan ülkemizdeki Asya ve Afrikalı sığınmacılar uzun yıllardır kalıcı bir çözüm olmaksızın değişken ve belirsiz uzunlukta bekleme süreleri ile tam anlamıyla “askıda” yaşamlar sürdürmektedirler. Bir kısmı tahammül güçlerini her an zorlayan bu süreçten olumlu sonuç alarak üçüncü bir ülkeye daimi ikamet alarak yerleşmekte, önemli bir kısmı ise bu süreçte dayanamamaktadır. Bu nedenle İçişleri Bakanlığının kendilerini ikamete mecbur ettiği “uydu kent” tabir edilen ve çoğu zaman açık cezaevi koşulları taşıyan şehirlerden kaçmakta, yasal olmayan yollardan Avrupa’ya yolculuğa devam etmektedir. Türkiye tarihinin bu alana ilişkin ilk yasal düzenlemesi olan ve Nisan 2013’te kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) bu coğrafi sınırlama uygulamasını devam ettirmektedir ve belli ki AB üyelik sürecinde “tam üyelik” işleminin gerçekleşme anına kadar bu uygulama titizlikle korunacaktır. Bu nedenle Türkiye’nin mültecilerle birlikte “daimi olarak” yaşamama, onların birileri tarafından üçüncü ülkelere transfer edilene kadar sadece geçici bir süre ülkede kalmalarına izin verme şeklindeki strateji ve politikası en azından yakın ve orta vadede değişmeyecek gözükmektedir.

Uydu kentlerde yaşam

Türkiye’ye iltica etmek amacıyla gelen bir kişi iltica iradesini beyan edip prosedüre girdiğinde, İçişleri Bakanlığı kişinin prosedür bitene kadar önceden belirli ve “uydu kent” tabir edilen şehirlerden birisine gitmesini ve prosedürü oradan takip etmesini emreder. 2012 yılı Kasım ayında bu şekilde uydu kent olarak belirlenen ve kendisine sığınmacı gönderilen şehir sayısı 63’e yükseltilmiştir. Türkiye üniter bir devlet olmakla kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgeler ülkedeki tüm şehirlerde aynı şekilde geçerlidir; ancak neredeyse bu 63 şehirde sığınmacılara yönelik 63 ayrı uygulama söz konusudur. Bu sonucun ortaya çıkmasında elbette birçok faktör rol oynamaktadır. Ancak tahmin edileceği üzere vali veya alandan sorumlu vali yardımcısının başını çektiği kamu idaresi birinci derecede önemlidir. Bir valinin veya bu alandan sorumlu vali yardımcısının şehirlerindeki sığınmacıların sorunlarına yönelik farkındalık ve duyarlılığı, birçok şeyi birinci derecede değiştirebilmektedir. Esasen kamu idaresinin bu alandaki sonraki basamaklarında bulunan başta Yabancılar Şube Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma Vakıfları olmak üzere tüm kamu personelinin sistematik ve istikrarlı çalış-

malar üretebilmesi, yine Valiliğin bu konuda ikna edilmesine bağlıdır. Bazı illerdeki Valilik makamlarının duyarlılıkları ve inisiyatif almaları ile Ankara'yı hiç beklemeden birçok önemli soruna çok ciddi çözümler üretmeleri söz konusudur. Ancak yine bazı illerde Valilik makamları tarafından sığınmacılar lehine "hemen hiç" inisiyatif geliştirilmemekte, onlar şehirde hiç yoklarmış gibi davranılmakta ve hatta şartların görece iyileştirilip diğer uydu şehirlerden kendi şehirlerine geçişi 'özendirici' çalışmalar yapmamaları için kendilerine bağlı personel ikaz edilebilmektedir. Kamu kuruluşları nezdinde yetki ve görev alanları gerekçe gösterilerek, bu alana ilişkin sorumluluk almama ve her kurumun sığınmacı kesime yönelik sıcak kestane muamelesinde bulunması yaygın bir davranış şeklidir. Bu nedenle şimdiye kadar sığınmacı kesimle hemen hemen her zaman kamu adına kolluk gücü olarak polis muhatap olmuştur ve güvenlik anlayışının ön planda olduğu (çoğu zaman da sadece bu anlayışın tek başına etkili olduğu) kolluk kuvvetlerine bu alanın bırakılması durumu başlı başına çok yanlıştır.

Bu noktada ve kamu idaresinden bağımsız olarak, o şehirlerdeki sivil toplum faktörü olarak STK'lar, insani yardım dernekleri, hayırsever kişiler, kanaat önderleri ve meslek odaları bazen çok önemli sorumluluklar üstlenebilmektedirler. Yerel yönetim olarak belediyeler dünyada bu alanda çok önemli aktörler olmasına karşılık Türkiye'de halen sınırlı düzeyde bu alanda müdahil olmaktadır. Yine aslında üniversiteler ve sendikalar bu alanda söz söylemesi gereken aktörlerdir. Ancak şehirden şehire değişken bir şekilde bu aktörler sorumluluk ve inisiyatif almaktadırlar. Bunda büyük oranda etken neden kamu idaresinde olduğu gibi- o kurumun o şehirdeki idarecisinin bu alandaki sorunlara yönelik farkındalık ve duyarlılığı olmasıdır. Şehirden şehre yine değişmekle birlikte hemen her yerde kamu ve sivil toplum içinde ve birbirleriyle irtibatlı bir koordinasyon, network, bilgi alışverişi yoktur. Bir kurumun yapmaya çalıştıklarından bir başka kurumun çoğu zaman haberi dahi olmamaktadır. Bu nedenle bazı sığınmacı kişi veya aileler birçok kaynakla irtibat halinde yardım mekanizmalarına ulaşabilirken bazıları ise hiçbir kişi veya kuruma ulaşamamaktadır.

Oysa ki; bir şehir içinde kamu kuruluşlarının Valilik koordinesinde kendi içinde sürekli bir koordinasyon içinde olması gerekir. Keza, şehirde yukarıda andığımız tüm sivil aktörlerin kendi içinde bir başka koordinasyonunun bu-

lunması gerekir. Bu koordinasyon mekanizmasında şehirdeki sığınmacıların sayısına göre ülke, etnik köken, din ve benzeri farklı durumlarını olabildiğince adil temsil eden delegelerin de bulunması gerekir. Bundan sonra kamu ve sivil koordinasyon mekanizmalarının zaman zaman bir araya gelerek çalıştığı bir başka üst koordinasyona ihtiyaç vardır. Bileşen aktörlerin de bu koordinasyon mekanizmalarına mümkün olduğunca farklı disiplinlerden temsilciler göndermesi faydalı olacaktır. Eğer oluşan tabloda psikolog, sosyolog veya sosyal hizmet uzmanları gibi disiplinlerden hiç katılım olmamışsa, bu alandan kişilerin bireysel olarak daveti ile bilgi ve tecrübelerinin bu mekanizmalara aktarılması sağlanmalıdır. Bu mekanizmalar da yereli değerlendiren, yereldeki stresi iyi ölçen ve gerekirse bu stresi yöneten, ancak uluslararası ve ulusal hukuktan kaynaklanan hakların insan onuruna en uygun bir şekilde o şehirde uygulamaya geçmesi için çalışmalar yapacaktır. Bunları kısa, orta ve uzun vadeli stratejik hedefler belirleyerek bu hedeflere yönelik hazırlayacağı eylem planları ile hayata geçirmeye gayret gösterecektir. Elbette bazı sorunların asıl çözüm mercii Ankara olacaktır, ancak birçok sorun yerelden doğru çözülebilir ve Ankara'nın bazı sorunları çözmesine ise ciddi anlamda motive edici, itekleyici güç olarak rol oynayabilir.

Bu kanaatimizce "olması gereken" formülasyon büyük oranda hiçbir şehirde yoktur ve bu nedenle şehirdeki sığınmacıların sorunlarına çözüm arayışında bazen muhatap dahi bulunamamaktadır. Bu durum maalesef yapımları 2005 yılında hazırlanan Göç alanına ilişkin Ulusal Eylem Planına dayanan yedi şehirdeki Kabul, Barınma ve Tarama Merkezleri ile yine başka yedi şehir için kurgulanan Geri Gönderme Merkezlerinin yapılacağı şehirler için de böyledir. Üstelik her birisi 750 kişi kapasiteli olacak bu merkezlerin genelde şehirlerden daha izole ilçe merkezlerinde yapılacak olmasına rağmen bırakın yukarıda bahsetmeye çalıştığım koordinasyon mekanizmalarını oluşturmayı, bu ilçelerin halkları bu önemli gelişme hakkında bilgilendirilmemiştir bile. SGDD'nin bu merkezlerin yapılacağı yerlerde yerel halk üzerinden yaptığı "Askıdaki yaşamlar & algıdaki yaşamlar" projesi kapsamında yürüttüğü araştırma çalışmasının çıktıları bu nedenle çok önemlidir. Doğru bilgilendirme yapılmayınca maalesef yanlış, olumsuz ve provakatif bilgilendirme, sosyal medyada, fısıltı gazetelerinde öncelikle dolaşıma sokulmuştur. Bunun etkisini kırmak için doğru aktörler tarafından doğru bilgilendirme yapılarak, oluşabilecek sorunlara şimdiden proaktif önlemlerin düşünülmesi

gerekmektedir. Bu merkezlerin bir kısmının inşaatları bitmek üzeredir, bir kısmının da bir yıl içinde bitmesi beklenmektedir; bu nedenle özellikle ve öncelikle bu şehirlerde harekete geçmek için ortada kaybedilebilecek bir zaman yoktur.

Yeni ve önemli aktör; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)

Bu alanda Türkiye tarihinde bir ilk olarak hazırlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 11 Nisan 2013'te kabul edilmiş, esasa ilişkin hükümleri 11 Nisan 2014'te yürürlüğe girmiştir. Ancak bu alanda ilk kez görev ve sorumluluk almak üzere sivil bir yapı olarak kurulan GİGM'nin kuruluşuna yönelik hükümler yasanın kabul edildiği 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. O zamandan bu yana da GİGM büyük bir hız ve gayretle teşkilatlanmasını tamamlamaya çalışmaktadır. Kuşkusuz yukarıda açıklamaya çalıştığımız özellikle kamu alanında muhatap bulamama ve muhatap sorulduğunda herkesin sağına soluna baktığı duruma bu yeni kuruluş bir son verecektir. Müdürlük merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatlanması, içinde barındırdığı komisyonlar ve yaklaşık 4.000 çalışan kadrosu ile kuşkusuz Türkiye'de yabancılara ilişkin en önemli uygulama merkezi haline gelmiştir. Ancak kanaatimizce bundan da önemlisi Türkiye'de bu konuda boşluğu öteden beri gözüken strateji ve politika oluşturma mekanizmalarının YUKK ile öngörülmesi ve yasal dayanaklarının oluşturulmuş olmasıdır. İçişleri Bakanı başkanlığında ve büyük oranda Bakanlıklar arası koordinasyonu sağlamak üzere kurulan Göç Politikaları Kurulu (GPK) üst düzey kamu yöneticilerinin içinde olduğu bir kurul olarak düşünülmüştür. Müsteşar veya müsteşar yardımcısı başkanlığında ve içinde alanda çalışan beş STK temsilcisi ve beş öğretim görevlisinin de yer aldığı ve daha birçok aktörü buluşturacak olan Göç Danışma Kurulu (GDK) da bu strateji ve politikaların oluşturulmasında araç olarak düşünülmüş ikinci önemli kuruldur. Böylelikle belki de Türkiye tarihinde ilk kez göç anına ilişkin politikalar kapalı kapılar ardında belirlenmeyecek ve bu alana ilişkin uygulama büyük oranda az sayıdaki Yabancılar Şube Polisi bürokrasisine teslim edilmeyecek, güvenlik perspektifinin dışından konu multi disiplinler olarak ele alınabilir olacaktır.

Şimdiye kadar pek üzerinde durulmasa da kanaatimizce YUKK ve GİGM'nin en önemli ve güzel girişimlerinden birisi GİGM bünyesinde bir de Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı'nın düşünülmüş olmasıdır. YUKK madde

108/1-d'nin öngördüğü bu daire, yasada belirlendiği üzere "yabancıların toplumla olan karşılıklı uyumlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, kamuoyunu bilgilendirmek ve toplumsal bilinci arttırmaya yönelik çalışmalar yapmak, basın ve halkla ilişkiler kurmak" gibi konulardan sorumlu kılınmıştır. Dolayısıyla GİGM nezdinde kurulan bu başkanlık, bizim bu yazı kapsamında ele almaya çalıştığımız tüm konularda lokomotif rolü oynaması gereken başkanlıktır. Her ne kadar ülkede Suriyeli ve Suriyeli olmayan tüm mültecilerin sorunları, yerel halka ilişkileri kapsamında bu başkanlığın herhangi bir icraat veya değerlendirmesi tarafımızdan henüz duyulmamıştır, ancak bunu bu aşamada kurumun yeni kurulma sancılarına bağlamak belki hakkaniyet gereği olabilir. Ancak ülkede bu alana ilişkin yaşanan sorunlar ve durumun geldiği acil alarm pozisyonu dikkate alındığında, bu başkanlığın harekete geçmesi için daha da geç kalmaması gerekmektedir.

YUKK'un bu alana ilişkin en önemli düzenlemelerinden birisi de kanaatimizce yasanın ortak hükümler bölümünün 96. maddesinde "uyum" konusunu müstakil bir başlık altında düzenlemiş olmasıdır;

"(1) Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkanları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin, ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

(2) Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir.

(3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır."

Yasanın taslak aşamasında "entegrasyon" başlığı şeklinde düşünülmüş

olmasına karşılık bu kelimenin oluşturulmak istenen modele ve sağlanmak istenen çift yönlü etkileşime çok da uygun olmadığına kanaat getirilerek "uyum" şeklinde değişmesi sağlanmıştır. Kanaatimizce sadece bu madde bizim bu yazıda anlatmaya çalıştığımız kaygıları ve oluşturulmasını tavsiye ettiğimiz modeli çok güzel bir şekilde tanımlamaktadır. Şimdi mesele yasal dayanağı ve tanımı oluşturulmuş, kendisine yasal bir zemin bulmuş politikaların daha da geciktirilmeksizin hayata geçirilmesidir.

Çalışma yaşamına erişim

Şüphesiz bir insanın yaşadığı şehir ve ülkeye uyum göstermesinde, insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmesinde onun çalışma yaşamına erişebilmesi çok önemli bir işleve sahiptir. Bu, onun başkalarının yardım ve insafına el açmak zorunda kalmaması, suç işlememesi, suç şebekelerinin figüran ve mağduru olmaması, saygın ve onurlu bir yaşam sürmesi, şehrin sokaklarında kendinden emin bir şekilde yürüyebilmesi için gereklidir de. Elbette sürekli tüketme pozisyonunda bulunan bir insan yerine değişik alanlarda üretim yapan bir insana dönüşmüş olmak, aynı zamanda o şehir ve ülke için de önemli bir kazanımdır. Konuştuğunuz sığınmacıların -özel bir engeli yoksa hemen hepsinin kendilerine sürekli ekonomik yardım edilmesinden ziyade, kendilerinin üretim ve iş piyasasına erişimin önündeki engellerin kaldırılmasını talep ettiklerini göreceksiniz. Bu sadece ekonomik açıdan değil, psikososyal açıdan da çok önemlidir. Kendisi çalışarak eve yiyecek getiren bir babanın çocukları, komşuları ve şehir halkı nezdindeki konumu, psikososyal algısı, kuşkusuz çalışmayarak sürekli yardıma bağlanmış bir babadan çok farklıdır. Bu nedenle kanaatimizce insanlara bunu gerçekleştirebilme fırsatının sağlanması, onların en doğal hakkı olarak değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Ancak ülkemizde bu alanı müstakilen düzenleyen ve 2003 yılında kabul edilen 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun bu alanda yabancılara ve hele sığınmacılara çok çok ciddi zorluklar çıkarmaktadır. Bu yasaya göre Türkiye’de çalışmak isteyen bir yabancı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan izin almak zorundadır ve bu izni almak hiç kolay değildir. Herhangi bir Avrupalı yatırımcı ile Afgan sığınmacı aynı hükümlere göre çalışma izni almak durumundadır. İzin sürecinde yasal, idari, mali, teknik birçok ve önemli zorluklar vardır ve bu zorluklar çok ciddi engeller içermek-

tedir. İnternet üzerinden yapılması zorunlu olan başvuruyu yapabilmek teknik olarak çok güçtür ve bu güçlükten ötürü oluşmuş takip ofislerinin bu iş için talep ettiği ücretler bir sığınmacının karşılayamayacağı kadar yüksektir. Hepsini karşılasalar bile yasa Bakanlığa yine çalışma izni verme konusunda çok büyük bir takdir marjı bırakmaktadır. Bir sığınmacı için çalışma iznini almak teorik olarak mümkün ancak fiilen imkansız gibidir. Bu haliyle Çalışma Bakanlığında çalışan bir uzmanın değerlendirmesinden iktibasla "bu yasa yabancılara çalışma izni vermek üzere değil, vermemek üzere kurgulanmıştır". Yasanın ruhu adeta bu motivasyonla oluşturulmuştur ve uygulama da şimdiye kadar bu şekilde yürütülmüştür. Bilgi Edinme Hakkı Yasası kapsamında yapılan başvurular ile öğrenilmektedir ki, şimdiye kadar sığınmacılar tarafından alınabilmiş çalışma izni sayısı bazı özel çalışma alanları ve meslekleri ile tüm Türkiye'de ancak bir elin parmakları kadardır.

Bu nedenle Türkiye'de bu kadar çok ve kendi geçimini sağlayamayacak durumda olan sığınmacı nüfusu, adeta karanlık ve hiçbir sosyal güvencesi olmayan bir iş yaşamı pazarına itilmektedirler. Gerçi bazı şehirlerde bu konuda da çok dikkatli davranan kamu görevlileri, buna da imkan vermemek üzere durumdan vazife çıkarıp üstün gayretli çalışmalar içine girebilmektedir. Ancak Türkiye'de çoğu şehirde en üst düzey kamu yönetiminden en altına kadar sığınmacıların çalışmalarına genellikle göz yumulmaktadır. Yasal dayanağı ve dolayısıyla koruması olmayan bu çalışma yaşamı ise benzeri dünyanın her yerinde görüldüğü üzere hemen bir "emek sömürüsü borsasının" oluşmasını sağlamakta, her geçen gün işçi ücretleri düşmektedir. Bu da yine dünyanın her yerinde görüldüğü gibi işsizliğin ve kiraların artmasına, göçmenlere yönelik yabancı düşmanlığının gelişmesine netice vermektedir. Belki içinde Türkiye'nin de bulunduğu dünya devletleri bu emek sömürüsüne dayalı piyasanın devamından bir yarar ummakta ve bundan dolayı bu sürece bilinçli bir tercihle seyirci kalmaktadırlar. Nitekim, eskiden beri mevsimlik olarak Karadeniz'de fındık toplamada Gürcülerin, Çukurova'da savaştan önce de Suriyelilerin, İstanbul'da çocuk ve yaşlı bakımında Orta Asyalıların ve inşaat sektöründe Doğu Avrupalıların yasal zeminin dışında çalıştığı kimsenin gizlisi saklısı değildir. Yasal zeminde olmayan ve sınır dışı edilme korkusu (yeni yasanın da 54/ğ maddesi ile) her zaman Demokles'in kılıcı gibi bir tehdit unsuru olarak sığınmacı ve göçmenlerin tepesinde sallanan bu çalışma yaşamı elbette emek sömürüsünün en iğrenç varyasyonla-

rına her zaman açık olarak kendisini sürdürmektedir.

Bu alanda getireceği beklenen yenilikler ve olumlu düzenlemeler YUKK'ta kısmi bir iyileştirme ile kendisine karşılık bulmuştur. "Yardım ve hizmetlere erişim" başlığını düzenleyen 89. maddenin 4.fıkrası, iş piyasasına erişim konusunu ele almaktadır. Buradaki düzenleme ve yasanın kendi içindeki mantığına göre Türkiye'de uzun süre ikamet edeceği görülen "mülteci" ve "ikincil koruma" statüsü sahipleri, statü almaları ile birlikte "otomatik olarak" çalışma yaşamına yasal düzeyde katılabileceklerdir. Türkiye'de geçici olarak kalmaları düşünülen "başvuru sahibi" ve "şartlı mülteci" statüsündeki kişiler ancak uluslararası koruma başvurularından altı ay sonra çalışma izni için başvuru yapabileceklerdir. Elbette bu kişilerin çalışma izni alabilmeleri garantileri şimdiye kadar olduğu gibi yine yoktur ve bu nedenle ciddi bir irade ve politika değişikliği olmazsa bu konuda hiçbir şey değişmeyecek demektir. Türkiye'de asıl sorunlu ve kitlesel kesimin bu parantezde olduğu bilindiğine göre, Türkiye'de bu alanda yasanın çıkması ile henüz bir şey değişmiş ve ciddi anlamda düzelmiş değildir. Değişiklik ve iyileşme olup olmadığı yakın zamanda gözlemlenmeye başlanacak uygulamanın takibi ile anlaşılacaktır.

Zira, Türkiye'de yeni sistemde statü belirleme işlemlerinin ne kadar zaman içinde yapılacağı ve nasıl sonuçlandırılacağı henüz belli değildir. Yasada yer alan düzenlemelerin ve yasanın ruhuna ilişkin iyimser bakış açısının uygulamaya ne kadar yansıtacağı şu an için bir soru işaretidir. Esasen bu konudaki beklenti düzeyi şimdiye kadar yeni yasanın hazırlık süreci dikkate alınarak oldukça yüksektir. Bu nedenle örneğin Türkiye'deki Afgan mültecilerin durumlarının bir anlamda düğümlemesi ve BMMYK'nın Mayıs 2013'ten itibaren dosyaları askıya almasında yeni yasanın getireceği hüküm ve uygulamalarına yönelik beklentiler görünüşe göre önemli rol oynamıştır. BMMYK Türkiye Temsilciliği öteden beri çoğunlukla Afganlar için verdiği "extended mandate" statüsünün yeni yasada "ikincil koruma" statüsüne tekabül ettiğini düşünerek, GİGM'nün yeni yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren kısa süre içinde bu statüdeki Afganların madde 89/4-b kapsamında "otomatik" çalışma hakkı kapsamında olacağını "tahmin ve temenni" etmektedir. Oysa Türkiye Devletinden herhangi bir kurumun ve GİGM'nün, yasanın bu maddesinin bu kapsamda ve tam da BMMYK Türkiye tarafından

tahmin ve temenni edildiği gibi uygulanacağına dair bir açıklama, deklarasyon veya taahhüt söz konusu değildir. Bu nedenle kısa vadede yasanın bu hükümlerinin nasıl uygulanacağını gözlemlemek bizler için önemli olacaktır.

Dürüst ve şeffaf çalışmak isteyen, iş güvenliğini oluşturmak isteyen işverenlerin de uzun süredir Hükümetten beklentileri, Suriyeli ve Suriyeli olmayan mülteciler için yasal çalışma zeminlerinin oluşturulmasıdır. Bu nedenle kısa bir süre önce bir Bakanın Suriyeliler için yasal çalışma zemini sağlanması hazırlıkları olduğuna dair açıklaması büyük bir heyecanla karşılanmıştır. Elbette böylesi bir yasal imkan düzenlendiğinde bundan Suriyeli olmayan sığınmacıların da eşit şartlarda yararlandırılması gerekmektedir. Ancak bu yasal ve dolayısıyla şeffaf zemin hazırlandığında iş güvenliği, sosyal güvenlik, iş hukuku ve işçi hakları garantisi altında sömürüye açık olmayan ve olabildiğince hakkaniyetli bir çalışma yaşamı atmosferi oluşturulabilecektir.

Av. Taner Kılıç: Şimdi bu oturumu kapatmadan eminim ki hepinizin bu konularda çok bilgisi, tecrübesi var. Başta Metin Ağabey diyeyim, Metin Ağabey söz istiyor. Hızlıca sizler de katkı sağlarsanız, çok seviniriz arkadaşlar.

Katılımcı: Önce çok teşekkür ederim. Araştırma kendi başına çok değerli, çok az sayıda bu tür araştırmalar. Yani hepimizin bildiği şeyler aslında, ben, araştırma sonuçlarını özetlerken arkadaşlar, yeni bir şey duymadım. Ama bunları daha sistemli bir şekilde ortaya koymak, kâğıda dökmek çok önemli, tarihe bir not düşüyoruz. Ondan sonraki politikalar için de net bir şey olacak. O kadar çok konu var ki sunulan, dinlediğim. Nereden başlayacağımı bilmiyorum, fazla da vaktinizi almak istemiyorum. Bir tanesi mesela böyle daldan dala atlayacağım mecburen bu araştırmalarda, yaptığınız mülakatlarda filan değişik şikayet konuları var. Bunlardan birisi mesela bekleme süresi filan da. Şöyle bir şey çıkarttınız mı? Bir yaygın kanaat var; bu insanlar, Türkiye'ye değil, Batıya gitmek istiyor. Acaba Türkiye'de tam mülteci haklarına kavuşsalar, 51 Cenevre sözleşmesindeki haklara hakkıyla kavuşsalar, Türkiye'de kalmak isteyebilirler mi? Böyle bir işaret buldunuz mu? Çünkü günümüzün konusu aslında artık hukuki koruma, yerleştirme değil, Türkiye'deki çok acil konu entegrasyon. Yani ister uyum deyin, ister başka bir şey deyin, artık bence coğrafi çekincenin bir hükmü kalmadı. Burada bu insanlar kalacaklar, Afganlılar kalacak. Hala çalışma müsaadesiydi,

şuydu, buydu bir sene geçti, kanunun parlamentodan geçmesi. Şimdi artık uygulama aşamasındayız, hala ortada bir şey yok. Bir bu konunun altını çizmek istiyorum. Bir de dezenformasyon, bilgi eksikliğinden bahsettiniz mesela. Özellikle uydu kentler.. Önce şunu söyleyeyim, zaten uydu kent uygulaması, kendi başına ayrımcılık, diskriminasyon... Bu yasada, yasanın metninde uydu kentler devam edecek diye net bir şey var mı; ben hatırlamıyorum. Belki bir yerinde filan var ama uydu kent, daha çok pratikteki bir uygulamanın, yasa öncesi uygulamanın bir devamı şeklinde. Bu çalışma olsa bile Ağrı'ya tayin edilen bir Afganlı orada ne iş bulacak, nasıl bir hayata girecek? Bu konuda yasa ne diyor, uydu kent sürecek mi, Taner? Zaten 62, 63'e çıktı uydu kent sayısı, ama Ankara, İstanbul, İzmir'de çok sayıda bu insanlar. Bu da anlamsız, çok geri kalmış bir uygulama. Yasada da benim görebildiğim kadarıyla bir önleyici, yani bu uygulama yasa gücüyle devam edecek gibi bir şey, fazla kuvvetli bir şey göremedim. Hep devleti eleştirirken şey, iğneyi biraz da kendimize batırsak sivil toplum olarak... Bugün Dünya Mülteciler Günü. UNHCR, eskiden hem STK'ların, hem Türkiye'deki farkındalığın liderliğini yapardı. Bugün benim bildiğim kadarıyla Dünya Mülteci Günü çerçevesinde İstanbul'da Fransız Konsolosluğu'nda çok değerli bir arkadaşın performansı var, Hintli. Onun dışında Türkiye çapında bir Dünya Mülteciler Günü yok. UNHCR'ın çekildiği bu alanda sivil toplum, ne kadar bunu yapıyor? Taşradaki STK'lar, merkez ulusal STK'lar, konuya nasıl el atıyor, bilinçlendirme, farkındalık konusunda? Bence o da sadece devletten beklenmemeli. STK'ların üzerine gitmesi gereken bir konu bu. Böyle dağıtık söyledim ama daha birçok notum var. Fakat ilk aklıma gelenler bunlar. Teşekkür ederim.

Simge Memişoğlu: Teşekkürler. Şimdi ben, birinci sorunuza cevap vereyim. Gerisini Taner'e bırakacağım. Bu Türkiye'de kalırlar mıydı, Türkiye'deki hakları yeter ölçüde sağlansaydı? Ben, sunumumda ona da yer vermeye çalıştım. Bizim gördüğümüz belli bir grup, Türkiye'deki durumun çok kötü olmasından ötürü bir an önce gitmek istiyor. Belli bir grup, o kaçış nedenine bağlı olarak Türkiye'de de kendini güvende hissetmiyor. Dolayısıyla bu yüzden gitmek istiyor. Ve bir üçüncü grup var, onların aklında zaten hiç Türkiye yok. Türkiye, sadece bir transit durak, o yüzden zaten bir an önce gitmek istiyorlar. Ama şimdi bizim çalışmamız, böyle çok yoğun bir anket çalışması gibi ya da çok yaygın mültecilerle görüşebildiğimiz bir çalışma

olmadığı için böyle bir istatistik vermemiz zor. Çünkü toplamda 370 kişiye ulaşabildik. Ama temel olarak bizim gördüğümüz, yani ofis günlük işlerimizde de gördüğümüz, belli bir kesim, sadece Türkiye'deki durumun kötülüğünden ötürü, aradığını bulamama dolayısıyla bir an önce gitmek istiyor. Ben, buna bu şekilde cevap verebilirim. Ama belki gerçekten bu alanda böyle bir anket çalışması gibi daha sistematik, istatistik alabileceğimiz bir çalışma da yapılabilirmiş gibime geliyor. Konuya eklemek istediğin var mı?

Av. Taner Kılıç: Yok, evet yani farklı düşünceler var. Geçen Afganlı mültecilerle konuşmamızda da ben, ona dikkat çekmeye çalıştım. Yani hem BMMYK tarafından genellikle söylenen şey işte Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun onlara yeni avantajlar getireceği. Dolayısıyla Türkiye'de yaşamaları konusunda hiçbir sorun olmadığı, Türkiye'de yaşamayı teşvik eden açıklamaları oldu UNHCR'in. Ama Afganlılarda da her normal insanda olduğu gibi farklı düşünen kişiler var. Türkiye'deki şartların iyileştirilmesini önemseyen ve coğrafi sınırlama kaldırılırsa, Türkiye'de ne bileyim bir Almanya, Hollanda veya Amerika yerine daimi olarak Türkiye'de yaşamayı isteyenler de var. Bunu hiç düşünmeyenler de var. Özellikle Türkiye'deki durumun daimi anlamda belirsizliği onları kaygılandırıyor her normal insan gibi, ben de onların yerinde olsam, öyle düşünürüm. Daimi olarak nerede yaşayacaksam, hangi ülke bana sürekli korumayı verecekse, yarın bir gün sınır dışı edilme riski olmadan, rahat çalışacağım, güvenlik riski yaşamayacağım, çocuklarımla okula gideceği garantisi olan bir yer olursa, orayı tercih ederim. Ama Türkiye, bu anlamda bir netlik, bir perspektif, insanlara bir ufuk vermediği için, ne olacağını henüz bu alanın içindeki en bilgili olan bizler dahi bilmediğimiz için güvenemiyorlar. Dolayısıyla Türkiye'deki şartların düzeliyor, düzelmediği veya ne kadar düzeldiğine dönüp, doğru dürüst bakmıyorlar bile. Kendilerini daimi olarak kabul edecek ülkeye bir an önce yerleşmek istiyorlar. Ve dediğiniz gibi Türkiye çapında bir istatistik yapılsa, belki oradan ilginç sonuçlar çıkarılabilir. Ama Türkiye'den coğrafi sınırlamayı kaldırmadıkça, bu istatistik çok doğru bilgi vermeyebilir. Uydu kent uygulaması konusunda şimdi ben de zihnimden tam hatırlayamadım; direkt, dolaylı atıflar var, imza yükümlülüğüne çok şey var. Hatta imza yükümlülüğünü yerine getirmemenin ağır müeyyideleri var, başvurusunu geri çekmiş sayılma diye. Volkan da sabah bahsetmişti basın toplantısında. Birden ve sert bir şekilde uygulanmaya başladı. Yani yasanın birçok olumlu meselesi

henüz uygulanmaz iken, bu başvurusunu geri çekmiş sayılması gibi son derece ağır sonuçları olan mesele, birden uygulanmaya başladı göç idaresi genel müdürlüğü tarafından. Sizler de duymuşsunuzdur, bu yönde sığınmacılara tebligatlar yapılmaya başlandı. Gerekli itirazlar yapılmazsa, itirazların sonucunda da olumsuz sonuçlanırsa, tekrar yasanın tanıdığı hızlandırılmış prosedür için bir başvuru yapılmazsa, birkaç hafta içerisinde insanlar, sınır dışı edilmek için kendilerini rampada hissedebilirler. Bunu tehlikeli bir gidişat olarak görüyorum. Bunun dışında uydu kente somut atıf yapan bir madde olduğunu düşünmüyorum. Kabul merkezleriyle ilgili madde var, yani müstakil madde var, kabul merkezlerinin yapılacağı yerlere yönelik. Ama uydu kent uygulaması biraz uygulayıcıların elini açık tutmak için, inisiyatif alanını geniş tutmak için. Çünkü uydu kent uygulaması da sürekli artıyor, dediğin gibi 60 il yer oldu. Belki bütün şehirler yakın zamanda bu uygulamaya geçirilebilir. Fakat geçende, birkaç hafta önce Atilla Beyle bir görüşme yapmıştık; onun konuşmalarından anladım ki bu imza verme yükümlülüğü biraz gevşetilse de, gevşetilecek olsa da, yine net bir şekilde uygulanmaya devam edilecek. Yani sığınmacıların, isteyen kişinin istediği şehre gitmesi gibi bir uygulama görüntüsü vermek istiyorlar. Bunun kamu idaresi açısından belki haklı nedenleri olabilir. Ama dediğiniz gibi, yani “şu ile git” deme meselesi de son derece katı bir şekilde uygulandığında saçma sapan uygulamalar da olabiliyor. Afgan mülteciler de bundan çok şikâyetçi. Yani yan şehirdeki akrabasına gitmek için izin almak yabancılar şube polisinin keyfine, onu ikna etmek durumunda. Başka şehirdeki bir üniversiteyi kazanan sığınmacılara “yok, uydu kentini değiştirmeyiz” diye üniversite hayatını engellemeler gibi son derece garip uygulamalar var. Atilla Bey ile görüştüğümüzde “bunları ortadan kaldıracamız, bu da bir hak ihlali, bunu kabul ediyoruz. Ama uydu kent uygulaması devam edecek” şeklinde bir durum olduğunu gördük. Evet, bu üzerinde durmamız gereken bir mesele. Henüz yüzleşmediğimiz ama yakın zamanda ortaya çıkacak kabul merkezlerinin ve hatta yedi tane de geri gönderme merkezlerinin o şehir halkıyla ilişki anlamında yeni sorunlara son derece gebe olduğunu düşünüyorum. 20 Haziran etkinlikleri konusunda tamamen haklısın ağabey, yani sivil toplum olarak yüzümüzü, başımızı yere eğmemiz lazım. Dediğin gibi, önceki yıllarda çok daha güzel etkinlikler yapılıyordu. Mülteci-Der geçen hafta bir panel yaptı, mültecilere yönelik nefret söylemine dikkat çeken çok denkli, çok çevreden

katılımın olduğu İzmir’de... Fakat 20 Haziran özelinde benim de bildiğim maalesef pek bir şey yok. Türkiye’deki bu alanda çalışan diğer arkadaşlardan, İstanbul’dan... Belinda, sizin var mı?

Belinda Mumcu: Bizim Caritas olarak aktivitelerimiz olacak.

Av. Taner Kılıç: Tamam, neyse sivil toplumumuz adına Caritas, Belinda’lar bir şey yapmış.

Katılımcı: İzmir’de de var. Mülteci-Der ile Dur-De’nin ortaklaşa olarak düzenlediği çalışmalar var şu anda.

Av. Taner Kılıç: Öyle mi? Ya benim bile haberim yok.

Katılımcı: Adana’da da var.

Av. Taner Kılıç: Yani bunlardan evet bahsederseniz, çok biz de moral buluruz. Gelecek yıl için şöyle düşünebiliriz; aynı gün hep beraber organize edeceğimiz, Erzurum, Adana, ne bileyim Antep, birçok ilde eş zamanlı, eş görüntülü etkinlikler olursa, sesimiz daha çok çıkar. Ve bu konudaki insanların dikkatini farkındalığa daha çok çekmeye çalışabiliriz. Ama bunda da işte tamamen haklısın bence.

Simge Memişoğlu: Şu an maalesef bitirmek durumundayız. Fakat sollar olursa, öğleden sonraki kısımda tartışmaya devam edebiliriz. Şimdi öğlen arası için ayrılalım.

II. OTURUM: Deneyim Paylaşımı

Simge Memişoğlu: İkinci oturumda alandan deneyim paylaşımları olacak. Afgan mültecilerinin deneyimlerini Afgan Mülteciler Koordinasyonundan Sayın Zakira Frotan, bize aktaracak. Sonrasında Erzurum deneyimlerini Erzurum Kalkınma Vakfı Erdal Güzel, bize aktaracak. Sonrasında İHH Manisa'dan Halil Uysal ve Adana İnsani Yardım Derneği'nden Veysel Tepeli, Çanakkale Kent Konseyi'nden Leyla Yavuz bize deneyimlerini aktaracaklar. Şimdi hepinizi şu kürsüye alabilirsem çok sevinirim.

Zakira Frotan (Afgan Mülteciler Koordinasyonu)

Merhabalar. Öncelikle bu programı düzenleyen arkadaşlara, özellikle bu programa beni davet eden Mülteci-Der ailesine teşekkür ediyorum. Ayrıca hepinize teşekkür ediyorum. Çünkü farklı alanlarda farklı çalışmalarınız, sadece mülteciler için devam etmektedir, teşekkür ediyorum. Hepimizin bildiği gibi dünyada en çok Afgan mülteciler bulunmaktadır. Bunun nedenini açıklamak istiyorum. Afganistan'ın durumu hepinize açıktır. Yaklaşık 45 senedir Afganistan'da savaş devam etmektedir. Ve orada ekonomik açıdan, güvenlik açısından insanlar en zor koşullarda yaşamaktadır. O yüzden Afgan mülteciler, başka çözüm yollarını araştırmak üzere İran'a ve Pakistan'a göç etmiştir. 2012'den sonra neden Afgan mültecilerin sayısı daha da çok artmıştır Türkiye'de; bunu size söylemek istiyorum. Ahmedi Nejad, İran Cumhurbaşkanı, zamanında siyasi açıdan mültecilere yönelik çok zor ve çok kötü kanunlar çıkartmıştı. Mesela mülteci olduğundan dolayı 18 şehre gidemiyordun, yasaklanmıştı bu 18 şehir. Hastaneye gidemiyordu mülteciler. Ekmek bile alamıyordu mülteciler. Hatta hastaneye gittiğinde organ nakli gereken mülteciler, organ naklini sadece mülteci olduğundan dolayı yaptı-

ramıyordu. Bunlar kanuni olarak çıkmıştı. Mesela bir hasta lösemiye, kana ihtiyacı vardı. Kan bile vermemişti, sen, mültecisin, Afganistan'dan gelmişsin. Bunlar çok ciddi sorunlardı. Bir de o dönemde hepimizin bildiği gibi İran'ın ekonomisi çok kötü durumdaydı. Oradaki mülteciler, gündüz çalıştığı maaş ile hatta gündüz masraflarını bile karşılayamıyordu. O yüzden mecburen İran'ı terk edip Türkiye'ye geldiler. Pakistan'a bakmak istersek, orada da durumlar aynı İran'daki gibiydi. Oradaki radikal gruplar, sadece bir ırk ve mezhep açısından sorunlu, çok sorunluymuştu o bölgeler. O yüzden direkt oradaki mültecileri tehdit ederek, hatta bombayla... Savaş zaten belliydi, haberlerde de çıkmıştı, o yüzden oradaki mülteciler de Türkiye'ye geldiler. Bir de Afganistan... Haberlerde de bunu görebiliriz, 2014'te bütün dünyadaki kuvvetler, Afganistan'dan çekiliyor. Ve Afganistan'ın durumu daha da güvenli bir ülke haline gelmiştir, diye söylüyorlar. Devletler de, bizim devletimiz de öyle söylüyor ama maalesef pratikte öyle bir şey yok. Durum daha da kötüleşmiş, şu anda da öyle. Taliban olsun, devlet olsun, yani oradaki mültecilerin durumu da çok kötü. Şimdi İran'daki mültecilere bakmak istersek, İran'daki mültecilerin oradaki yaşam koşulları kötüleştiğinde, Afganistan'da sorunu olmayan mülteciler, direkt Afganistan'a döndüler. Ama Afganistan'a dönemeyen mülteciler, Türkiye'ye geldiler. Ve Türkiye'de de bir sürü sorunlarla karşılaşmaktadırlar. İlk başta mültecilerin yaşadıkları sorunları biz, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Türkiye ile ikiye ayırıyoruz. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne bakmak istersek, dünyada en büyük kurum, mültecilerin haklarını savunan kurum olarak hepimizin bildiği gibi BM Mülteciler Yüksek Komiserliğidir. Ama burada Afgan mülteciler olarak maalesef pratikte çok ayrımcılıklarla karşılaşmaktayız. Mesela Afgan mülteciler için ayrı bir uygulamaları var, BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin. Bir ev olarak eğer bakmak istersek, bir evin, şu an bizim bulunduğumuz bu konferans salonunun bir köşesinde güneş var ve insanlar eğleniyorlar. Bir köşesinde bulut var ve sürekli insanlar ağlıyor. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin uyguladığı kanunlara göre Afgan mülteciler, aynı durumda yaşamaktadır. 2012 Aralık ayından beri Afgan mültecilerin dosyaları askıya alınmıştır. Ve o yüzden Afgan mülteciler, kendilerini adaletsiz bir sistem içerisinde düşünüyorlar; bu çatı altında ve kendilerini BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından en alt grup olarak düşünüyorlar. O yüzden geleceğe yönelik kaygıları daha da çok artmıştır. Mesela BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından

kötü kurallar, kötü kanunlar sadece Afgan mülteciler için getiriliyor. Özel kabul getirilmişti 2011’de. Bu özel kabul şu demekti: Afganlı mültecilerin dosyaları, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından incelenmişti ama üçüncü güvenli bir ülkeye yerleştirmiyor ve zorunlu olarak Afganistan’a da göndermiyordu. Ama şimdi de belli değil, bu özel kabul acaba kalkmış mı, yoksa şimdiye kadar devam ediyor mu; bunu mülteciler daha bilmiyor. Bir de askıya alma dönemi getirilmişti Mayıs 2013’te. Bu BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin söylediği tarih, ama pratikte - bilmiyorum, bunu neden yapıyorlarsa hep kötü kurallar, öncelikle Afgan mültecilere uygulanıyor. Bir de söylediği tarihten de... mesela Mayıs 2013 diyor, ama pratikte Aralık 2012’te başlamıştı. Çünkü Afgan mültecilerin koordinasyonu, 62 şehirde ayrı temsilcileri var, o temsilciler, bize ulaştırmıştı. 2012’nin sonundan daha önce verdiği randevu tarihleri iptal olmuştu. Uygulamada Mayıs 2013 diyor ve daha da devam ediyor. Bu askıya alma dönemi 2007’den, 2008’den bu yana bekleyen Afgan mülteciler, mülteci statüsü bile almış ama üçüncü güvenli bir ülkeye göndermiyordu. O da durdurulmuş ve yeni gelen Afgan mülteciler de kayıt olmuyor. Ve en son bunları ASAM’a devretmişti. ASAM da sadece sınır dışı edilmesin diye bir kâğıt veriyordu. Ön görüşme zaten yok, hepsi durdurulmuştu. Şimdi bu askıya alma döneminin etkilerine eğer bakmak istersek, burada da bu fotoğrafı BM Mülteciler Yüksek Komiserliği kapısında idi ilk başta, sonra kaldırılmıştı. Burada Farsça yazıyor ki ‘Türkiye’ye geldikten sonra, biz sorumlu değiliz’. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, sürekli bunu diyor, “Biz, mültecileri savunan bir kurumuz. Ve biz, ırk ayrımı yapmıyoruz, din ayrımı yapmıyoruz, bütün insanlar bizim için eşittir.” Ama maalesef bu kapı, Afgan mülteciler için kapalıdır. Ve Afgan mülteciler için bu askıya alma döneminin etkileri çok ciddi, vahim durumdadır. Askıya alma döneminden etkilenen Afgan mülteciler, sürekli -arkadaşların da söylediği gibi- intihar girişimlerinde bulundu. Yedi kişi intihar girişiminde bulundu; Karaman’da, Erzurum’da, Kayseri’de, Tokat’ta dört kişi vefat etti. Erzurum’da 17 yaşında bir kız kurtuldu; kendisini çok yüksek bir yerden atmıştı. Sürekli çocuklar mahrum bırakılıyor. Yani gelecek kaygıları daha da çok artmış. Mesela iki yaşındayken Türkiye’ye gelmiş ve sekiz senedir Türkiye’de. Şimdi 10 yaşında, “Anne, biz, ne zamana kadar mülteciyiz? Mülteci ne demek?” Aileleri, bunu anlatıyor ama çocuk, bunu anlamıyor ki! Şimdi insanlar, bir umut olarak can güvenliği olmadığından dolayı ülkelerini terk edip, başka

bir ülkeye Cenevre sözleşmesine göre sığınmak durumundadır. Ve sığınma, temel bir haktır. Bunu teoride herkes söylüyor ama pratikte maalesef yok. Şimdi Afgan mülteciler, İran'daki yaşam koşullarından dolayı, can güvenliği olmadığından dolayı, Pakistan'dan da aynı, Afganistan'dan da aynı nedenlerden dolayı Türkiye'ye geldiler; BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ni bizi savunan bir kurum olarak düşünüp, buraya geldiler. Ama bu umut kapısı, onlar için kapalıydı. Onlar, mecburen kendileri için başka çözüm yolları aramaktaydı. Ve maalesef en büyük çözüm olarak başka ülkeye gitmek istiyordu. Şimdi BM Mülteciler Yüksek Komiserliği... İlk başta bunu söylemek istiyorum, insan kaçakçıları, insani düşünmüyor, mültecileri düşünmüyor, sadece parayı düşünüyorlar. Avrupa'ya gitmek isteyen kişileri, Yunanistan'a götürüyorlar, Yunanistan sınırından getirip, teknelerle kendileri denize atıyorlar. Şu kişiler, S.E, N.E, iki ay önce, Bulgaristan'ın sınırında şüpheli nedenlerden vefat ettiler. S.F. ise Sivas'ta yaşıyordu, Sivas'tan çıkmıştı Avrupa'ya kaçak gitmek için, denizde boğuldu. Bir de askıya alma döneminin etkileri; hepiniz belki duymuşsunuzdur, Afgan mülteciler, 53 gün eylem yaptı, oturma eylemi BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin önünde. 14 Nisan'da oturma eylemi başladı. 26 Nisan'da polis müdahale etti. Kadınları, çocukları saçlarından tutup, otobüslerle başka şehirlere götürdüler. 7 Mayıs'ta açlık eylemi başlamıştı. 15 kişi dudaklarını dikti. 16 Mayıs, açlık eylemi bitmişti, ilk açlık eylemi. 22 Mayıs'ta ikinci açlık eylemi, 8 kişi dudaklarını dikmişti. 30 Mayıs'ta ikinci açlık eylemi bitmişti. 53 gün oturma eyleminde 8 bin kişi, farklı 50 şehirlerden katılmıştı. Ve bu 53 gün içerisinde dört kez Afgan mülteciler, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği yetkilileriyle bir araya geldiler, konuştular. Bu eylemin nedeni askıya alma dönemi idi. "Kimler tarafından getirilmiş, ne zamana kadar devam ediyor ve ne zaman bitiyor?" Ama bu sorunun cevabını alamadılar. O yüzden hazıranda biz sorduk "acaba askıya alınma dönemi bitiyor mu, bitmiyor mu?" Eğer hazıranda sonra askıya alma dönemi devam ederse, Afgan mülteciler, "8 bin kişi değil, 30 bin kişi tekrar eyleme başlayacağız" dediler. Bu polisin müdahale ettiği geceler. Türkiye ile ilgili sorunlarını arkadaşlarımızın hepsi sağ olsunlar çok iyi bir şekilde söylediler. Sığınma sistemine erişim hakkında söylemek isti-

1 Bu yayında, kendilerinden veya yakınlarından isimlerini kullanmak için, izin alınmadığı için mülteci ve sığınmacıların isimleri sadece baş harfleri kullanılarak verilmiştir. Ancak bunun, mültecilerin ve sığınmacıların isimsizleştirme, onların sadece istatistiklerde yer alan rakamlar olarak algılanması anlamına gelmediğinin altını çizmek gerekmektedir. Bu vesileyle zulümden kaçarken, sınırları geçmeye çalışırken hayatını kaybedenleri saygıyla anıyor; Türkiye'de ya da dünyanın başka bir yerinde mülteci/sığınmacı olarak yaşamlarını sürdürmeye çalışanlarla dayanışma duygumuzu ifade etmek istiyoruz

yorum. Van'a gelip ve orada hatta Birleşmiş Milletlere, yani erişim sistemine hiç ulaşmadan direkt sınır dışı edilebiliyorlar. Uzun bekleme süreleri... Başka ülkelerin mültecileri, eğer iki sene veya üç sene içerisinde güvenli bir üçüncü ülkeye yerleştirilirse, Afganlı mülteciler, 7-8 senedir Türkiye'de beklemek zorundadır. Çalışma hakkını söyledik, ikamet de söyledik. Hatta bu seyahat sınırlama, bir kişiye bir gün bile izin vermiyor. Bir sene içerisinde en az o da bir insandır 15 gün bir tatil ya da akraba ziyareti, ama ona bile yabancılar şubesi izin vermiyor. Barınma sisteminde şu an sadece birkaç şehir yardım ediyor. Ama öbür şehirler, 62 şehirden yaklaşık 53 şehirde hiçbir yerden yardım almıyorlar. Özellikle 2012'den sonra Suriyeli mülteciler arttığından dolayı hiçbir yardım alamıyorlar. Bir de BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin bir maddi yardımı var ama o da temsilcilerini eve bakmak için gönderiyorlar. Evde zaten hallerini gördünüz, Pırıl Hanım'ın sunumunu gördünüz. Hep oradaki komşular ya da hayırsever kurumlar yardım etmiş. Birkaç kez ben de şahit olmuştum, o kişiler gelip, raporlamak için "ha bunun hali var, bir tane tencere var, bir tane şu var", onları raporlayıp, BM'e sunuyor, sonra da Afgan mültecilerden çok az kişi bu maddi yardımdan faydalanabiliyor. Beslenme de öyle. Sağlık, ilaç temini; yeni kanuna göre iki aydır bütün mülteciler, bu sağlık sisteminden, sağlık sigortasından faydalanmaktadır. Ama bence hiç değişiklik olmamış. Çünkü daha önce 6 TL ile ilaç alan kişiler, şu an 30 TL ödemek zorundadır. Çünkü 15 TL daha önce muayene ücretiydi. Ama şimdi direkt hastaneler almıyor, bunu eczaneler alıyor. Mülteciler "bizim için herhangi bir kolaylık sağlanmadı" diyor. Daha önce en büyük sorunumuz sağlık sorunuydu. K.A., Kırıkkale'de yaşıyordu. Hastane kabul etmedi. Neden; çünkü mavi kimliği yoktu, yabancı şubesi kimlik vermedi. Hatta 200 TL'yi de bulmuştu, birkaç defa Kırıkkale'den gitti. Yabancılar şubesi," bu hafta değil, gelecek hafta gel. Gelecek hafta değil, başka ne bileyim bir ay sonra gel" dedi ona. Ama en son aslında hastaneler de sorumlu. Neden; ben de tıp öğrencisiyim. Acil olan kişileri hiç kimlik aranmadan kabul etmesi gerekiyor ama kabul etmedi. Bu lafı sadece Pırıl Hanım söyledi. Diyaliz hastasıydı, doktor kabul etmedi, "paran yoksa gelme" dedi. Özellikle diyaliz hastası en acil olan hastalardan biridir. Z.Y., hamileydi, Balıkesir'deydi. Resmi bir sevk kâğıdıyla hastaneye gitmişti. Sağlık ocağından sevk almıştı. Hastaneye gitti, doktor kabul etmişti ama iki gün ya da üç gün sonra gel, demişti. Sonra gittiğinde tekrar bir hafta sonra

kontrole gel, demişti. O da çocuğun hareketini hissetmeyince tekrar gitmişti. Çocuk, ölmüştü. Çalışma izni ve modern kölelik; bunu hepimiz, zaten arkadaşlar da konuştu. Özellikle mülteciler çok ağır işlerde günde 10, 12, 14 saat bile çalışıyorlar, çok az bir ücret karşılığında. İş sahibi çalışan mültecinin şikâyet hakkı yok diye istediğini yapıyor. Hatta bir gün bile gitmesen işten çıkartıyor ve parayı vermiyor. İş kazaları çok ciddi ve 2011'den bu yana sadece iş kazalarında 15 Afgan mülteci hayatını kaybetti. Ve bunların da iş sahibi, tazminat filan onları bir yana bırakalım, ailesinden bir özür, ailesine baş sağlığı bile dilemedi. Ve bunların işlemleri de kamu tarafından, devlet tarafından, savcı tarafından da yürütülmedi; şimdiye kadar herhangi bir sonuca varamadı.

Eğitim hakkı çok önemli benim için, çünkü insanların temel haklarından biri eğitimidir. Ve eğitimsiz bırakılan kişiler, zaten cahil kalıyor. Türkiye'de zaten bütün mülteciler cahil kalmıştır, 80 bin mülteci adına konuşabiliyorum bunu. Şimdi teoride tamamdır, yani gidebilirsiniz, eğitim hakkınızdır, diyorlar ama pratikte çok zorluk çekiyorlar. Mesela mecburi ilköğretim çağı, bu tarihe de bakın 2013'te, çok uzak değiliz, bir sene önce. Taner Bey de bunu konuştu. Bir kişi, C.M. İstanbul Üniversitesi'ni kazanmıştı ama yabancılar şubesi izin vermediğinden dolayı eğitimine devam edemedi. Hatta bunu da söylemiş, burada en büyük makamlardan bunu söylemişti. Emniyet Genel Müdürlüğü, bundan sonra dilekçe verersen tebligat veririz dedi. Bu tebliğ ne demektir? Sosyal aktivitelerin sınırlanması... Bir festival için, ne bileyim kültürel bir aktivite için birkaç defa ben de Emniyet Genel Müdürlüğü'ne resmi dilekçeyle başvurduk ama hepsine negatif, menfi cevap veriyor. Bir de bu tebliği söylüyor. Bu tebliğ, benim için çok ciddi bir şey, burada yazıyor ki, "insanların, toplumun huzurunu bozuyorsunuz. Kamu vicdanını rahatsız edecek fiilleri yapıyorsunuz." Bu ne demek; şimdi bir kişi, hayırsever bir kişidir; kültürel bir aktivite yapmak istiyor. Örneğin biz festival yapmak istiyorduk. Bu tebliği bize yaptılar. Bunu şimdi belki yabancı memur değişebilir. Başka bir kişiye söylersek, mutlaka sen kötü bir şey yapmışsın, demektir. Ve bunun da değişmesi gerekiyor. Geri kabul anlaşmasından da hepimizin haberi var. Avrupa'ya vizesiz gitmenin faturasını mülteciler ödüyor, bunu hiçbir zaman unutmayalım. Mesela Ayvacık kampında S.H... Mültecilerden, zaten mülteci statüsü almak için para istiyorlar. Sürekli bütün kamplarda bu böyledir. Mesela S.H. ve arkadaşları yakalanmışlar Ayvacık kampında.

Ve Ayvacık'taki polisler, para istemişti, "eğer şu kadar para verirsiniz, sizi serbest bırakacağım. Eğer para vermeseniz..." Bunların da o kadar parası yoktu. Ve ölüme kadar, yani bu kadar dolmuştu, fotoğrafları daha çok. Şunları görüyorsunuz. M.A., Ağrı kampında. Şimdi BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Türkiye'deki İçişleri Bakanlığı, bunları bir şehre gönderiyor ama ondan sonraki sorumluluğunu hiçbir zaman düşünmemiştir. Hatta o vefat ettikten sonra biz BM Mülteciler Yüksek Komiserliğine haber veriyoruz. Ve ondan sonraki olaylar da zaten hiç takip edilmiyor maalesef. Üç arkadaşı şahitti ve bir hafta içerisinde kayboldu. Bilmiyorum, yurt dışına mı gönderdiler, üçüncü ülkeye mi gönderdiler, belli olmadı. Bir de en son olay L.T., belki ismini duymuşsunuz. Polis dövdü ve vefat etmiş. Bu da şimdi BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, "ben, mültecilerden, özellikle Afgan mültecilerinden sorumlu değilim" diyor. Bu da en son sonucu. Teşekkür ederim beni dinlediğiniz için.

Erdal Güzel (Erzurum Kalkınma Vakfı)

Saygıdeğer konuklar, hepinizi en kalbi duygularımla saygıyla selamlıyorum. Burada bulunmamıza sebep olan, nazik davetlerinden dolayı Mülteci-Der'e teşekkür ediyor, başarılarının devamını diliyorum. 20 Haziran "Dünya Mülteciler Günü" münasebetiyle de mültecilerin olmadığı bir dünya özlemiyle sözlerime başlamak istiyorum. Herkesin kendi vatanında, kendi toprağında özgürce, onurluca yaşamasını diliyorum.

Bir şarkı vardır, bilirsiniz. Hepimizi etkiler. Hele bizim yaştakileri. "Bir bahar akşamı rastladım size, sevinçli bir telaş içindeydiniz..." diye. "Erzurum'un kışı zorludur" diyor Nazım Hikmet. Gerçekten zorlu bir kış günüydü, akşam üzeriydi. Bir hayır kurumuna uğramam gerekiyordu. Aracımla bu hayır kurumunun, Ebu İshak Vakfı'nın önünde bir kalabalık gördüm. Yabancı oldukları her hallerinden belli olan bu insanlar, yağın altında şaşkın bir haldeydiler. Ayaklarında terlikleri vardı, çıplaktılar. Üzerlerinde mantoları, paltoları, kışlık kıyafetleri yoktu. Ben de o şarkının sözleri gibi "bir kış günü rastlamıştım onlara, derinden bakınca gözlerine çaresizliği, ürkekliği, perişanlığı görmüştüm, telaşlarını görmüştüm. İnsan sorumlu bir mahluk, vicdan taşıyan bir mahluk. "Hangi dinden, hangi ırktan olursa olsun bunlar bizim kardeşlerimizdir", dedik, sorduk, onların Erzurum'a gönderilmiş sığınmacılar olduklarını öğrendik. Meğer Erzurum pilot il olarak ilan edilmiş,

bu sebepten dolayı sığınmacıların bir kısmı kış-kıyamette Erzurum'a gönderilmişler. Bu kardeşlerimizi aracıma alıp en yakın bir ayakkabı mağazasına götürüp ayaklarını giydirdim. Bu, onlarla ilk temasım olmuştu. Zaman içerisinde bu kardeşlerimizle sıkı bir dostluk kurduk. Bu tesadüf, hayırlı bir tanışmaya vesile oldu. Bu tanışma 2011'in Ekim ayında olmuştu, o günden bu güne bu kardeşlerimizle sevgiyle, şefkatle bir aradayız. Acılarını, sevinçlerini, sıkıntılarını paylaşıyoruz. Bu kardeşlerimizle bir arada olmak, onlarla yakından ilgilenmek benim hayatıma tarifi imkansız bir anlam kattı. Onun için yüce Allah'a şükür ediyorum. Bu yaklaşımı bir fırsat olarak değerlendiriyorum ve bu fırsatın bana nasip olmasından dolayı hamt ediyorum. Şu anda Erzurum'da, belki Türkiye'de en fazla çocuğu olan, en fazla torunu olan, en büyük ailesi olan insanlardan birisi benim diye düşünüyorum. Bu beni çok mutlu ediyor. Biraz önce Zakira Hanım kürsüye çıkmıştı, onu dinlerken "H." isimli Afganlı bir kızım kürsüde konuşuyor zannettim. H., eğitimli iyi bir aileye mensup. Bahsettiğim o kış gününde; annesi, babası, anneannesi ve üç kardeşiyle birlikte gelmişlerdi. Camları naylonla kaplı eski bir evde perişan, hastalık içerisinde bulmuştum onları. O günlerde sığınmacıların sağlık güvenceleri yoktu. Hemen eve doktor getirdim, muayenelerini yaptırdım, ilaçlarını verdim ve kısa bir zaman içerisinde daha iyi şartları olan bir eve taşıdım. Daha sonra bunlar, benim ailem oldu. Çocuklar okumaya karşı çok hevesliyidiler, onları okullara yazdırdım. Zorlu bir uğraştan sonra evin büyük kızı H.'i üniversiteye kaydettirdim.

Biraz önceki konuşmacılar üniversiteye girmenin zorluklarından bahsettiler, gerçekten o kadar kolay değil. H.'in İran'dan diplomasını getirdik, onu denkleştirdik. Noter huzurunda tasdik ettirdik. Ondan sonra üniversiteye yabancı kontenjandan müracaat ettik. O kontenjan olmadı, başka bir kontenjandan faydalandık, neticede kızımızı üniversiteli yaptık. Şu anda H. elinde çantasıyla üniversiteli bir kızımız olarak geleceğe daha ümitle bakıyor. Üniversiteye yerleştirdiğimiz ve burs temin ettiğimiz bir başka sığınmacı ise A. isminde bir çocuğumuz, o da gayet güzel okuyor. Zakira Hanım konuşmalarında bir takım olumsuzluklar sergilediler, bazılarında haklı olabilirler. Bu noksanlıklar bizim gibi üçüncü dünya ülkelerinde olağan olan şeylerdir. Zakira Hanım, İran'da bir hastanede, sığınmacı bir hastaya ihtiyacı olan kanın verilmediğini söylediğinde gerçekten insanlık adına utandım, dehşete düştüm. Bizim kültürümüzde böyle bir tavır söz konusu ola-

maz. Hastanelerde sığınmacıların yanında olduk. Biraz sonra göstereceğim slaytta, ameliyat olan bir kızımızın başında sabaha kadar bekledik. Eğer kan lazımsa, kendi kanımızı verdik. Çoluk-çocuğumuzdan kestik, onlara verdik. Hatta kendi evimde espri konusu dahi olduğumu söyleyebilirim. Evin bir ihtiyacı olduğu zaman çocuklar diyorlar ki, "Baba, biz Afgan sığınmacısıyız". Bu espriyi, ihmalkarlığımı bana hatırlatan bir sitem olarak kabulleniyorum. Şimdi hazırladığım slaytla sizleri baş başa bırakmak istiyorum.

--Slayt Video Gösterimi--

Gördüğünüz gibi üç yıldır bir çalışma içerisindeyiz. Ben, özetle şunu ifade etmek isterim, biraz önce Çorum örneği gösterildi. Çorumlu kardeşlerimizin sığınmacılara karşı olan ilgilerini gıpta ile izledik. Ama şunu da itiraf etmeliyim ki Erzurum'u, barındırdığı sığınmacı sayısı itibarıyla, iklim şartları itibarıyla ve milli geliriyle düşündüğünüz zaman gerçekten mültecilere karşı yapmış olduğu hizmetlerde göz doldurucu bir konumda olduğunu göreceksiniz. Önceleri sığınmacıların ciddi sağlık sorunları vardı. Biz, sempatik kanalları kullanarak, bu kardeşlerimizi hastanelerde tedavi ettirdik. Yani başhekimleri vs. gibi hatırlı insanlar vasıtasıyla tedavilerini hiç aksattırmadık. Kendim eczacı olduğumdan, bu kardeşlerimiz ilaç konusunda asla zorluk yaşamadılar. Bir kopukluk olmuştu, paniklemişlerdi. Simge Hanım da şahit olmuştu, toplantıda kendilerine biz garanti verdik. Dedik ki, "Rafımızda tek ilaç kalana kadar sizlere yardımcı olacağız." Gerçekten hiçbir tanesini ilaçsız ve hekimsiz bırakmadık, tedavileri hiç aksamadı. Bu kardeşlerimizin Erzurum'da kurulu bir düzenleri oldu. Çocukları okula gidiyorlar, okullarında çok başarılılar. Bir Avrupa ülkesine veya Amerika'ya gitmek gibi beklentileri var. Elbette ki bu özlem onların en doğal hakları. Şunu ifade edebilirim, Erzurum'da güvenli yaşıyorlar, sağlık hizmetlerinden faydalanıyorlar. Erzurum'da işsizlik oranı çok fazla ama sığınmacı kardeşlerimiz, iş bulma konusunda Erzurum'daki insanlara nazaran daha şanslılar.

Erzurum'un kültürel ve sosyal yapısı da buna müsait. Elbette ki bizim insanımızın yaşamış olduğu sorunların bir kısmını onlar da yaşıyorlar. Erzurum'da "Afgan sığınmacılar bana" "Büyükbaba" diyorlar. Bu tabir, itiraf etmeliyim ki çok hoşuma gidiyor, ben de bundan şeref duyuyorum. Doğrusu, böyle bir yakıştırma bana mutluluk veriyor. Bazısı "büyük baba", bazısı "büyük dede", bazıları da "Erdal baba" diyorlar bana. Caddede, sokakta ne-

rede görseller geliyorlar, boynuma sarılıyorlar. Zaten hanımlar da beni kardeşleri gibi görüyorlar. Her türlü sırlarını, sıkıntılarını, ihtiyaçlarını bana gelip söylüyorlar. Beni bir “ata” olarak kabul ettiler diyebilirim. Birbirinden güzel ve dokunaklı mektuplar yazıyorlar. Gelecekte sığınmacılar ile ilgili bir kitap çıkarmayı hedefliyorum, nasip olursa bu mektupları o kitapta kullanacağım.

Şurada da bir başka mektubumuz. Evet, böyle çiçekler yapıyorlar, sevgilerini ifade ediyorlar. Gerçekten sevimli insanlar. Bu gördüğünüz bizim S. ismindeki Afgan kardeşimiz, Afganistan’da mayına basmış ayaklarını kullanamıyor. Kendisine bir akülü araba verdik, şu anda çok mutlu, çarşı-pazar geziyor. Bu da Ş. diye bir kardeşimiz kendisi hasta, büyüme hormonu yetersizliği var. Onu da kucaklarında İran’dan getirmişler, oldukça zeki bir çocuk, çok kısa sürede Türkçeyi öğrendi, kendisine bir tekerlekli sandalye hediye ettik, şimdi çok mutlu. Bu görsellerden sonra tabii söylenecek çok söz var ama, son söz olarak şunu söyleyebilirim. Sağlık konusunda bizim vatandaşlarımızla aynı haklara sahip oldular, yani yeşil kartlı, Bağ-Kur’lu, SSK’lı gibi oldular. Yalnız hükümet burada bir şeyi gözden kaçırdı. Şimdi hastaneye her gidişlerinde onlara 8 TL muayene ücreti yansıyor. Bunlar da bilmedikleri için servis servis geziyorlar. Bir dış dolgusu için 5-10 defa gidiyor, eczaneye geldiği zaman 80 lira, 100 lira muayene ücreti çıkıyor; ilaç 2 lira, muayene ücreti 100 lira, 80 lira. Tabii şimdi limitler büyüdü. Bunu devletin çözmesi, onları bu işten muaf tutması lazım... Bir de ilaçların katılım payı var, yüzde 20 katılım payı, bu konuda da bir sıkıntı var. Özetle; bu katılım paralarını ve muayene ücretlerini ödemekte zorlanıyorlar, ödeyemiyorlar. Şu anda sığınmacıların Erzurum’da fazla bir sorunları olduğunu zannetmiyorum. Bizim normal vatandaşlarda olduğu gibi işsizlik sorunu var. Ev konusunda bir sıkıntıları olmuyor, biz kefil oluyoruz. Eğitim, sağlık, güvenlik, barınma, ibadet gibi konularda fazla sorun yaşamıyorlar. Sığınmacılar açısından gelecek günlerin, geçmişte yaşadıklarından daha iyi olacağını burada belirtirken beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum. Sevgiler, saygılar sunuyorum, hoşça kalın diyorum.

Halil Uysal (İHH Manisa)

Evet, değerli misafirler, ben de İHH Manisa gönüllüsü olarak Manisa’daki çalışmalarımızdan kısaca bahsetmek istiyorum. Öncelikle geçmişte olduğu gibi günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde dini, milliyeti, belirli bir

toplumsal gruba üyeliği ve siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm gören veya göreceği korkusu ve endişesi taşıyan, ekonomik sıkıntılar sebebiyle ülkelerinden ayrılan, ayrılmak zorunda bırakılan, geri dönmeyen veya dönmek istemeyen milyonlarca insan bulunuyor. Bugün bulunduğumuz bölgede yaşanan olaylar sebebiyle yüz binlerce insan, ağırlıklı olarak ülkemiz olmak üzere farklı ülkelere göç etmiş durumda. BM istatistiklerine göre dünyada 250 milyonun üzerinde göçmen var. 30 milyonu aşkın kaçak ve 50 milyon üzerinde de mülteci yaşamakta. Her yıl bu rakamlara milyonlarcası ekleniyor. 30 yıl içerisinde göçmen sayısının 400 milyona ulaşacağı hesaplanıyor. Ortadoğu’da ve İslam âleminde terör, iç savaş, yoksulluk gibi sorunlardan dolayı ülkemize sığınan Irak, İran, Suriye, Afganistan gibi ülkelere gelen mültecilerimize insani yardım adına, inancımız adına sahip çıkmak zorunda olduğumuzun bilincindeyiz. Evlerini, yurtlarını, çocuklarını, kısaca geçmişlerini bırakıp, dilini, kültürünü bilmedikleri ülkelere göç eden bu kardeşlerimizin tek ihtiyacı gıda, para gibi maddi şeyler değil. Yapılan araştırmalarımızda bu durumda insanların en hafif tanımıyla depresyon geçirdiklerini ve büyük çoğunluğunun tükenmişlik sendromuyla karşı karşıya olduğunu biliyorduk. Onların hayata yeniden sarılmalarını sağlayabilmek, yeniden bir hayat kurabilmeleri, onurlarıyla evlerine ekmek götürebilmelerini, sıcak bir çatı altında eşleri ve çocuklarıyla güvenli bir yaşam sürmeleri için ön ayak olabilmek adına çalışmamız gerekiyordu. Bu kardeşlerimizle tanıştığımızda gözlerindeki tedirginliği ve çaresizliği gördüğümüzde, en büyük ihtiyacın güler yüz, güzel söz, abi, baba ve kardeş sevgisi olduğunu gördük. İmkânlarımız kısıtlıydı, ancak samimiyet ve özveriyle sivil toplum örgütleri, vatandaşlarımızın desteğiyle de bu alanda önemli adımlar atıldı. Bu nedenle tanıştığımız her insanı iyi bilerek, yaşadıkları acıları hafifletmek, yaralarına merhem olabilmek adına maddi ihtiyaçlarının yanı sıra elimizden geldiği kadar ilgi, alaka ve sevgiyi göstermeye çalıştık ve çalışıyoruz. Mülteci kardeşlerimize sahip çıktık, diyebiliriz. Tabii ki bölgemizde bulunan bazı önyargılı vatandaşlarımızın da bu kardeşlerimize karşı olan önyargılarını kırmaya çalıştık. Bizler, Manisa’da mülteci kardeşlerimiz için hiç kimsenin işsiz ve sokakta kalmaması için çıktığımız yolda zor durumlarda da kalsak, bizi eleştiren ve engel olmak isteyenlere karşı her zaman “inadına iyilik, inadına insani yardım” dedik. Şimdiye kadar kimseyi sokakta evsiz, işsiz bırakmadık. Mültecilerimiz, ilimize ilk geldikleri anda kiraladığımız evlerde bazen

5-6 aile aynı evde kaldı. Mülteci ailelerimize önce iş imkânı sağladık. Daha sonra ise ev kiralayıp, kendi evlerinde kendi aileleriyle beraber olmalarını sağladık. Yapılan çalışmaların en önemlisi de sığınmacı ailelerimizle gönül bağı, gönül köprüsü kurulması oldu. Bazen kendi evimize ikişer mülteci aile olarak, evlerimizi onlarla paylaştık. Kimsenin eve almaya cesaret edemediği mülteci ailelere kapımızı açtık. İlimize yeni gelen aynı ülke, uyruğa sahip ailelerin iş buluncaya kadar aynı evlerde misafir kalmalarını sağladık. Eğer ilimize gelen Suriyeli aileyse Suriyeli, Afgan ise Afgan, İranlıysa İranlı ailelerin yanında iş ve ev buluncaya kadar kalmalarını sağlayarak, kendi içlerinde de yardımlaşma ve dayanışma içinde olmalarını sağladık. Sağlık sorunu olan mültecilerimizin ise hastane ve emniyet kayıtlarını yaptırdıktan sonra hastanede çalışan gönüllülerimizin yardımıyla sağlık problemlerini çözdük. Eğitim, okul gibi problemlerini milli eğitim müdürlüğümüz tarafından çözdük. Dil, iletişim gibi problemlerini ise Manisa Halk Eğitim Merkezi'nin açmış olduğu Türkçe, Farsça, Arapça gibi kurslar ile çözdük. İlaç, elektrik, su gibi, gıda, eşya, yemek, kira gibi acil problemlerimizi sivil toplum kuruluşlarımızın desteğiyle çözdük. İşte böylece hiç kimsenin, hiçbir mültecinin sokakta kalmamasını sağlamış olduk. Bazen sosyal medyada açıklamalarımızla kardeş aile projesini organize ederek, aileler arasında gönül bağı kurduk. Başarımızın sırrı maddi yardım çerçevesinde değil, gönül bağı ve sevgi çerçevesinde projelerimizi yürütmemizdir. Sevgili misafirler, bizlerin gücü belli. Belki de elimizden gelen bir okyanustaki su damlası kadardır. Ancak biz, şunun bilincindeyiz. Elimizden gelen imkânlar doğrultusunda bize vazife olan her neyse bunu layıkıyla yerine getirmeye çalışmak tek hedefimiz olmalı. Sonucu Allah takdir edecektir. Başarılı da olabiliriz, başarısız da... Ancak biz, kendimizi şu açıdan sorgulayabiliriz. Allah'ın bize verdiği zekâ, sağlık ve maddi imkânları layıkıyla kullanabildik mi? Şayet buna cevabımız büyük ölçüde "evet" ise o zaman vicdanen rahat olabiliriz. Bugün herkesin imtihanı farklı; yurtlarından olmuş kardeşlerimiz, sabırla imtihan olunurken, bizler de kapımıza gelmiş bu kardeşlerimize sahip çıkabilmekle imtihan oluyoruz. Rabbim, bizlere ve kardeşlerimize bu imtihandan başarılı bir şekilde çıkmayı nasip etsin. Savaşların, zulümlerin, bu zorunlu göçlerin son bulması temennisiyle teşekkür ediyorum. Çok sağ olun.

Veysel Tepeli (Adana İnsani Yardımlaşma Derneği- ADYAR)

Sevgili dostlar, merhaba. Böyle gün boyu süren bir programdan sonra bu saatte yapılacak sunumun, konuşmanın ne kadar çekilmez olacağını tahmin ediyorum. O yüzden biraz daha sabırlarınıza sığınarak, inşallah 15 dakikada bitirmeye çalışacağım. İsmim Veysel Tepeli, Adana'da Adana İnsani Yardım Derneğinin başkanlığını yürütüyorum. Fazla uzatmadan, tekrarlara girmeden Adana ve Adana'da mültecilerin durumuyla ilgili kısa bir değerlendirme ve kendi yaptıklarımızı anlatmak istiyorum. Adana'da mülteci sayısı, bunlar tamamen tahmini bir sayı, maalesef resmi kurumlardan düzgün sağlıklı bilgi alamıyoruz. Biz, kendi saha çalışmalarımızla ve bizde kayıtlı olan bir şehir orantılanmasıyla gittiğimiz bir sayı durumu. Suriyelileri 62 bin olduğunu düşünüyoruz. Resmi makamlar da kaç olduğunu bilmiyor, çünkü kayıtlar da iki ay önce başladı. Suriyelilerden 12 bin insan, çadır kentte kampta yaşıyor, 50 bin civarı, bu sayıyı artı eksi 10 bin olduğunu düşünün, yani kırk binden az değildir mutlaka, ortalama biz, 50 bin olduğunu düşünüyoruz. İranlı sayısının 1000 ila 1500 civarında olduğunu düşünüyoruz. Çünkü sayı sürekli değişiyor. Afganlılar 1500, Iraklı 500 civarında yine diğer Afrika ve diğer farklı ülkelerden 500 civarında insan olduğunu, toplam 66 bin civarında mültecinin Adana'da olduğunu düşünüyoruz. Adana'da merkez dört ilçemiz var. Çukurova, Sarıçam, Seyhan ve Yüreğir. Çukurova, Adana'nın biraz daha sonradan gelişen kısmı, kiralara ve hayat şartlarının biraz daha pahalı bir yer olduğu için orada çok fazla mülteci insan yok. Sarıçam da öyle yeni yapılan bir ilçemiz, orada da çok fazla yok. Ağırlıklı olarak Seyhan ve Yüreğir'de insanlar yaşıyor. Biraz daha eski şehir ve kiralara daha uygun olduğu yerler. Mültecilerin temel sorunlarına değinildi, barınma, sağlık, eğitim söylendi, onu biliyorsunuz. En önemli sorun istihdam, çünkü istihdam şu şekilde önemli, eğer istihdam sağlanırsa, zaten şu ilk üç sorun, kendiliğinden hallolacak bir sorun. Tabii burada belirtmediğim beşinci bir sorun var; BM Mülteciler Yüksek Komiserliği. Halen on yıldır iltica talebinin sonuçlanmasını bekleyen insanların olduğu bir yerde işsizlikten de, istihdamdan da daha ağır bir sorun bu. Ve bu maalesef göz ardı ediliyor. Resmen bu bir işkence, belirsizlikten daha kötü bir durum yok. Örneğin bu proje olsun diye birçok projeye dünya kadar para akıtan AB olsun, BM olsun fonluyor ama orada görevli sayısını iki, üç kata çıkarıp, bunu daha hızlı bitirmiyor maalesef. Çünkü en azından olumlu ya da olumsuz bir şekilde sonuçlanırsa, in-

sanlar, ondan sonra ne yapacağına karar verir. Ülkesine geri mi döner, başka bir alternatif mi arar; bunun kararını verir. O yüzden bence en büyük BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin kendisi olarak önümüzde durduğunu düşünüyorum. Bu benim şahsi fikrim. Adana'da tabii sayıyı gördüler, Suriyelilerin yanında diğer mültecilerden artık çok fazla bahsedilmiyor. Çünkü gerçekten çok anormal yüksek bir sayı var. AFAD kampında dediğim gibi 12 bin insan yaşıyor. Kamp dışında 50 bin civarında insanın yaşadığını düşünüyoruz. Yaklaşık bu sayısının yüzde 90'ı kaçak yollardan Türkiye'ye gelmiş, kaydı yok. Kaydı olmadığı için bununla ilgili sağlıklı bir çalışma ve proje yapılamıyor. Zaten resmi makamlarda çok ciddi bir proje endişesi olduğunu da görmedik yani. Nisan ayından itibaren orada BM tarafından dizayn edilen bir TIR'da kayıtlar başladı. Bugünkü mesai ve memur sayısı ile devam edecek olursa, Adana'daki Suriyeli insanların kaydı en erken bir buçuk, iki yılda bitecek. Çünkü gelen başvurulara bir yıl sonrasına randevu veriliyor ki daha tüm başvurular tamamlanmış değil. Orada bazı muhtarların ve bürokrasideki bazı insanların olumsuz tavırları, kaydı olumsuz etkiliyor. Adana'nın biliyorsunuz, farklı bir etnik yapısı var. Adana'nın yerli Arapları var. Bu toplum, genel olarak, yani hepsi değil ama genel olarak kendilerini Esad'a yakın hissediyorlar, çünkü inanç olarak Nusayri o, aynı kökten geldikleri için. O yüzden, bu topluluk içerisinde Adana'daki Suriyelilere karşı bir defans var, bir olumsuz bakış var. Çoğu yerde bunun sıkıntısını yaşıyoruz. Ev vermiyorlar, pek barındırmıyorlar, o mahallelerin yakınında olan muhtarlar, yardımcı olmuyorlar, kayıt için muhtarlardan belge almaları isteniyor. O belgeyi almak için valilikten aratmamıza rağmen, kaymakamın bizzat benim yanımda aramasına rağmen o belgeyi zar zor alabildik birkaç kişi için. O bizim takip ettiğimiz olay. Şimdi Adana'da şöyle bir sağlık sisteminden bahsedildi, kimliği olmayanlar, tedavi ve ilaç hizmetinden faydalanamıyor diye. Bugün birisi oraya başvurduğu zaman, kimlik için başvurduğu zaman en erken bir yıl sonrasına randevu veriliyor. Böyle bir ortamda bu insanların nasıl bir sıkıntı çektiğini tahmin edebilirsiniz. Biz ADYAR olarak ne yapıyoruz? Mülteciler, bizim ilgi alanımızın sadece birisi. Biz, insan merkezli ve insan sorunlarını ele alan bir derneğiz. Biz, sadece yardım derneği değiliz. Aynı zamanda insan hak ve hürriyetleri noktasında da çalışmalarımız devam ediyor. Adana'da mülteci sorunu, yani mülteciler dışında bizim ağırlıklı yetim çalışmamız, diğer mağdur insanlara yönelik, öğrencilere yönelik burs çalışma-

mız var. Adana, mülteci sorunuyla 2009'da tanıştı. Daha önce tek-tük mülteciler varken, özellikle Van'daki toplanma yerinin dağıtılması kararından sonra, Adana'ya ilk mülteciler gelmeye başladı. İlk 10-15 Afganlı aile gelmişti. Biz, bunların sorunlarıyla nasıl baş edeceğiz diye kara kara düşünürken, şimdi 66 binleri konuşuyoruz maalesef. Mültecilere yönelik gıda, giyim ve ev malzemelerinin tedariki noktasında yardımlarımız oldu. En son 1.5 ay önce gıda yardımımız oldu. Binden fazla aileye en son dağıtımımız da yapıldı. Şimdi bizim ADYAR'da kayıtlı olan aileler, Suriyeli, Afganlı, İranlı, Iraklı olanları görüyorsunuz, toplam 2600 civarında bizde kayıtlı aile var, fert değil, aile olarak bunlar. Bunlardan 2000'ine bir şekilde ulaşıldı. Ayni, nakdi katkı verilmeye çalışıldı. Tabii ki bunlar, dışın kavuğuna yetmez yardımlardı, imkânlarımız maalesef çok fazla değil. Biz, bu yardımlarla uğraşırken, Ocak ayında kucağımızda eğitim sorununu bulduk. Gıda, barınma gibi ihtiyaçlarda bir şekilde karşılanabiliyor. Komşu olsun, diğer insanlar, bireysel olarak bir katkı sağlayabiliyor. Fakat eğitim noktasında daha kurumsal, daha kapsamlı bir çalışma gerekiyor. Açıkçası sağa baktık, sola baktık yapacak kimse olmayınca, istemeye istemeye bu yükün altına girdik. Çünkü çok ağır bir çalışma, bir yük. Şimdi 50 bin okul çağında Suriyeli var. Şimdi Türkiye'de nüfusun yaklaşık %20'si okul çağında. Suriye'de genç nüfus biraz daha fazla, yüzde 25 olduğu tahmin ediliyor. Şu an kamp dışında kalan 12.500 civarında okul çağında, eğitim alması gereken insanlar var, ilkokul ile üniversiteye kadar düşünürsek. Bizim okul çalışmamız dışında 400 civarında özel Suriye Okulu'nda, 600 civarında milli eğitim okullarında kaydı alınmış çocuk var. Bu toplam sayı 1000'i geçmiyor, burada 1000 yazdım ama 1000'i geçmiyor. Evet, şimdi biz Adana'da beş ayrı noktada eğitim veriyoruz. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bize tahsis ettiği boş derslikleri olan üç tane okul var; Ramazanoğlu Ortaöğretim Okuluna bu hafta başladık. Çünkü boş derslik yoktu. Okullar tatil olunca, orayı yaz okulu şeklinde devam ettik. Bizim eğitimimiz geç başladığı için eylül ayına kadar devam edecek. Ramazan'da tatil vereceğiz. Ramazan ayına kadar devam edecek. Ve biz, şu an 65 öğretmen ile 1361 öğrenciye eğitim veriyoruz. Bu devam eden öğrencimiz, kayıtlı çok daha fazlaydı. Okullar biraz daha periferide kaldığı için en az 600-700 öğrencimiz okulu yarıda bırakmak zorunda kaldı. Çünkü çok uzun mesafeyi yürümek zorunda kalıyorlardı. Bu bizim okullarımızdan bir tanesi, bu diğer bir okulumuz. Suriye Koalisyon Hükümetinden ve Suriye Eğitim

Derneğinden, iki farklı yerden kitaplar temin ettik. Tabii eğitim dışında çocukların sağlık sorunları, diğer özel sorunlarıyla da ilgilenmeye çalışıyoruz. Geçen hafta bir diş taraması yaptık. Eğitim sorunlarımız olarak daha önce bahsettiğim, okulların uzaklığı, servisin olmayışı nedeniyle bir çok insan, okumak istediği halde maalesef gelemedi. Materyal eksikliğimizi az çok tahmin edersiniz. Kişisel problemden dolayı eğitime odaklanamama, özellikle biz, eğitim noktasında çok ciddi bir odaklanma sorunu yaşıyoruz. Çünkü gelenlerin birçok kişisel sorunları oluyor. Zaten gelenler, ciddi psikolojik problemleri olan bir kitle... O çocuklar, yıkımı, ölümü, birçok sıkıntıyı, çaresiz kalmayı, terk edilmişliği, göçü görmüş çocuklar. Psikolojik olarak çok sağlıklı bir durumda değiller. Bir de bunun yanında işsizlik, açlık, diğer sorunlar, evden çıkarılma, aile fertlerinden bazılarının ölüm haberinin gelmesi. Bu ve benzer sorunlar içerisinde eğitim vermeye çalışıyoruz. Açlıktan bayılan çocuklarımız oldu. Tabii biz, hepsine yetismeye çalışıyoruz. Bu benzer sıkıntılardan dolayı maalesef eğitime ciddi manada odaklanamadık. Ama buna rağmen Ankara Milli Eğitim Bakanlığı, bizim okullarımızı, bizim çalışma sistemimizi diğer birçok ile örnek gösterdiğini söyledi. Dil problemi; yine Arapça bilen arkadaşlardan, yine Suriyeliler içerisinde kısmen Türkçelerini halletmeye çalışıyoruz ama bu da yeterli düzeyde değil. Çoğu yerde dil sorunu yaşıyoruz. Eğitimin belgelenememesi... Şu anda milli eğitimle koordineli gidiyoruz, milli eğitim bizi biliyor, onun koordinasyonunda gidiyoruz ama bunu belgeleyemiyoruz. Özellikle liseyi bitirenlerin, ortaokulu bitirenlerin belgelenme noktasında Suriye koalisyon hükümetinin yaptığı bir sınav var. Birde Libya hükümetinin bakalorya sınav dediğimiz sınavları var. Oraya girerek, orası üzerinden belgelendirme çabamız var. En büyük sorunumuz öğretmen maaşları. Öğretmene hiçbir ücret taahhüt etmedik ama bunlar da insan. Evi var, çocuğu var, geçindirmesi ve ilgilenmesi gereken aileleri var. Şimdiye kadar çok cüzi rakamlar, 200, 300 lira gibi rakamlarla geçiştirmeye çalıştık. Şu an tıkanma noktasına geldik. Birçok yere, resmi kurumlara, diğer kurumlara başvurduk. Sadece bu ay için İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan bize öğretmen maaşına 400 lira katkı geldi. Yani bunu hallede-meyince... Korkumuz şu; gerçekten güzel bir sistem oturttuk. Müfredat olarak, eğitim sistemi olarak çok güzel gidiyoruz. Ama bu öğretmenlere bir süre daha bir şey veremezsek, biz, bu sistemin çökmesinden endişe ediyoruz. İlgili kurumlardan gerekli duyarlılığı göremedik. Özellikle de burada

kastım resmi kurumlar. Yani buradaki geçici Suriye koalisyon hükümetinin Milli Eğitim Bakanı var, onlara bir türlü ulaşamadık. Tüm çabalarımıza rağmen ulaşamadık onlara. Kimdir, nerede, doğru dürüst bir irtibat kuramadık. Valilik olsun, belediyeler olsun, bu konuda bir destek, kayda değer bir destek göremedik. Milli eğitim, bize okullar tahsis etti. Ondan sonra çok fazla bir yardımı olmadı. Biz, şimdiye kadar yaptığımız çalışmaları sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle açıkçası yürüttük. Sivil toplum örgütlerinin katkısı oldu. Onların sayesinde bugüne kadar geldik. Mesela bu da bir örnek. Sağolsun Fulya Hanım, aracı oldu. Soroptimist Derneğinden arkadaşlarımız geldiler. Yine öğrenciler için tişört, kırtasiye malzemesi noktasında bizim eksikimizi kapattılar. O bizi çok rahatlatmıştı. Yani burada Fulya Hanımın nezinde teşekkür ediyorum onlara. Tabii ki her şey olumsuz değil. Tüm bunlara rağmen o çocukların sevgisi, o çocukların gülmesi bizim için yeterli. Yani bizim için ödül bu. Yine bizim ilkokul ikinci sınıflar, kendi kıt kanaat imkânlarıyla harçlıklarını toplayıp, bir şeyler almışlar. Kek, içecek bir şeyler almışlar, bize ikram için. Ve bizim için en büyük ödül de bu, bundan daha büyük ödül de görmüyoruz. Evet, teşekkür ediyorum.

Leyla Yavuz (Çanakkale Kent Konseyi Mülteci-Sığınmacı Çalışma Grubu)

Ekim 2013 ayında Mülteci-Der'in Çanakkale'de gerçekleştirdiği bir günlük bilgilendirme toplantısına katılana kadar mültecilerle ilgili herhangi bir bilgiye sahip değildim. Toplantı sonrasında "mülteci" ne, "sığınmacı" ne gibi soruların yanıtlarını öğrendim. Ve daha da önemlisi Çanakkale'de "sığınmacıların" varlığından haberdar oldum. Hatta 4-5 aydır parklarda yaşamlarını sürdüren sığınmacıların farkına vardım.

Mülteci-Der' in farkına vardığı bu olguyla ilgili, gerek toplantıya katılan, gerekse katılmayıp da konuyla bilgisi olan bir grup arkadaş bir araya geldik, kentimizdeki sığınmacılarla ilgili çalışmalar yapmaya başladık. Başlangıçta bu çalışmalar sığınmacıların yatak-yorgan, tencere-tava gibi ihtiyaçlarını temin etmeye yönelik oluyordu.

Kısa bir zaman sonra sığınmacıların taleplerinin bizler tarafından karşılanmasının sürdürülebilir bir durum olmadığını kavradık. Çalışmalarımızı, Çanakkale Kent Konseyi'nde "Mülteci-Sığınmacı Çalışma Grubu" kurarak

sürdürmeye ve süreçle ilgili çok yönlü ve farklı ilgi gruplarıyla birlikte bir çalışma programı oluşturmaya yöneldik.

Öncelikle kentimizdeki mülteci-sığınmacıların durum tespitini yapmalıydık. Bunun için öncelikle kamu kurumlarından AFAD, Milli Eğitim, Emniyet, Halk Sağlığı, Aile ve Sosyal Politikalar ile İl Sağlık Müdürlükleri ve Belediyeden ilgili görevlileri düzenlediğimiz bir toplantıya çağırdık. Bu toplantıda ayrıca İl İnsan Hakları Kurul üyesi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, İnsan Hakları Derneği , ÇABİSAK ve Troya Çevre Derneğinden de katılımcılar yer aldı.

Toplantıya katılan kurum temsilcileri Çanakkale’de sığınmacı statüsünde olan insanlar olduğunu, bunlarla ilgili kendilerine gelen başvuruları kişisel gayretleri ve kurumsal imkanlarla olabildiğince karşıladıklarını, ama ellerinde yeterli yasal mevzuat olmadığından yapılanların yeterli olmadığını, ihtiyaç ve sorunların çok olduğunu belirttiler. Grup, kurulan bu birliktelikle çalışmaların sürdürülmesinin önemli olduğunu, yakında çıkacak olan “Göç İdaresi” yasasıyla kurumsal katkılarının daha bir düzene gireceği ve yapma imkânının artabileceğini söylediler. Çalışma Grubu, toplantı sonrasında katılan kurumları yerinde ziyaret ederek sığınmacılarla ilgili neler yaptıklarını hangi görevleri olduklarını öğrendi. Sığınmacılarla ilgili Vali Yardımcısı, “Göç İdaresi Mevzuatı’ yürürlüğe girene kadar bir şey yapamayacaklarını, mevzuat çıkana kadar beklememizi” söyledi.

Çalışma Grubu bir yandan da sığınmacıların sorunlarıyla ilgileniyor. Kimi acil ihtiyaçlarının karşılanması yönünde çalışmalar yapıyor. Ev ziyaretleriyle özellikle çocukların ve kadınların eğitim ve sağlık sorunlarını ilgili kurumlarla irtibat halinde çözmeye çalışıyor.

Ekim 2013 ayında başlayan “mülteci-sığınmacı” çalışmalarımızı kısa zamanda daha örgütlü bir yapıya dönüştürmüş ve Mart 2014’te Çalışma Grubu olarak sürdürdüğümüz çalışmalarda kendimizce bazı kriterler oluşturmuştuk. Kriterlerimizi 1. Mülteci ve sığınmacıların muhtaçlığını devamlılaştıran koşulların oluşmasının önüne geçmek, 2. Sorunlara yardım edenlerin kişisel gayretleri yerine, mülteci sığınmacıların birbiri ile mümkün olduğunca dayanışma gayretlerini sağlayıcı olan, yardımcı olacak kişi ve yapıların bu dayanışmaya destekçi konumlarını etkinleştirmek,

3. Mülteci-Sığınmacıların kent içinde yaşamını destekleyici, ötekileştirmeyi engelleyici önlem ve çalışmaları yapmak olarak belirledik.

Çalışmalarımızı etkinleştirmek, daha organize ve güçlü olabilmek için bilgilerimizi deneyimleri olan kuruluşlarla görüşerek geliştirmeye gerek duyduk. Bunun için Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Göç Örgütü ile görüştük. Tarlabası'ndaki "Göçmen Mutfağı"nı ziyaret ettik.

Şimdilerde de Çanakkale Kent Konseyi "Mülteci-Sığınmacı Çalışma Grubu" olarak çalışmalarımızı çocuklar ve kadınların eğitim ve üretim süreçlerinde yer alabilmelerine yoğunlaştırdık. Bunun için Kent Konseyi Mahalle Meclisleriyle birlikte mahallelerdeki mülteci-sığınmacı çocukların eğitimlerine destek (Türkçe ve İngilizce talepleri ile okula gidenlere ders yardımları vb.) ve kadınların kendi becerilerine göre sosyal yaşama katılabilmelerini sağlayıcı çalışmalara başladık.

Önümüzdeki günlerde de (Ekim-Kasım2014) "mülteci-sığınmacı" sorunu yaşayan kentlerdeki ilgili STK'lar, uzmanlar ve kurum temsilcileriyle bir çalışma atölyesini Çanakkale'de gerçekleştirmeyi plânlıyoruz.

Simge Memişoğlu: Çok teşekkür ediyoruz hepinize. Kendi ilinizden kalıp, buraya geldiğiniz, bu değerli sunumları bizimle paylaştığınız için çok teşekkürler.

III. OTURUM: Suriyeli Mülteciler

Av. Eda Bekçi: Nihayet arzuladığımız bir oturumdayız; kadın egemen bir şekilde, erkek almadık bugün oturumumuza. Kasten yapmamıştık ama isabetli oldu; rahatsız olduğumu söyleyemeyeceğim. Bu oturumumuzda sabahtan beri lafın dönüp dolaşıp geldiği Suriyeli mültecilere odaklanıyoruz. Çünkü rakamları hepimiz duyduk, gördük. Milyonu aşmış, 1.5 milyon civarında Suriyeli mülteci gerçeğinden bahsediyoruz. Bu oturumda üç değerli arkadaşım bizlerle. İlk oturumda yıllardır, yani bu Suriyeli mülteciler olayının çok daha evvelinden, hatta benim Uluslararası Af Örgütü ve Helsinki Yurttaşlar Derneği vasıtasıyla haberdar olduğum bir konuydu; iltica hukuku, mültecilik kavramları. Yıllardır bu alanda çalışan Helsinki Yurttaşlar Derneğinden Ceren arkadaşımız, bizimle ve hatta başlığı da “genel duruma hukuki bakış açısı”, aynı zamanda çiçeği burnunda bir hukukçu da. Merakla sınavını bekliyorum. Söz sende.

Ceren Öztürk (Helsinki Yurttaşlar Derneği)

Uluslararası Koruma Rejimi ve Türkiye’de Uluslararası Koruma Rejimi Uygulaması

1 – Rakamlar:

Suriye’de 2011 yılında başlayan çatışma ortamından kaçan Suriye vatandaşları ve vatansız kişiler, Türkiye’ye 2011 yılının Mart ayından itibaren Hatay ilinden giriş yapmaya başladılar. Bu tarihten itibaren, artan bir şekilde Suriyeli mülteciler Türkiye’ye uluslararası koruma talep etme amacıyla

gelmeye devam etti. Suriye'deki çatışma ortamı sürdükçe, Türkiye, Suriyeli mültecilere koruma sağlayan önemli ülkelerden biri olmaya devam edecek.

Suriyeli mülteciler için bütünlüklü bir kayıt sistemi/mekanizması henüz kurulamamış olduğundan hali hazırda Türkiye'de mülteci olarak bulunan Suriye vatandaşları ve Suriye'den gelen vatansız kişiler ile ilgili net veriler elimizde maalesef yok.

AFAD'ın 2013 yılı sonu verilerinde, 10 ilde kurulmuş olan Barınma Merkezleri'nde yaklaşık 250.000, Barınma Merkezleri dışında ise yaklaşık 600.000 Suriyeli mültecinin Türkiye'ye sığınma amaçlı geldiği belirtilmektedir.

Alanda çalışan sivil toplum örgütlerinin tahmini verileri ise Türkiye'de koruma sağlanan Suriyeli mülteci nüfusunun 1.000.000 rakamını aştığı yönünde.

2 – Mevcut Hukuki Çerçeve:

Türkiye hükümeti, sığınma hareketinin en başından itibaren Suriyeli mültecilerin durumunu bir toplu/kitlesel akın olarak değerlendirdi ve Suriye vatandaşlarına, geçici sığınma sisteminden farklı bir rejim tahsis etti.

Suriye vatandaşlarının Türkiye'ye sığınmaya başladığı dönemde toplu/kitlesel sığınma hareketleri 1994 İltica yönetmeliğinin 3. ve 4. bölümlerinde düzenlenmekteydi. 1994 yönetmeliğinde, toplu/kitlesel sığınma söz konusu olduğunda "aksi bir siyasi karar alınmadıkça (...) nüfus hareketlerinin sınırda durdurulması ve uluslararası koruma ihtiyacında olan kişilerin sınırı geçmesinin önlenmesi esastır. Ancak Suriye krizinde hükümet farklı bir siyasi irade göstererek, sınırlardan geçişi serbest bırakmış ve kısa bir süre içerisinde Suriyeli mülteciler başta Hatay olmak üzere Güney Doğu illerinde kurulan Barınma Merkezleri'ne – mülteci kamplarına- yerleştirilmişlerdir.

Toplu sığınma hareketinin başladığı ilk dönemde, yetkililer Suriyeli mültecilere ulusal ve uluslararası hukukta bir karşılığı olmayan "misafir" tanımı altında koruma sağlandığını ifade etmişlerdir. Bu "misafir" terminolojisi görece kısa bir süre sonra terk edilmiş ve 2011 yılının Ekim ayında Cenevre'de yapılan bir toplantıda dönemin İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin, Türkiye'de Suriyeli mültecilere sağlanan koruma rejimini "geçici koruma" olarak nite-

lendirmiştir. Böylece Suriyeli mültecilere yönelik politikanın geçici koruma uygulaması olduğu resmen ilan edilmiştir.

Mart 2012'den itibaren Suriyeli mültecilerin hukuki statüleri, kamu oyuyla paylaşılmamış olması nedeniyle "gizli genelge" olarak anılan, İçişleri Bakanlığı'nın 30 Mart 2012 tarihli, 62 sayılı "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge"si ile düzenlenmiştir. Halen yürürlükte olan bu genelgenin içeriğini görmek biz sivil toplum örgütleri için mümkün olmadı, ancak bu genelgede de "geçici koruma" terminolojisinin kullanılmadığını biliyoruz, duyuyoruz.

Biz 2011 yılının Ekim ayında resmi olarak ilan edilen bu geçici koruma rejiminin bir koruma rejimi olarak neye tekabül ettiğini, Suriyeli mültecilere ne Türk haklar ve güvenceler tanıdığını, ne tür yükümlülükler getirdiğini birinci elden öğrenemedik. Bu bilgilerin yalnızca bir kısmına Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye temsilciliği aracılığıyla erişebildik.

BMMYK ilk olarak 2011 yılının Kasım ayında "Uluslararası Koruma Talep eden Suriye Vatandaşları ile ilgili Bilgi Notu" adı altında bir yayın yaptı. Ardından 2012 yılının Mart ayında "Sıkça Sorulan Sorular" isimli bir başka bilgi notu yayınladı. Ve biz bu yayınlarla öğrendik ki, Türkiye'de uygulanan geçici koruma rejimi üç temel unsur/taahhüt etrafından şekilleniyor:

- Sınırların açık tutulması ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye girişine ve zaman sınırlaması olmaksızın kalışlarına izin verilmesi;
- Uluslararası iltica hukukunun temelini oluşturan geri göndermeme (non-refoulement) ilkesine riayet edilmesi;
- Suriyeli mültecilerin temel insani ihtiyaçlarının karşılanması.

Bu taahhütlere ek olarak Suriyeli mültecilere yönelik eğitim, istihdam ve sağlık alanlarını düzenlemek için bazı girişimlerde bulunulduğunu ve genelgeler çıktığını biliyoruz. **Ancak halen geçici koruma rejiminin Suriyeli mültecilere sağladığı hak, güvence ve yükümlülükleri net olarak ortaya koyan, kamu ile paylaşılmış bir yasal düzenleme mevcut**

değil.

11 Nisan 2014'te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) var olan hukuki belirsizliği bir ölçüde gideriyor, zira yasanın 91. maddesinde "geçici koruma rejimi" düzenleniyor. Kanunda, "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir" ibaresi yer almaktadır. Bu maddede geçici koruma sağlanan kişilerin Türkiye'ye kabulü, kalışı, hak ve yükümlülüklerinin Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir yönetmelik ile belirleneceği belirtilmektedir.

Ben sunuşumun devamında BMMYK'nın "**Geçici Koruma Rejimi ve Kalış Düzenlemeleri**" adı altında Şubat 2014'te yayınladığı tavsiye belgesi ve hazırlık aşamasında olan geçici koruma uygulama talimatına ışık tutmasını temenni ederek GİGM'ye ilettiğimiz görüş notunda yaptığımız tespitleri ve önerileri size sunmak istiyorum. Böylece "geçici koruma" rejiminin asgari standartlarını birlikte gözden geçirmiş olacağız ve Türkiye'de uygulanan geçici koruma rejimini tartışma bölümünde değerlendirmemizi sağlayacak bir referans noktası edinmiş olacağız.

3 – BMMYK tavsiye belgelerinde geçici koruma ve kalış düzenlemeleri:

Geçici korumanın uluslararası kabul gören bir tanımı ve belirlenmiş standartları hali hazırda mevcut değil. Asgari içeriği, sağlayacağı asgari güvenceler, tam olarak hangi koşullarda ve hangi topluluklar/kişilere uygulanacağı ile ilgili ortak bir kavrayış yok.

Buna rağmen, geçici koruma rejimlerinin uygulamada görece uzun bir tarihçesi var. İlk olarak 1953'te Hong Kong'a sığınan Çin vatandaşı mülteciler ile ilgili bu kavram BMMYK tarafından kullanılıyor. Ardından Benelüks ülkelerine düzensiz yollarla giriş yapan mülteciler için, 1958'de Macar devrimi esnasında Avusturya'ya sığınanlar için, 1971'de Doğu Pakistan'dan Hindistan'a sığınan Bengal mültecilere sağlanan koruma rejimi için BMMYK bu kavramı kullanıyor.

Ayrıca, 1990 yılında eski Yugoslavya'da meydana gelen olaylardan ka-

çan kişilerin kitlesel bir şekilde çeşitli AB ülkelerine sığınmalarının ardından, kitlesel akınların söz konusu olduğu durumlarda uygulanmak üzere, 2001 yılında, geçici koruma konusunda detaylı bir AB direktifi yayınlanmıştır. Bu direktifte AB üyesi ülkelerde geçici koruma rejimi uygulamasının asgari standartları belirlenmiştir.

Daha yakın bir dönemde, BMMYK, 2012 ve 2013 yıllarında geçici koruma konusu ile ilgili yapılan iki yuvarlak masa toplantısında paylaşılan değerlendirmeler, BMMYK'nın bu alandaki tecrübe ve gözlemlerinden yola çıkılarak, 2014 yılının Şubat ayında bir Geçici Koruma ve Kalış Düzenlemeleri Tavsiye Belgesi oluşturdu. Bu belge, geçici koruma ve kalışın asgari standartlarının belirlenmesi için hükümetlere tavsiye niteliğindedir. Tavsiye belgesinde BMMYK, geçici koruma rejimini şöyle tanımlamaktadır:

Kitlesel bir sığınma söz konusu olduğunda, **uluslararası koruma ihtiyacı aşikar** olan ancak ilk elde bireysel mülteci statüsü belirleme mekanizmalarını erişim sağlayamayan gruplara yönelik, kısa süreli ve **acilen işlevsel olması gereken** koruma mekanizmalarıdır. Geçici koruma temel olarak geri göndermeye karşı **hemen/anında geçerli olacak** bir koruma sağlar ve temel asgari ihtiyaçların karşılanması söz konusudur.

BMMYK geçici koruma rejiminin çözüm odaklı olması ve bu uygulamaya belli bir zaman sınırlaması getirilmesini tavsiye eder. Bu şekilde, yani **geri dönüş odaklı** ve **kısa süreli olarak** kurgulanması nedeniyle geçici koruma rejimi bazı hükümetlerin tercih ettiği bir koruma yöntemi haline gelmiştir. AB direktifinde geçici korumanın süresi bir yıl olarak belirlenmiştir ve en fazla üç yıla kadar uzatılabilir. Bir yılın sonunda yeni bir değerlendirme ile belirlenen gruba geçici koruma sağlanmaya devam edilip edilmeyeceğine idare karar verir. Ancak geçici koruma **uzun süreli çatışma durumlarına**, kaynak ülkede siyasi istikrarın sağlanmasının yakın bir gelecekte mümkün görülmediği, kısa vadede ülkeye geri dönüşün sağlanamayacağı durumlara **uygun değildir**.

a) Geçici koruma hangi durumlarda uygulanabilir?

- Geniş çaplı/kitlesel sığınmacı akını veya benzer insani krizler söz konusu olduğunda (sığınmacılar söz konusu olduğunda en azından ilk aşamada)

- Denizde yapılan kurtarma operasyonlarında
- Çok boyutlu ve karma nüfus hareketleri söz konusu olduğunda
- Geçişken ve ulus aşırı durumlar söz konusu olduğunda (bireylerin ülkelerinden ayrılma nedenleri net olarak bilinmediğinde veya bir kriz durumunun sonuna gelinmesine rağmen bireylerin sınırı geçmeye devam etmesi söz konusu olduğunda)
- Uluslararası koruma ihtiyacının ortaya çıktığı kaynak ülkede, istisnai ve geçici koşullar söz konusu olduğunda ve koruma ihtiyacında olan kişilerin güvenli ve onurlu bir şekilde geri dönebilmeleri mümkün olmadığına

Yukarıda belirtilen durumların ortak noktası **bireysel mülteci statüsü belirlemenin yapılamayacak** olmasıdır. Bireysel mülteci statüsü belirlenmesi pratik olarak yapılamıyor olabilir ya da örneğin iklim mültecilerinde veya doğal afet sonucu yerinden topluluklarda olduğu gibi 1951 sözleşmesini temel alan bir değerlendirme yapılması uygun olmayabilir.

Geçici koruma rejimi, 1951 Sözleşmesine göre sığınma talep eden kişilere tanınan haklardan **daha az imkan ve hak sunan** bir sistem olduğu için BMMYK ısrarla, geçici korumanın **uluslararası korumanın yerini alamayacağını söyler**. Aksine uluslararası korumaya ek olarak uygulanacağını belirtir. Geçici koruma **bir istisna rejimidir**. Geçici koruma ve kalış düzenlemeleri, devletlerin 1951 sözleşmesi dahil olmak üzere uluslararası hukuktan ve taraf oldukları diğer bölgesel insan hakları/mülteci hakları ile ilgili sözleşmelerden gelen yükümlülükleri saklı kalmak kaydıyla uygulanır. Geçici koruma rejimini uyguluyor olması o devletin diğer uluslararası yükümlülüklerinden feragat edebileceği anlamına gelmez.

b) Giriş ve Kabul:

Geçici koruma rejiminin en temel unsuru sınırların risk altındaki grupların ülkeye girişlerini sağlayacak şekilde açık tutulması, ülkeye düzenli girişin sağlanmasıdır.

Kabul koşulları ile ilgili olarak, BMMYK'nın önerileri şöyledir:

- Doğrudan ve dolaylı geri göndermelere karşı koruma sağlanması;

- Ülke topraklarına yeni giriş yapmış olan mültecilerin acil ihtiyaçlarının tedavi, barınma, gıda, kayıp aile bireylerinin bulunması gibi karşılanması;
- Silahlı grup mensupları ve sivillerin birbirinden hızlı bir şekilde ayrılmasını sağlayacak ve silahlı kişilerin silahlardan arındırılmalarını sağlayacak tespit mekanizmalarının kurulması;
- Kayıt ve kimlik belgelerinin sağlanması;
- Hassas grupların ve özel ihtiyaç sahiplerinin tespit edilmesi ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde kabullerinin sağlanması;
- Uluslararası veri toplama prensipleriyle uyumlu bir şekilde geçici koruma rejimi içerisinde ileriye dönük planlama yapmayı sağlayacak veri toplama sistemlerinin oluşturulması;

Geçici koruma altında olan kişilere sağlanan asgari hak ve güvenceler ile ilgili ise BMMYK aşağıdaki unsurlara değinmektedir:

- Geçici koruma için belirlenmiş sürede gerekli kimlik belgeleri temin edilerek kişinin ülkede kalmasına izin verilmesi;
- Keyfi/takdiri idari ve uzun idari gözetime karşı koruma sağlanması;
- Ayrımcılık yasağı, insani ve insan onurunu gözetten bir muamele, barınma, sağlık, eğitim ve diğer temel hizmetlere erişim sağlanması;
- Kamu düzeni, ulusal güvenlik ve kamu sağlığı ile ilgili uygulanabilecek kısıtlamalar saklı kalmak kaydıyla, seyahat özgürlüğünün sağlanması;
- Doğum, ölüm ve evliliklerin kayıt altına alınması;
- Cinsiyete dayalı şiddet ve sömürüye karşı güvenceler temin edilmesi;
- Refakatsiz veya ebeveynlerinden ayrı düşmüş çocuklar için çocuğun yüksek yararını gözetten özel koruma mekanizmalarının kurulması ve işletilmesi;

- Aile birliğin güvence altına alınması ve kayıp aile bireylerinin bulunması için mekanizmalar üretilmesi;
- Engelli bireyler dahil olmak üzere, özel ihtiyaç sahiplerine yönelik koruma mekanizmalarının geliştirilmesi;
- Kişilerin kendi kendilerine yetebilir olabilmeleri için istihdamın önünün açılması;
- Kişilerin, BMMYK ve diğer uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarına erişimin güvence altına alınması.

Geçici korumadan faydalanan kişiler ise kendilerine koruma sağlayan ülkenin yasa ve düzenlemelerine uymak ile yükümlüdürler.

c) Geçici Koruma ne zaman son bulur?

BMMYK tavsiye belgesinde geçici koruma rejiminin hangi durumlarda son bulacağı ile ilgili net tavsiyeler sunmaktadır.

I. Yerinden edilmeye neden olan durumun son bulduğu nesnel olarak tespit edilip, geri dönüşün güvenli ve insan onuruna yaraşır bir şekilde sağlanabileceği tespit edildiğinde;

II. Geçici korumanın yerine bir başka koruma türü aldığında, örneğin kişinin mülteci statüsünü alması;

III. Geçici korumadan faydalanan kişi başka bir statüden faydalana-bildiğinde – örneğin: çalışma iznine bağlı ikamet;

IV. Geçici korumadan faydalanan kişi başka bir devlet tarafından kabul edildiğinde, örneğin yerleştirme prosedürleri dahilinde veya insani ikamet izni olarak

Ayrıca, devletler geçici koruma rejiminin başından itibaren korumanın etkin olacağı süreyi belirleyebilir. Bu süre kaynak ülkedeki nesnel durum göz önüne alınarak uzatılabilir. Bu süre içerisinde geçici koruma idari bir karar ile de sonlandırılabilir. Ancak böyle bir durumda geçici korumanın sonlandırılmasına karşı bireylerin yargısal itiraz hakkı saklı kalmalı ve ülkesine geri dönemeyecek olan kişilerin **bireysel uluslararası koruma talebinde** bulunabilmelerinin mümkün kılınması gerekmektedir.

5- GEÇİCİ KORUMA YÖNETMELİĞİ hazırlığına yönelik kısa görüş ve önerilerimiz:

Halihazırda Türkiye’de oluşturulan sistem, özellikle kamp dışı nüfus göz önüne alındığında, BMMYK tavsiye belgelerinde sunulan standartlardan oldukça uzak gözüküyor. Türkiye’de uluslararası standartlarla uyumlu bir geçici koruma rejimin ivedilikle tesis edilmesi ve işletilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Hazırlık süreci devam eden geçici koruma yönetmeliğine ışık tutması temennisiyle, BMMYK’nın geçici koruma rejimi ile ilgili önerilerinde ve bizim yaptığımız değerlendirmelerde özellikle altını çizmek istediğimiz beş unsuru sizlerle paylaşarak sunumumu noktalamak istiyorum.

- Suriye’deki çatışmadan kaçarak Türkiye’ye sığınan kişilerle ilgili hâlihazırda devam eden geçici koruma uygulamasının en sorunlu unsurlarından biri bu kişilerin sınır kapılarından ve geçiş noktalarından Türkiye’ye kabulü noktasındadır. Hükümet tarafından sınırların açık tutulacağı deklare edilmiş olsa da, 2012 yazından beri pasaportla gelenler hariç diğer Suriyelerin sınır kapılarından ve geçiş noktalarından ülkeye kabulü son derece kısıtlanmış durumdadır. Sınırların açık tutulması konusu ve koruma ihtiyacında olan kişilerin Türkiye topraklarına erişimindeki sorunları dikkate alarak yönetmelikte ilan edilmiş olan geçici korumadan yararlanma kriterlerini taşıyan kişilerin ülkeye kabulünü güvence altına alan ve usullerini belirleyen bir madde olmasını önermekteyiz.
- Sunumumun girişinde kayıt konusundaki sorunlara değindim. Bu sorunlara istinaden, yönetmelikte kayıt usulüne ve kayıt edilecek kişilere verilecek statü belgesine ilişkin ayrıntılı tanımlar ve usuller yer almalıdır. Ayrıca, hassas grupların tespiti ve veri toplamaya yönelik yöntemler detaylı olarak belirtilmelidir.
- Ayrıca yönetmelikte, geçici koruma kararının ilanına dayanak teşkil eden kararın, hangi kriterlere göre ve nasıl alınacağı tanımlanmalıdır. Süresi, ne zaman, hangi kriterlere göre ve ne kadar süre ile uzatılacağı düzenlenmelidir.

- Barınma, sağlık, çalışma, sosyal güvenlik gibi temel ihtiyaç alanlarında sağlanacak hak ve hizmetler konusu Türkiye’de kalış süresi arttıkça tanınan hakların genişletilmesi prensibi ve geçici korumadan faydalanan kişilerin kendi kendilerine yetebilirliği gözetilerek belirlenmelidir.

Av. Eda Bekçi: Çok teşekkür ediyoruz Ceren, gerçekten de Suriyeli mülteciler konusunda toplumdaki ve hepimizdeki kafa karışıklığının pek de haksız olmadığını bize özetlemeye çalıştı. Hele de bir geçici korumadan bahsederken, bu geçici korumanın üç yılı aşkın bir zamana yayıldığı ve pek de geçici olmadığı, artık buna somut çözümler bulmamız gerektiği gerçeğiyle yüzleşmemiz lazım. Kaldı ki bu tanımlama geçici koruma da Birleşmiş Milletlerin tavsiye kararlarıyla pek de örtüşmeyen, soruna çözüm bulmayan bir koruma niteliğinde. Çok teşekkürler bizimle paylaştıkların için. Salon-da Sevgili Burçak Arıkan var, Hayata Destek Derneğinden. Hayata Destek Derneği, Suriye sınırındaki, özellikle Hatay ve Şanlıurfa örneğiyle bizi bilgilendirecek. Kendileri orada gerçekten insani bir şekilde ‘insani yardım’ faaliyetinde bulunuyorlar. Takip ediyorum internet sitelerinden. Oldukça güzel faaliyetleri var. Burçak, bunları bizimle paylaşacak. Mikrofonu sana bırakıyorum.

Burçak Arıkan (Hayata Destek Derneği)

Sınır İllerinde Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Durumu: Hatay ve Şanlıurfa Örneği

Suriye’de Mart 2011’den bu yana devam eden çatışma ortamı nedeniyle on binlerce insan hayatını kaybetmiş, yaralanmış ve milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda bırakılmışlardır. Suriye’yi terk etmek zorunda kalanların sayısı yaklaşık üç milyona ulaşmıştır. Türkiye’de 230 bini kamplarda olmak üzere, yaklaşık 900 bine yakın Suriye’deki savaştan kaçıp gelen mülteci olduğu tahmin edilmektedir.

Türkiye açısından önemli bir adım olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun kabulü ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurulması olumlu gelişmeler olarak kabul edilse de, ikincil mevzuatın oluşturulması ve kanunun uygulanmasına dair bir geçiş süreci gerekmektedir.

Hayata Destek Derneği olarak Ekim 2012'den beri Suriye yardım alanında çalışıyoruz. Dernek olarak Hatay ve Şanlıurfa illerinde, ikinci yılda psiko-sosyal çalışmaların sonucunda sahada karşılaşılan sosyal hayata ve Suriyelilerin Türkiye'deki hayata dair başa çıkma mekanizmalarında gözlemlediğimiz değişimleri paylaşmak amacıyla hazırladığımız sunumumuzda öncelikli olarak 2014 yılı Nisan ayında efektif hale gelen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun sığınmacı, mülteci ve Suriyeliler' in durumunu düzenleyen hükümlerinin, yasal haklar ve yükümlülüklerin belirlenmesi, sivil toplum ve yerel hizmet sağlayıcılar ile ivedilikle paylaşılması gerekliliğini belirtmek isteriz.

Hatay ve Şanlıurfa'da iki yıla yakındır süren çalışmalarımızda misafir kavramı üzerinden kalıcı hale evrilen Suriyelilerin yaşamları, duruma paralel olarak, hak temelli sorumlulukların belirlenerek yaşamlarının kolaylaştırılması, sınırları ve sorumlulukları belirlenen hizmet mekanizmalarının Suriyeliler, ev sahibi toplumumuz ve hizmet sağlayıcılarının iletişimini kolaylaştıracak iki toplumun karşı karşıya kalmasının önüne geçecektir.

2012'den bu yana belirlenen sosyal değişimler birçok farklı alanda toplanabilir. Bu bulgulardan bir tanesi Suriyelilerin sosyal destek mekanizmalarından, yerel halk ile iletişimden süreç içinde çekilmekte ve çekinmekte olduklarıdır. Bu durum da sosyal hayatta karşılaşılan negatif pratikler ya da sadece bunların yakınlardan duyulması üzerinden gerçekleşmektedir. Şehir efsaneleri halinde iki toplum içinde de yayılan ötekileştirme hikayeleri yakın gelecekte uzlaşmazlık, toplumsal ve sosyal sorunlar olarak kendini gösterecektir. Bunun önüne geçilmesi için Suriyelilerin hak ve sorumluluklarının tanımlanması, Suriyeliler arasında bilgi yaygınlaştırması olarak paylaşılması gerekiyor. Bu alanda, sahada çalışan bir dernek olarak yaygınlaştırma çalışmalarına destek vermeye hazırız.

Kayıt mekanizmalarının varlığının ve getirdiği hak ve sorumluluklar konusunda bilgilendirmenin yaygınlaşması önyargıların oluşmasını engellemede faydalı olacaktır. Özellikle yasal kontrat, kira sözleşmesi, okul kaydı, oturma izni ile ilgili pratik bilgiler Suriyeliler ve uygulayıcı paydaşlar arasında yayılmadığı durumlarda Suriyelilerin kötü muamele ile ilgili şikayetlerinin arttığını görüyoruz.

Özellikle Türkiyeliler ve Suriyeliler arasında oluşan anlaşmazlıklarda başvurabilecekleri bir yardım mekanizmasının varlığından haberdar olmayan ya da ulaşım, tercüme, güvende hissetmeme sebepleri ile sessiz kalan Suriyelilerde, güvenlik ve adalet mekanizmasının anlaşmazlıkta kendilerine karşı davranacağına dair bir algı oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu durum da tansiyonun arttığı koşullarda Suriyelilerin koruma güdüsüyle destek mekanizmaları dışına çıkmalarına ve bire bir tartışmaya girmelerine ve Türkiye kamuoyunda önyargıların oluşacağı durumların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

Adli destek mekanizmaları, haklar ile ilgili bilgi erişimi desteklenmelidir. 2013'ten itibaren yürütülen 'Hayata Destek' saha çalışmalarında, yasal haklar ve yükümlülükler konusunda yerel halklar ve kuruluşlar temelindeki bilgi eksikliğinin, haklara ve hizmetlere ulaşımında aksamalara yol açtığı, Suriyelilerin kişisel başa çıkma mekanizmalarına yönlendikleri görülmüştür.

Hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirilen Suriyeliler' in bu tür destek mekanizmalarına yönelmeyeceklerine ve var olan sistem içinde çözüm arayacaklarını düşünüyoruz. Üç yılı aşkın süredir bölgede ikamet eden Suriyeliler için uyum sürecinin başlatılması, karşılıklı olarak halklara ve Türkiye koruma sistemine olan güven ile sağlanabilir. Misafirperverlik kavramı üzerinden daha fazla yürütülemeyeceği açık olan bu süreçte, devlet mekanizmaları, yerel otoriteler, kanaat önderleri önyargıların oluşmaması için ortak çalışmalar yapmalı, sivil toplum örgütlerinin bilgilendirme alanında destek vermeleri konusunda önleri açılmalıdır.

Eğitim alanına yönelmeyi destekleyen bilgilendirme çalışmaları devlet eliyle ve yerel kaynaklar ile gerçekleştirilebilir. Bu alanda çalışmak isteyen sivil toplum örgütlerine kaynaklar konusunda destek verilmeli ve çalışmaları kolaylaştırılmalıdır. Geçtiğimiz iki yıl içinde çocukları için okul imkanlarının olması, bilgilendirme konusunda destek isteyen Suriyeli aileler özellikle şehir merkezinde (Şanlıurfa) bilgiye erişimin kısıtlı olması, eğitim masraflarını karşılayamama gibi sebeplerden bu çabadan vazgeçmekte ve çocuklar başıboşluk ya da daha kötüsü çocuk işçiliğine yönlendirilmektedir. Çocuğun etmek kazandığı pratik yaygınlaşır ise bunun geriye dönüşü çok daha yapısal çalışmalar gerektirecek ve çözülmesi zor kronik bir hal alacaktır.

Şanlıurfa kenti özelinde kadına yönelik taciz, satın alma yoluyla evlilik gibi şikayetlerin artışı gözlemleniyor. Ortalama koşullarda kısa süreli saha çalışmalarında göremediğimiz refleksler Şanlıurfa kenti özelinde taciz konusunda birincil reflekslerden biri olarak öne çıkıyor. Mart- Mayıs 2014 arasında sosyal ve temel ihtiyaçları konusunda görüştüğümüz 202 hanenin 29'unda birincil problemleri arasında güvenlik tehdidi ve genç kızların ve kadınların kendilerini güvende hissetmemesi yer alıyor. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve AFAD yönetiminden kadın sığınma evlerine yerleştirilme uygulamalarının netleştirilmesini bekliyoruz.

Son tahlilde, üçüncü yılına giren Suriye'deki krizin yerinden ettiği insanların atılabilirlik olmadan, kendine yetebilmelerinin yolu, hak temelli bir entegrasyon politikasının şeffaf bir şekilde ele alınıp, paydaşlar ile geliştirilip yaygınlaştırılması ile mümkün olacaktır. Aksi takdirde kadın, çocuk, hizmetlere erişim, toplumsal uzlaşma alanında bahsettiğimiz örnekler artarak etkileri derinleşecektir.

Av. Eda Bekçi: Çok sağıl sevgili Burçak, herhalde bütün bu sorunun en net özetini sen söyledin bugün diye düşünüyorum. İşler bir toplumu, nasıl işe yaramaz bir toplum haline getiririz; gerçekten yaptığımız bu. İnsanları el açacak, bağış muhtaç hale nasıl getiririz; işte bu politikadan Türkiye'nin vazgeçmesi gerekiyor. Bu insanlar bir yük müdür, bir kazanç mıdır? Bunu değerlendirip, düşünmemiz lazım belki. Son oturumumuzun, hatta günümüzün de son konuşmacısı Mehtap Toruntay. Mehtap, bizim saha çalışmalarımızda da çok sıkça rastladığımız ve bu alanda hiç spesifik olarak çalışmadığımız için çok üzüldüğümüz bu konuda ciddi bir araştırma yaptı Mazlum-Der. Mazlum-Der, kamp dışında yaşayan Suriyeli kadınlar özelinde bir rapor yayınladı. Biliyoruz ki, mültecilerin yarısından fazlası kadınlar ve çocuklardan oluşuyor. Kadınlar ve çocuklar, hassas grupların da en temel parçası. Maalesef biz, saha çalışmalarımızda çok olumsuz, trajik vakalar duymuş ve görmüştük. Ama bunları raporlayamamıştık. Dediğim gibi, spesifik olarak çalışmadık. Sanırım yaklaşık bir ay önce raporunuz yayınlandı. Oldukça etkileyici, vurucu, çarpıcı bir rapor... Kısaca bize ondan bahsedecek, ama ben sizin okumanızı da tavsiye ederim. Sözü sana bırakıyorum.

Mehtap Toruntay (Mazlum-Der)

Hepinize hayırlı günler. Ben de günün son konuşmacısı olduğum için sizi çok teknik bilgilerle boğmak istiyorum. Aslında değinmek istediğim birçok noktadan benden önce başlıklar halinde ve detaylı bahsedildi. Arkadaşımla söylediği gibi de en dezavantajlı grup, kadınlar olduğu için ve saha çalışmalarımızda hep maalesef çok üzücü vakalarla karşılaştığımızdan, toplumsal bir dedikodu olarak da her gün biraz daha artan ve büyüyen söylentiler çoğalınca, biz de kamp dışında yaşayan kadınlara özel bir saha çalışması yapmak istedik. Türkiye'deki kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacıların durumu ne; bunu bir ortaya koyalım istedik. Çünkü bunun üzerine yapılmış bir çalışma yoktu daha önce. Ben, biraz teknik olarak bilgi vereyim. Çalışmamızı on iki ilde yürüttük. Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyükşehirler ve Suriyelilerin yoğun şekilde yaşadığı sınır illeri, işte Antep, Urfa, Hatay, Adana, Diyarbakır, Batman. Yetmiş iki görüşme gerçekleştirdik. Bu görüşmeleri derinlemesine mülakat şeklinde yaptık. Takdir edersiniz ki, saha çalışması yapmak istediğimiz konu, normalde bile kadınların dile getirmekte çok zorlandığı, kendilerini, yani sırf kadın oldukları için cinsel kimlikleri üzerinden yaşadıkları sorunları ifade etmeleri çok zordur normalde de. Suriyeliler, bunu ifade etmekte daha da zorlanıyorlar. Çünkü güvenlikten yoksun hissediyorlar kendilerini ve bir topluma can havliyle sığınmış durumdalar. Çok kolay olmadı işin açıkçası bu çalışmaları yapmak. Ama yine de yapabildiysek, şu sayededir; bu çalışmaları sahada yürüten bütün arkadaşların normalde zaten görüşmecilerimizle tanışıklıkları vardı, insani yardım, diğer sorunlarıyla ilgilenme anlamında. Aslında biz Mazlum-Der olarak insan hakları alanında çalışma yürütüyoruz, yani insani yardım çalışması çok fazla yapmıyoruz. Daha hukuki konularda yardımcı olmaya çalışıyoruz. Fakat mültecilerin yoğun olduğu illerde bu Suriyeli akınıyla beraber aynı zamanda insani yardım derneği gibi de çalışmak durumunda kalan şubelerimiz çok fazla. Tabii görüşmeler sonunda şunu gördük; gerçekten zannettiğimizden çok daha vahim bir tablo var. Hep şey söyleniyordu, "aslında bu olaylar münferit, abartılıyor. İşte Suriyelilere karşı halk nezdinde öfkeyi tetikliyor" ya da işin içine siyaset karıştırıp, "Esadçılar, bunu özellikle çıkarıyor" filan gibi bir takım söylemler vardı. Ama öyle olmadığını gördük. Kadınların karşılaştıkları sorunları da böyle başlıklar halinde söyleyecek olursak, en başta cinsel istismar geliyor maalesef, cinsel taciz ve is-

tismar, çok yoğun olarak. Sonra bizde başlık parası dediğimiz veya komisyoncular aracılığıyla belli bedellerle evliliğe zorlanmayı, arkasından gelen sıralama olarak söylüyorum. Ve bir sonraki adım da tecavüz. Yani şükredilecek bir durum mu bilmiyorum, ama tecavüz vakaları, Türkiye içerisinde çok sınırlı ve münferit düzeyde. En azından bizim tespit edebildiğimiz, belki açıklanmayanlar da vardır. Tecavüz vakalarına kadınlar, ağırlıklı olarak savaş nedeniyle evlerinden çıkıp, Türkiye sınırına ulaşmaya çalıştıkları sırada çok fazla maruz kalmışlar. Rapor sürecinde Türkiye içinde gerçekleştiğini tespit ettiğimiz bir vaka olmadı. Raporu tamamladıktan sonra bir vaka ulaştı bize Kilis'te, medyada da yer almıştı, Taraf gazetesinde Amberin Zaman köşesinde yer vermişti. Kilis'te konteynır kentte kalan bir kadın... Gündüzleri dışarıya çıkmalarına müsaade edildikten sonra hepsi gündüzleri çalışmak için dışarı çıkıyorlar. Bir kadın arkadaşı da evlere temizliğe gidiyormuş. Ona da teklif etmiş beraber gidelim diye. Dışarı çıktığı ilk gün kadının başına bu olay geliyor. Kamptan çıkıyorlar, belli bir mesafe yürüdükten sonra şehre gitmek için araç beklerken, resmi plakalı, daha doğrusu şöyle söyleyeyim, kolluk aracılığıyla yanında başka resmi üniformaları olan insanlarla beraber kadınların yanına geliyorlar ve kadını cinsel birlikteliğe zorluyorlar. Kadın, karşı koyunca da, kadını hem eşini öldürmekle, hem de ülkesine geri göndermekle tehdit ediyor. Ve kadına zorla sahip oluyor. O gün bitmiyor maalesef bu vaka, daha sonrasında yine aynı tehdit ve şantaj yoluyla yirmi iki defa daha kadın istismar ediliyor. Sadece o kamu görevlisi tarafından değil, kamu görevlisinin getirdiği başka kişiler tarafından da... Kadının ifadelerine dayanarak, fuhuşun aynı zamanda parayla, zorla yaptırıldığını da, daha doğrusu bu kamu görevlisinin fuhuşa aracılık ettiğini ve bundan belli bir komisyon aldığını da anlıyoruz. Daha sonrasında kadın, dayanamıyor, intihara teşebbüs ediyor. İntihara teşebbüs etmesiyle bu olay ortaya çıkıyor. Kadın, kamp görevlilerine şikâyet ediyor. Çünkü nereye gideceğini de bilmiyor. Fakat yapılan şey şu oluyor, kadın ve ailesi o kamptan alınıp, başka bir kampa yerleştiriliyor, hiçbir soruşturma açılmıyor maalesef. Tabii bize geldiğinde de herhangi bir soruşturma olmamıştı. Bizim o bölgedeki Antep şubemiz, konuyla ilgilendi. Oradaki avukat arkadaşlarımız, soruşturma talebinde bulundular, böylece bir soruşturma açıldı. Bu konu, medyada yer aldıktan sonra da valilik açıklama yapmak durumunda kaldı, bu konuyla ilgili, "biz, zaten bir soruşturma açmıştık, devam ediyorduk, üstünün örtül-

mesi gibi bir şey söz konusu değil” şeklinde ama maalesef üstü örtülmüştü. Bizi bu çok üzdü. Yani münferit bile olsa, bu kadar fazla insanın olduğu yerde mutlaka art niyetli insanlar olacaktır, ama burada devletin güvenlik mekanizmasının nasıl işlediği çok önemli. Buradaki arkadaşların hepsi benzer saha çalışmaları yaptığı için gayet iyi biliyordur; bu sığınmacılar, tek başlarına sağlık, barınma veya güvenlik hizmeti almak istediklerinde, yeterli ilgiyi göremiyorlar. Ancak bizim mihmandarlığımız olduğunda biraz daha bunlara erişim imkânları kolay oluyor. Bu anlattığım, bizim açımızdan gördüğümüz en dehşet verici örnekti. Onun dışında en yaygın olan da sürekli taciz ediliyor olmaları. Arkadaşımın da bahsettiği gibi artık kadınlar, sokağa çıkmaktan korkuyor. Sürekli sözlü ve fiziksel tacize uğruyorlar. Onun dışında diğer bir uygulama da; aslında bu uygulama Suriye’deki çatışmalar başlamadan önce de özellikle Urfa, Kilis gibi illerde yoğun olan bir uygulama, Suriye’den başlık parası karşılığı kız alma uygulaması. Ama savaş sonrası bu çok artmış ve çocuk gelin sayısı maalesef çok artıyor. 13-14 yaşında 2000 lirayla 20 bin lira arasında, yani bu işin de komisyoncuları var, profesyonel komisyoncular, onların belirlediği meblağlara göre bu kız çocukları, evlendiriliyor. Ve çoğu kez kendinden yaşça çok büyük insanlarla, ikinci, üçüncü eş, yani sosyal olarak ikinci, üçüncü eş dediğimiz evliliklere mecbur bırakılıyorlar. Bunda gönüllü olanlar da var; gönüllü derken şu şekilde; çünkü bu kadınların başka yapabilecek hiçbir şeyi yok, mecbur. Sığınmak için de şöyle düşünüyor. “Ben, bu evliliği gerçekleştirsem, en azından aileme belli bir miktar para gidecek ve onlar, hayatlarını bir nebze de olsa kolaylaştırmış olacaklar”. Bunun dışında Suriye’nin içerisinde, aslında Türkiye’ye sığınmacı olarak henüz ailesiyle beraber gelmemiş, ama evlilik vaadiyle kandırılıp, komisyoncular aracılığıyla getirilen çocuk gelinlerin sayısı da çok fazla maalesef. Bir diğer kötü durum da fuhuşa zorlama. Yine evlilik vaadiyle Suriye’den getirilen kadınlar, buraya geldiklerinde kendilerini aslında bir fuhuş organizasyonu içerisinde buluyorlar. Biz, az önce bahsettiğimiz o temel ihtiyaçları bile karşılamakta çok yetersiz olduğumuz için şu an hukuki anlamda, özellikle güvenlik anlamında, kadınlar, bu tip durumlarla karşı karşıya kaldıklarında nereye başvurabileceklerini bilmiyorlar, ya da başvursalar bile az önce anlattığım olayda olduğu gibi bir karşılığı olmayabiliyor. Biz de bu raporla hem bir durum analizi yapalım, bunu ortaya koyalım, hem de bu sorunları tespit ettikten sonra, bütün sivil toplum kuruluşlarıyla kamuoyu

oluşturalım. Çünkü biz, her şeyden önce pratikte uygulayıcı olmakla beraber baskı grubuyuz. Yani gerekli düzenlemelerin yapılması için, gerekli tedbirlerin alınması için bir baskı oluşturabilir miyiz niyetindeyiz. Diğer bir vaka da bu kadınların ucuz iş gücü olarak kullanılmaları. Bunları da genelde büyükşehirlerde görüyoruz, yani sınır illerinde değil de, büyük şehirlerde. Bunun en yaygın örnekleri de şu, 15-16 yaşındaki kız çocukları, genellikle tekstil atölyelerinde ucuz iş gücü olarak çalıştırılıyor. Ve günde 13-14 saat, en iyi ücret alanı da haftalık 100 liraya çalıştırılıyor. Ucuz, sömürülen bir iş gücü haline gelmişler. Geldikleri bölgelerde az önce arkadaşın değindiği gibi, yerel halk tarafından da bir kabul görmeme durumu söz konusu. Çünkü işsiz kalıyorlar, yani ucuza çalışacak başka insanlar varken, onlar işsiz kalıyor. Bununla ilgili çok enteresan bir örneğimiz var, İstanbul'da karşılaştığım bir vaka. Aslen Siirtli bir kadın ve İstanbul'da evlere temizliğe gidiyor. Günlük ortalama 90 TL'ye temizliğe gidiyor. Suriyeli kadınlar gelmeden önce, yani bir yıl öncesine kadar haftada 3-4 gün gidebildiğini, çünkü başka türlü çok yorulduğunu ve evdeki işlerini çeviremediğini, ama Suriyeli kadınlar geldikten sonra haftada 5-6 gün çalışmaya başladığını, evine de Suriyeli bir temizlikçi aldığını ifade etti. Kendisi günlük ortalama 90 TL'ye giderken, evine aldığı Suriyeli kadını 30 liraya çalıştırıyor. Maalesef böyle vakalarımız da var. Kendisi de emeğe dayalı bir iş yapıyor, çok zor koşullarda çalışıyor. Aslında biz, bu vakayı başka bir çalışma sırasında fark ettik. Yani başka bir hak ihlaliyle ilgili konuşma sırasında fark ettik, detaylarını da öğrendik. Ve sadece bu kadın değil, onun gibi gündelik temizliğe giden birçok arkadaşı artık Suriyeli kadınları evine temizliğe alıyormuş, çünkü 20-30 liraya alıyorlar. Diğer bir boyut da özellikle Urfa, Kilis, Antep, Diyarbakır, Batman gibi illerde yaygın olarak gördüğümüz, Suriyeli kadınların ve genç kızların, hatta çocukların ikinci, üçüncü eş olarak alınması... Bu olaylar arttıktan sonra bunların sayısında da son üç yıl içerisinde yüzde 300'lere varan çok ciddi artışlar var. O yüzden yerel kadınlar da, Suriyeli kadınlardan çok rahatsızlar. Kocalarının ellerinden alındığını söylüyorlar. Bir de tabii, toplumsal kültürel kodların farklılığından kaynaklı durumlar var. Özellikle Güneydoğu'da bizim yerel halktan duyumumuz şu yönde; Suriyeli kadınları tabiri caizse daha hafif meşrep, çok cilveli, çok bakımlı, kocalarını ayartmaya müsait tipler olarak görüyorlar. Bu da çok acı bir durum. Sonuçta suçlanan hep kadın oluyor, her iki koşulda da mağdur olan kadınlar ama

yine birbirlerini suçluyorlar. Süremiz kısıtlı olduğu için yapılması gerekenlere değinmek istiyorum. Bu bizim vakalarımızın örnekleri ve raporun amacı, diğer çalışmaların hepsi raporda mevcut, okumak isteyenler de Mazlum-Der internet sitesinden de ulaşabilir. Yakında İngilizcesi de yayına girecek. Yapılması gerekenler; Suriyeli sığınmacılar, kendilerinin “misafir” olarak ifadelendirilmelerinden çok rahatsızlar. Yani bu geçici statünün, bu hukuki belirsizliğin bir an önce netleşmesi gerekiyor. Bu hukuki süreç belirlendikten sonra kadın sığınmacıların sorunlarının çözümünde onların aktif katılımının sağlanması gerekiyor, görüşlerinin alınması, onları da müdahil etmek gerekiyor. Çünkü bu sorunu yaşayan onlar. Neler yapılmalı dersek; bizim, ilk önce birlikte yaşama kültürünü öğrenmemiz gerekiyor. Bu süreç, kesinlikle geçici bir süreç değil. Bizim sahadan elde ettiğimiz tecrübe, bu insanların yüzde 70’i, yüzde 80’i artık dönecek bir yerleri olmadığı kanısındalar ve Türkiye’ye entegre olup, burada yaşamak istiyorlar veya bir üçüncü ülkeye geçmek istiyorlar. O zaman ilk önce barınma, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçların karşılanmasından sonra onları çalışma hayatına aktif olarak dahil etmemiz gerekiyor. Bunun olabilmesi için de dil entegrasyonu; Türkçe kurslarının çoğaltılması gerekiyor. Onların da çok ciddi bir talebi var. Arkadaş da bahsetti, ilk yıllarda Türkçe öğrenmeye çok hevesli değillerdi ama artık müthiş bir ilgi var. Sivil toplum kuruluşları, Türkçe kursları açıyorlar ama bu talebe yetişemiyorlar. Ve kadınlar da Türkçe öğrenip, çalışma hayatına dahil olmak istiyorlar. Normalde Suriye’de kadınların çalışma hayatına katılım oranı çok düşük ve bunların birçoğu eğitilmiş olmasına rağmen gündelik yaşantılarında ev hanımları. Ama Türkiye koşullarının zorluğu nedeniyle veya birçoğu eşini savaşta kaybetmiş olduğu için veya az önce bahsettiğimiz istismara maruz kalmamak, kendi ayakları üzerinde durabilmek için çalışma hayatına aktif olarak katılmak istiyorlar. Bizim de onların bu çalışma hayatına dahil olacağı entegrasyon modelleri üzerine çok ciddi kafa yormamız gerekiyor. Onun dışında özellikle sığınmacıların yoğun yaşadığı yerlerde danışma merkezlerinin, yani toplumsal sorunlarını ifade edebilecekleri, bireysel problemlerini ifade edebilecekleri, mümkünse kendi dillerinde veya tercüman aracılığıyla hizmet alabilecekleri, psiko-sosyal ve teknik destek alabilecekleri merkezleri bir an önce açmamız gerekiyor. Sanıyorum bu anlamda da bu ara çalışmalar biraz daha hızlandı. Hayata Destek Derneğinin çalışmaları var. Bir de biz BM nüfus fonuyla görüştük, onların çalışmaları

var. Ve bunun ilk pilot olarak uygulamasını da Antep'te hayata geçirecekler. Bununla birlikte kadın sığınma evleri, çocuklarıyla beraber... Bu rapor üzerinden biz de bunun şu an proje çalışmasını yapıyoruz, nasıl yapılabilir, nasıl hayata geçirilebilir diye, özellikle Suriyeli sığınmacıların. Aslında mümkünse bu ayrılmasın, Suriyeli sığınmacı veya Türk vatandaşı, başka bir ülkenin vatandaşı şeklinde ayrılmadan kadın sığınma evlerinin artırılması gerekiyor, ama bu entegrasyonu da toplumsal olarak henüz karşılayamadığımız için özellikle sınırda, yani sığınmacıların yoğun yaşadığı yerlerde onlara özel barınma ve sığınma evlerinin kurulmasının kısa vadeli bir çözüm olacağını düşünüyoruz. Sizin sormak istediğiniz bir şey varsa, onları da alabilirim soru olarak. Beş dakikamız var daha nasıl olsa...

Av. Eda Bekçi: Çok teşekkür ediyoruz Sevgili Mehtap. Hem raporunuzu bizimle paylaştığın için, hem de somut öneriler için. Herhalde insanoğlunun en büyük handikaplarından birisi, ezilenleri buldukları ilk fırsatta ezme eğilimi. Kendi içimizde en önce çözmemiz gereken sorunlardan birisi de bu. Bizim söyleyeceklerimiz bitti. On dakika kadar vaktimiz var. Toplantımızı kapatmadan evvel sizlerin sormak istediğiniz, bizlerle paylaşmak istediğiniz varsa isteyenlere söz verebilirim. Evet, Metin ağabey, buyurun.

Katılımcı (Metin Çorabatır): Her şeyden önce bütün konuşmacılara çok çarpıcı, etkileyici konuşmaları, araştırmaları için çok teşekkür ederim. Şimdi Ceren'e bir ekleme yapmak istiyorum önce; tabii 2001 Avrupa direktifi çok önemli bir şey. UN'ın 2012 tarihli tavsiyesinden önce o çok detaylı ve orada gözden kaçırılmaması gereken bir unsur: Bu geçici sığınmanın bireysel başvuru hakkını çizmemesi. Hâlbuki hem UNHCR tarafından, hem de Türk hükümeti tarafından bu görmezlikten geliniyor. Ve bu tam da Mehtap'ın söylediği olay, mesela bu kadıncağız, bize anlattığı örnekte... Bunun bence, artık bir kitle göçünün mağduru olarak alınmaması lazım. Onun özel bir korumaya ihtiyacı var, Türkiye'de coğrafi çekince dolayısıyla UNHCR'in de dahil olduğu bireysel başvuru yapması lazım. Çünkü devletin bulunduğu çözüm, o kamptan alıp, öbür kampa konulması. Dolayısıyla bu geçici koruma sisteminde bireysel başvuru hakkının ihlal edilmemesi lazım, kapatılmaması lazım. Onun dışında söyleyecek hiçbir şeyim yok, çok ciddi bir sorun ve hepiniz bunu çok güzel dile getirdiniz. Sağ olun.

Katılımcı: BMMYK'ya eleştiriler var.

Katılımcı: Tabii ben de şu anda eleştirmiş oluyorum BMMYK'ı, bireysel başvuruları başından beri almıyor, bu da coğrafi çekince, bunun bir mantığı var. Bireysel başvuru alınsa bu sefer yerleştirmeye gidecek. Kamp- lar boşalacak. Türkiye'nin kamplarda başlattığı geçici koruma rejimi çöke- cek gibi. Yani neticede hepsinin temelinde bir coğrafi kısıtlamanın varlığı yeni çelişkilere yol açıyor gibime geliyor. Teşekkürler.

Katılımcı: Merhabalar, herkese sunumları için teşekkür ederim ilk önce. Ben, uluslararası tıbbi birliklerde çalışan birisiyim. Bu rapor, bizim projeleri- mizde de, güneydeki projelerimizde çok yankı uyandıran bir rapor oldu. Ve şunu söyleyebilirim. Biz, bir uluslararası insani yardım kuruluşu olduğumuz için zaten bağlı olduğumuz bir takım standartlar var, dünyada aslında bu cinsel istismar ve sömürü üzerine bir takım standartlar var. Mesela ben, kendi kurumum adına, cinsel istismar ve sömürünün engellenmesi konu- unda yerel odak noktası olarak aktif çalışıyorum. Eğitimlerimizi ben, veri- yorum. Türkiye'de daha önce bu kadar büyük kapsamlı bir insani kriz yaşa- madık benim gördüğüm kadarıyla, bu Irak krizinden sonra. Ve bence artık Türkiye'de de bu prosedürlerin oluşturulması gerekiyor. Cinsel istismar ve sömürü konusu bununla alakalı, eğitim. Bu konuda faaliyet gösteren bütün insani yardım çalışanları, dernek çalışanları ve askerlerin, kamp çalışanları- nın da birebir bu konuda eğitilmesi lazım, yaptıklarının yanlış olduğu göste- rilmeli... Bununla ilgili sırf eğitim de yetmiyor. Bir takım şikâyet mekanizma- larının kurulması lazım. Buradaki kuruluşların içerisinde bir kişi, en ufak bir şey duyduğunda şikâyet mekanizmalarına başvurulmalıdır. Türkiye'de daha önce böyle bir kriz olmadı. O yüzden kimsenin böyle bir eğitim yapması ya da bu takım standartları yerleştirmesi gibi bir kaygısı olmadı. Ama artık bence bizim bunu düşünmemiz lazım. Bunun için ne yapılabilir, bilmiyorum, devletle mi konuşulur, AFAD ile mi iletişime geçilir? Yani onlar da uluslara- rası deneyimi olan kuruluşlar oldukları için bu standartların onlara yabancı gelmemesi lazım. Biz, dernekler, kuruluşlar olarak belki böyle bir baskı ku- rabiliriz. Bence, bu olabilecek çözümlerden birisi... Teşekkürler.

Mehtap Toruntay: Bütün sorunların temelinde aslında hukuki tanımla- rın netleştirilmemiş olması yatıyor. Sabahtan beri burada konuşulan bütün sorunlar, o hukuki tanımının çerçevesinin çizilmemiş olmasından kaynak- lanıyor. Bir de şöyle bir sorun var; sığınmacıların birçoğu, başlarına gelen

taciz, istismar vakalarında güvenlik güçlerine gitmekten şundan dolayı çekiniyorlar, sınır dışı edilmekten korkuyorlar. Çünkü burada ne kadar kaldığı, hangi şartlarda kaldığı belli değil, hiçbir güvencesi yok. O zaman önce bizim onlara hukuki bir tanım ve hukuki bir güvence getirmemiz gerekiyor ki ardından diğer adımlar gelebilsin.

Av. Eda Bekçi: Fulya Hanım, önce söz istemişti. Sonra size söz vereceğim.

Katılımcı (Fulya Memişoğlu): Ben, genel bir değerlendirme yapmak istiyorum. Biraz önce Taner Beyle de konuştuk. Fulya Memişoğlu, Çukurova Üniversitesi, Uluslararası ilişkiler alanında yardımcı doçentim. Adana'da yaptığımız toplantıdan çok faydalandığımız için onu özellikle dile getirmek istedim. Bilmiyorum, başka akademisyen var mı? Günel Hoca vardı, o gitti. Bizim de sahaya inmemiz açısından biraz önce Veysel Bey de sunumunda bahsetti. Onun sayesinde benim hemen hemen bütün öğrencilerim, Adana'daki Suriyelilerin durumundan haberdar oldu. Ve eğer Mülteci-Der, Adana'da bu toplantıyı düzenlemiş olmasaydı, biz, asla bir araya gelemeyecektik. Bu açıdan size çok teşekkür ederim. Umarım devamı gelir, bu projeniz bitse de, başka projelerde beraber çalışma fırsatımız olur. Teşekkürler.

Av. Eda Bekçi: Buradan bir talep vardı.

Katılımcı (Nedim Çalapkulu): Türk Kızılayı Ankara şubesi. Benim diğer illere bir sorum var. Şimdi Ankara'da şöyle bir şey görüyoruz. Alanda çok insan var, ama bu insanların kim olduğu da belli değil. Herkes çat kapı giriyor, onlar da kapısını açıyor. Herkesin evine rahatlıkla giriyorsunuz; bu yardım getiriyorum adıyla oluyor. Amcalar, teyzeler, öğrenciler var. Hem onların can güvenliği hem de gidenler açısından sıkıntılı bir durum teşkil ediyor... Bir tanesine mesela Ankara'da biz, rastladık. Başbakanlıktanım diyor. Başbakanlık, denince, MİT'ten zannediliyor. Sonra bir baktık ki, kimsin, demeye başladığımız zaman kayboldu, gitti, bir daha da gözükmedi. Diğer illerde de var mı böyle bir şey? Bu konuda da aslında bir çalışma yapmak gerektiğini düşünüyorum.

Katılımcı: Bu kişilerden suiistimale yönelik bir duyum aldınız mı?

Katılımcı (Nedim Çalapkulu): Yok, suiistimal yok ama herkes isim

peşinde, herkes adres peşinde. Ondan sonra karıştırmaya müsait olacak ileride, yani bir veri toplanıyor sanki...

Katılımcı: Yani art niyet olabilir diyorsunuz.

Katılımcı (Nedim Çalapkulu): Evet, art niyet olabilir mi? Kimlerin kontrolünde, o belli değil, herkes alanda. Diğer illerde de öyle mi acaba?

Katılımcı: Biz, şöyle bir şey yaşıyoruz. Hatay'da uzun bir süredir çalışıyoruz, bilinen bir derneğiz, güvenilen bir dernek olduğumuzu düşünüyoruz. Ama Urfa'ya ilk girdiğimizde, gerçekten çok fazla yerel aktörün, Suriyeli yerel oluşumların değerlendirme yaptıklarını gördük. Biz de dahil, yeni giren büyük çapta bir kuruluş olarak diyebiliriz ki insanlar değerlendirme yorgunu. Kapılar hala açık ama "değerlendiriyorsunuz, değerlendiriyorsunuz, hiçbir şey vermiyorsunuz. Kaç kere geldiler, geldiler de ne oldu?" Yani insanlarda böyle bir umutsuzluk var, bir huzursuzluk da var. Çok haklısınız. Ortalarda kayıt bilgileri dolaşıyor. O anlamda biz, çok dikkatli davranıyoruz. İsteyen devlet daireleri dahil böyle bir bilgi paylaşmadık, güvenlik güçlerinden, muhtarlardan liste istemiyoruz ya da onlarla paylaşmıyoruz. Kişinin özel bilgisidir. Ama buna dair serzenişleri biz de aldık. "Geldiler, vermediler. Siz de bir daha gelmeyeceksiniz" gibi. Sonrasında yardım ulaştığında çok mutlu aileler gördük, biz de dahil yerel, Suriyeli, uluslararası dernekler artık sıklıkla insanların kahvesini içip, değerlendirme yapıyorlar. Bunun çok farkındayız.

Av. Eda Bekçi: Başka var mıydı arkadaşlar? Siz söz islemiştiniz.

Katılımcı: Özellikle Mazlum-Der'e soracağım, tabii diğer arkadaşlar için de... Bu yaptığınız araştırma sırasında hiç bireysel vakaları birebir BM Mülteciler Yüksek Komiserliğine yönlendirdiğiniz oldu mu?

Mehtap Toruntay: Şimdi hukuki süreç gerektirecek tek vakamız, yani şikayete dayalı tek vakamız, biz, raporu yayınladıktan sonra size detaylı olarak anlattığım o konteynır kentteki tecavüz vakasıydı. Orada zaten hukuki girişimi başlattık. Aynı zamanda BM'in de bu vakadan haberi var. Bu çalışmadan sonra, raporun içerisindeki verilerden dolayı özellikle Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Direktörleri bizimle irtibata geçtiler. Hem hukuki anlamda, hem de bu sorunların önüne geçilmesi için bundan sonra

işbirliği teklif ettiler. Onun dışında başka bir şey yok.

Katılımcı: Onun dışında şu da var; BMMYK'nın yavaş yavaş özel yönlendirmeleri aldığı ve özel bir koruma programı başlattığı.

Mehtap Toruntay: Benim vakıf olduğum kadarıyla BMMYK da ağırlıklı olarak bugüne kadar kamplarda, yani kamp içerisinde yoğunluklu çalışma yapmış. Bugüne kadar kamp dışında herhangi bir çalışma yapmamış. Yani travmalara yönelik, olayların tespit edilmesine yönelik herhangi bir çalışması olmamış. Onlar da bunun yeni yeni hazırlığı içerisinde, kendilerinin ifadelerine göre. Böyle bir çalışma, kamp dışında bugüne kadar olmadı maalesef.

Katılımcı: Birleşmiş Milletlerin belli bir üçüncü ülkeye yerleştirme programı var. Çok hassas durumda olan mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri gibi. Örneğin tecavüz mağdurları gibi.

Mehtap Toruntay: Anladım ama mağdurun öyle bir talebi yok.

Katılımcı: Benim bahsettiğim üçüncü ülkeye yerleştirilmek için alınan başvurular değil. Öyle 'protection' diye hassas gruplar tanımı var. Üçüncü ülkeye yerleştirme garantisi değil, eylemi olmadan bile BM, bu başvuruları alıyor. Tabii BMMYK ile görüşmek gerekiyor birebir. Siz çok vaka görmüşsünüz.

Katılımcı: Yok, yok, ben, UNHCR'i soruyorum.

Mehtap Toruntay: Ama şöyle bir problemimiz var, onun da uygulanması anlamında. Az önce buna yönelik eleştiriler olmuştu. Biz, avukatlarımız aracılığıyla bile artık Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne dosya ulaştıramıyoruz. Yani dosyayı bile kabul etmiyorlar, dezavantajlı gruplar dahil, öyle söyleyeyim.

Katılımcı: Şöyle bir şey önersem, BMMYK ile raporun içindeki bireylerle ilgili özel bir görüşme yapsanız ve nasıl olabileceğine beraber karar verseniz. Çünkü çok vaka toplamış olmalısınız.

Mehtap Toruntay: Şimdi bu vakalarla ilgili raporun içerisinde detaylar da var aslında. Yani mağdurun kendisinin hukuken farklı bir talebi varsa bizden; güvenlik altına alınma, hukuki bir yardım alma veya üçüncü bir

ülkeye yerleştirilme gibi, bu anlamda aracılık ediyoruz ama bu mağdurların birçoğunun şöyle bir ortak özelliği var, Türkiye'yi seviyorlar ve Türkiye'de kalmak istiyorlar. Bir, Suriye'ye yakın olması sebebiyle, ikincisi kültürel olarak daha yakın olması dolayısıyla... Fakat BM Mülteciler Yüksek Komiserliği; hepiniz sanıyorum vakıfsınızdır, artık dezavantajlı gruplar veya çok acil vakalar dahil dosyaları bile işleme almıyor. Öyle bir sıkıntı var şu anda. Biz de bununla ilgili görüştüğümüzde, hem dosya sayısının yüzbinleri aştığını, yani müracaat çok fazla olduğu için o bürokrasinin çok yavaş işlediğini söylüyorlar. Hem de bu mültecileri, yani hangi anlaşmaya imza atmış olurlarsa olsunlar, başta Avrupa devletleri, kabul etmiyorlar. Böyle bir sıkıntı var yani, üçüncü ülkenin kabulünde asıl sorun var. O yüzden çok pratik bir çözümü yok bunun maalesef.

Katılımcı: Şimdi mesele sadece tabii ki yerleştirme meselesi değil. Sizin de söylediğiniz gibi yerleştirmede öyle bir sıkıntımız var veya Metin Bey'in söylediği gibi yerleştirmede sadece Suriyeliler için değil, Türkiye'nin komşusu olmayan bütün ülkeler için aynı sıkıntı söz konusu. Ama bizim koruma politikamız ya da koruma yaklaştırmamız, sadece yerleştirme odaklı bir koruma değildir. Bunun altını çizmem lazım, hanımefendinin de belirttiği gibi... Biz, özellikle bu tip vakaları yakından izlemeye çalışıyoruz. Her şeyden önce onların Türkiye'de koruma alması için bir çabamız var. Tabii ki Ceren Hanım'ın sunumunda belirttiği gibi, özellikle bu işin mevzuatının detaylarının o gelecek olan yönetmelikle, yönergeyle netleşeceğini düşünüyoruz. O birçok şeyi, bunun şablonunu, bunun detaylarını ortaya koyacaktır. O zaman bizim de yaklaşımımız çok daha farklı olabilecektir. Ama onun ortaya çıkması lazım. Devletin politikasının, yaklaşımının ortaya çıkması lazım detaylarda... Ama bu insanlar, burada kaldıkları sürece iltica sistemine girmemeleri ya da geçici korumanın devam etmesi, tabii ki tartışılması gereken başka bir konu. Burada koruma almamaları da doğru değil. Dolayısıyla korumayı almaları için özellikle hassas gruplarda, sizin de belirttiğiniz gibi bizim de çabalarımız var. Bu bizim özellikle güneydoğudaki ofislerimiz kanalıyla Urfa'da, Hatay'da, Gaziantep'te izlenen bir durum. Sadece kamp içi bir sistematığı orada gütmüyoruz ya da yürütmüyoruz. Aynı şekilde hem Güneydoğu'da veya Çukurova'da, hem de Adana'da, Hatay'da ve diğer illerde, her yere yayılmış durumdalar Suriyeli insanlar. Onların durumlarını da özellikle incelemeye, izlemeye devam ediyoruz. Bunun sonuçlarını da

yetkililerle paylaşıyoruz, özellikle koruma alanında ve kabul koşulları, haklara erişim anlamında. Bu sıkıntıların olduğunu hepimiz biliyoruz, siz de biliyorsunuz, biz de biliyoruz. Bunları elimizden geldiğince yetkililere iletmeye ve bu korumaya almalarına, daha doğrusu ortamın daha fazla güçlenmesine çaba gösteriyoruz. Özellikle sığınma, iltica hususu daha çok onların başvurusuyla alakalı. Ayrıca geçici korumanın da devam ediyor olmasıyla alakalı bir durum. Yani birkaç boyutu olan bir mesele bu, onun için ben, özellikle bunun altını çizmek istedim.

Katılımcı (Adem Arkadaş): Ben, Adem, Uluslararası Çocuk Merkezi'nden. Elinize sağlık, çok iyi bir toplantı... Sadece öğleden sonra katılabildim, başka işlerden dolayı. Çocuklarla alakalı doğal olarak benim söyleyeceklerim. Birincisi ilk geldiğimde Erzurum ile ilgili çok güzel bir sunum yaptınız. Yalnız sunumda çok fazla çocuk gösterdiniz. Umuyorum o çocuklardan resimlerini kullanma hakkını, daha doğrusu iznini almışsınızdır. Çocukların izni olmadan ne olur hiç kimse mülteci ya da başka bir alan (ki resimlemek ve belgelemek aslında çok önemlidir) paylaşmamakta fayda var; çocukların güvenliği ve esenliği açısından... Bir diğeri, bir çocuk, Suriyeli ya da başka bir mülteci olduğunda diğer insan haklarını kaybetmiyor. Tek hakkı mülteci olmakla gelmiyor, tek hakkı mültecilerle ilgili hukuki yapıyla da gelişmiyor açıkçası, onu bilmek lazım. Çocuğun, kadının ve tüm insanların cinsel sömürü ve istismardan korunma hakları var. Fiziksel bütünlüklerine ve cinsel bütünlüklerine dokunulmaması hakları var. O yüzden bunu da göz ardı etmemek lazım. Yapılması gereken şeylerden bir tanesi sanıyorum Mazlum-Der'in yaptığı gibi bir şey. Tüm insani yardım kuruluşlarıyla insan hakları kuruluşlarıyla belki ortak çalışarak ya da çocuk hakları vs. değişik örgütlerle de ortak çalışarak, bu sorunu ortaya çıkarma, gerçekten baskı olmak istiyorsak, daha fazla böyle raporlara ihtiyacımız var. Biz, Suriyeli mülteciler gelmeye başladığından beri kamplara ya da diğer yerlere gidip, bakmaya çalışıyorduk. Tabii kapasite işi de bu, çok fazla kapasitemiz de yok, her tarafta üyesi olan bir merkez de değiliz biz. O yüzden de toplayamayıştık. Fakat uluslararası bir örgütüz biz ve uluslararası bağlarımız da güçlü. Mazlum-Der'in raporunu aldığımızda, hemen İngilizce bölümlerini çevirerek her tarafa göndermeye başladık. Birleşmiş Milletlerden ve diğer örgütlerden de Dışişleri Bakanlığı'na yavaş yavaş baskı gelmeye başladı. O yüzden de İngilizce raporunuzu dört gözle bekliyoruz. Ama Hayata Destek

ve alanda çalışan diğer örgütlerin muhakkak bu bilgileri toplayarak, gün yüzüne çıkarması gerekiyor. Biz, sadece Amberin Zaman'ı bir yerde yazdığı zaman okumayalım. Sahadan böyle bilgiler olsun ki, baskıyı arttırmak için herkes bir taraftan el versin. Burada tabii en önemli şey, cezasızlık sorunu aslında... Bu, toplantıda pek bahsedilmeyen bir şeydi, ama bu cezasızlık sorunu. Çocuklara, kadınlara ve diğer yetişkinlere bir sürü zor durum yaratılıyor ve temel insan haklarından mahkûm kalıyorlar, açık açık hakları ihlal ediliyor, bir mala dönüştürülüyor insanlar, alınıp satılıyorlar hatta küçük çocuklar. Ve buna karşı herhangi bir cezalandırma olmuyor. Cezalandırma olmadığında da biz, böyle elimiz kolumuz bağlı güçsüz güçsüz kalıyoruz.

Pırl Erçoban: Ben de aslında aynı konuya değinecektim. Yani şeffaflığın önemi ve raporlama, bu durumların gizli kalmaması bence burada anahtar. Bu yüzden sahada çalışanlara çok görev düşüyor. Evet, bir yandan insanlar mülakat yorgunu ama bir yandan da gerçeklerin ortaya dökülmesi lazım. Ne devletin ne de başka kurumların bunu saklamaya yönelik bir çalışma yapmaması lazım. Kol kırılır, yen içinde kalır meselesi değil; ancak ve ancak şeffaflık, açıklık, raporlama olduğu zaman bu konuyla mücadele edilebilir. Burada kamu kurumlarından kimse yok, değil mi? Sivil toplum adına Kızılay üzerinden çünkü sizin kamplarda aktif çalışmanız var, kamp dışına erişme imkânınız var ve BMMYK üzerinden şu anda BMMYK kamplarda ne kadar serbest çalışabiliyor bilmiyorum ama- bu şeffaflığı sağlamaya yönelik çalışmalar yapmanızı ve bu gibi ihlalleri ortaya çıkarmanızı talep ediyorum. Çok ısrarlı bir talep olarak ileterek, bitireyim. Teşekkürler.

Av. Eda Bekçi: Bugün tüm güne yayıldık, uzun bir gün geçirdik ama bizimle sonuna kadar kaldığınız, aktif olarak katıldığınız için hepinize çok teşekkür ediyorum. Umarım başka alanlarda, zamanlarda yeniden karşılaşırız, görüşmek dileğiyle.

BU YAYINDA KULLANILAN FOTOĞRAFLAR, ALAN ÇALIŞMALARI SIRA-SINDA MÜLTECİ VE SİĞİNMACILARIN BARINMA KOŞULLARINI GÖSTERMEK AMACIYLA MÜLTECİ-DER EKİBİNİN İZİN ALARAK ÇEKTİĞİ FOTOĞRAFLARDAN OLUŞMAKTADIR.



ISBN 978-605-65304-0-1

